Избрани Разкази

Ангел Каралийчев

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Ако ти станеш куче

Под стряхата на сянка лежеше старото овчарско куче Караман. Протегнало лапите си напред и сложило глава върху тях, то дремеше, надвито от старческа немощ. Очите му излъчваха тиха жалост. Рой мухи бръмчаха над него и се мъчеха да влязат в носа му. Някога Караман ходеше подир стадото на дяда Радоя. Вардеше овцете, гонеше вълците, които зиме обикаляха кошарата, давеше зайци и яребици. Гласът му люлееше Балкана. А сега почиваше под стряхата, прозяваше се с широко отворени уста и полека гаснеше. Ако баба Райдоковица се досетеше да му хвърли корица хляб — започваше да я гложди. А когато старата жена, залисана в работа, го забравяше, то тръгваше подир децата на хармана и обираше трохите от порязаниците им.

Беше горещ летен ден. На улицата скрибучеха коли със снопи и дигаха пушилка. От презрялата харманска черница летяха черни зърна и кокошките се надваряха да ги клъвнат. На хармана играеха двете дядови Радоеви внучета: Савичката и Горан. Играеха на копчета. Изкопали бяха една малка трапчинка и хвърляха копчетата си. Който хвърли по-близо до трапчинката, той има право да духа копчетата. И ако ги издуха из трапчинката — негови са.

По стълбата от къщи слезе най-малкото им братче Петърчо. То държеше в лявата си ръка един комат хляб, а в дясната — бучка сирене. Щом го съзря Караман, който от заранта не беше хапнал нищо, стана и тръгна подире му. Петърчо се наведе, взе от земята едно камъче и го хвърли. Старото куче помисли, че е хляб, отвори уста и налапа камъчето. Петърчо изкрещя:

— Елате тука да видите Карамана как яде камъни!

Савичката и Горан оставиха играта. Като видяха как беззъбото куче гложди камъчето, рипнаха от радост. Савичката се покатери върху хамбара, измъкна една счупена керемида и я мушна под носа на кучето:

— Дръж, Карамане, хапни си малко и от тази керемида! Кучето подуши керемидата и като разбра, че го лъжат, оскърби се и тръгна с наведена глава към стряхата. Очите на Савичката светнаха.

— Хайде да му вържем една тенекия на опашката! Искате ли?

Отиде зад плевнята и измъкна една ръждива газена тенекия. Върза я с лико за Карамановата опашка и извика:

— Уха-а-а!

Кучето мръдна и тенекето задрънколя подире му. Затича се, тенекето забуча още по-силно. Уплашен и разтревожен, Караман се втурна през хармана, влезе в градината, заобиколи плевнята и се мушна под дръвника. Притихна. Савичката и братчетата му примириха от смях.

— Какво направихте с кучето бре, проклетници! — развика се баба Радойковица и погна децата с ръжена. Трите момчета изскочиха на пътя и слязоха към реката — на къпане. Вечерта се върнаха уморени от лудории. Хапнаха и се мушнаха под чергата. Преди да заспят, Савичката рече:

— Горане, дай си ухото да ти кажа нещо.

Горан си подаде топлото ухо.

— Утре ще заведем Карамана на реката да го удавим, искаш ли?

— Искам — прошъпна сънено Горан и затвори очи. Савичката прегърна Петърча и също заспа. Щом паднаха клепките му, изведнъж усети, че нещо му расте отзад. Какво ли е туй нещо? — рече учуден малкият юнак и напипа една голяма рунтава опашка. Погледна ръката си — не е ръка, а кучешка лапа. Пипна ушите си — покрити с косми. Отиде към огледалото и се огледа: напреде му се озъби една кучешка муцуна. Опита се да викне, ала от устата му наместо вик излезе квичене. Бре, Гледа: Горан и Петърчо играят на копче. Мушна се между краката им.

— Карамане — викна Петърчо, — ти пак дойде, керемида ли искаш?

— Аз не съм Караман, не видите ли, че съм вашето братче Савичката.

Ала децата не разбраха нищо от кучия му лай.

Петърчо предложи:

— Хайде да му вържем пак вчерашната тенекия!

— Моля ти се, Петърчо, недей! — затперера Савичката и се мушна под дръвника. Тогава Горан го хвана за опашката и го изтегли навън, а Петърчо му върза тенекето. Савичката хукна и тенекето забуча

подире му. Всичките деца, долномахленчета, изскочиха на пътя и се развикаха:

— Уха-ха-ха! Дръжте го!

Савичката тичаше с всичката си сила и сърцето му биеше до пукване. Когато стигна моста, не мина отвъд, ами се мушна сред върбалака — да се потули някъде. Но тенекето се заплете между клоните на една отсечена върба и Савичката се спря. Почна да тегли опашката си и жално заквича. Запъхтени, пристигнаха долномахленчетата. Едно го хвана за опашката, друго — за ушите.

— Не бой се! — викна куцият Подю. — Туй куче не може да хапе, защото няма зъби. Донесете един голям камък!

— Защо ти е камък? — запитаха другите деца.

— Ще му вържем камъка на шията и ще го хвърлим от моста в дълбокия вир — да го удавим!

— Хайде! — закрещяха децата наоколо.

— Моля ви се, не ме давете! Аз не съм куче. Аз съм момче — залая Савичката.

— Я го гледай ги — почна да лае! — разсърди се Подю и върза на шията му един тежък камък. Повлякоха Савичката към моста. Надвесиха го над дълбокия вир.

— Олеле! — изпищя той и се стресна. Отвори очите си. Гледа — над него стои баба му, а през прозореца свети месечината.

— Защо викаш насън, Савенце?

— Давят ме.

— Никой не те дави, хайде спи, бабиното, че още не е огряла квачката.

Момчето се мушна под чергата и пак заспа.

А на другия де, когато Петърчо посегна да хвърли пак едно камъче на Кармана, Савичката го удари по ръката.

---

info

Информация за текста

$id = 9104
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9104
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Белият кон

До стария мост, който свързва селото с Равна поляна, се беше наместил дядо Иван Ябанджията с електрическата си смукалница. Силната помпа, проточила надолу като хобот на слон една каучукова тръба, смучеше три мотики вода от реката и блъскаше шоколадената водна струя към вадата. А вадата пресичаше Равна поляна, където блещукаха богородички и жълт равнец, виеше се като дълго въже и навлизаше надясно в народната градина. Жени, забрадени с бели ръченици, наведени над лехите, нежно тешеха с малки копачки рохкавата пръст, пееха песни, скубеха плевелите и загърляха зеленчуковите стръкове. Мъже със запретнати крачоли засичаха вадите с мотики и поливаха по три лехи наведнъж. Дядо Иван думаше на децата, които го бяха начоколили и гледаха с широко отворени очи смукалницата:

— Питате ме защо не спирам мотора да си почине. Моторът си е мотор, не е кон да се умори. А знаете ли колко са на брой моите жадни дечица?

— Не знаем. Ти ще кажеш.

— Един милион! Всичките коренчета в градината са мои, защото аз ги поя с водичка. Когато слънцето напече силно, те почват да писукат като пиленца от жажда. Само аз чувам гласчетата им. Коренчетата са мои, а плодовете, виж, там не споря, те са общи, на всички кооператори. Хайде сега заобиколете вадата и ако някъде водата е пробила насипа, съобщете ми по безжичния телефон.

Момчетата на драго сърце тичаха по меката трева на поляната, газеха равнеца и щом забележеха нещо нередно, почваха да викат:

— Дядо Иване, а бе тичай бе! Водата се отбила!

Ябанджията грабваше мотиката, с два-три удара поправяше насипа и казваше на вадичката:

— Хайде сега носи много здраве на моите коренчета! И няма да се отбиваш по поляната, защото дядо Иван бие.

Покрай вадата, където тревата беше най-сочна, пасяха конете на градинарите. Всяка вечер цял керван от каруци, натоварени с чушки,

домати, зелки, краставици и патладжани, потегляше към гарата. Там нареждаха пресните плодове в щайги и ги изпращаха някъде. Най-напред вървеше дядовата Иванова каруца, теглена от белия кон, който нямаше равен на себе си в бързината. Птичка, която лети, можеш да хванеш с него, стрела можеш да превариш. Докарал го беше Милковият баща от равната добруджанска земя през оная година, когато се прибраха преселниците от Меджидие. Равна поляна беше тясна за буйния кон и той неспокойно се мяташе от Бели бряг до трънената ограда на зеленчуците като мряна в мрежа. Милко Добруджанчето го следеше и трепереше от желание да се метне на гърба му поне веднъж, но дядо Иван не даваше и дума да става.

— Конете трябва хубаво да си починат, защото снопи ще возят.

През един горещ ден след жътва Ябанджията повика момчетата, които се комлеха на пясъка, и рече:

— Обадиха ми, че на пладнището между кръстците имало трева до пояс, с меки цветове като котенца. Тя се казва писи. Искате ли да напасете конете там? Ще ги яхнете и право на пладнището. Но ще ми ги върнете, щом остане една копраля до залез-слънце. Инак да не ми казват дядо Иван, ако ви погледна.

Децата онемяха от радост. Такова щастие те не очакваха. Бързо нахлуха конопените си гащурки и се втурнаха към конете.

— Белият е мой! — изкрещя Милко, превари другарите си, метна се върху слисаното животно, което не очакваше такъв ездач, и залепна отгоре му.

— Карайте нагоре през Голушница. Ако ударите покрай реката, до довечера няма да стигнете.

Седем гологлави конници с мокри, изрусели глави и светнали очи препуснаха нагоре. Остана само най-малкото, за което нямаше кон, с пръстче в уста.

Дядо Иван посегна да го помилва по главичката:

— Ти ще ми бъдеш дружинка. Двамцата ще караме мотора и ще залеем цялата градина. Всичката вода на реката ще изсмучем, докато рибите останат на сухо. Брей, че прежуря, голям дъжд ще се излее днес.

Горе на пладнището момчетата два часа време пасоха конете, без да слязат от гърбовете им. Но като ожъдняха, наскачаха и тръгнаха да търсят кладенчето, което бликаше под един камък и ромолеше под

големия бряст. Момчетата се напиха с ледена вода, направиха си мъничка воденичка от житни сламки и коленичили над бистрия ручей, унесени в играта, не забелязаха кога потъмня небето и затрещяха гръмотевиците. В туй време конете бяха слезли край реката и потънали сред върбичките.

— Конете ги няма! — скочи Добруджанчето и почна да оглежда околността. Никъде не се виждаха хубавите коне.

— Къде са конете?

— Довечера ще ни отрежат главите, ако се върнем без тях — проплака Петко Зайчето.

— Не се бой, ще ги намерим — успокои го Милко и почна да се катери по дънера на високия бряст, който се беше надвесил над кладенчето. От горния клон Добруджанчето забеляза острите конски уши, които мърдаха сред върбалака.

— Там са! — извика то. — Виждам ушите им!… Ау, страшен дъжд се излива в планината. Птиците бягат с писък пред облаците — и се свлече по грапавия дънер.

Децата се втурнаха към реката.

— Какво ще правим сега? — запита Зайчето.

— Нищо. Ще чакаме, докато мине бурята. Тогава ще се върнем.

Бурята връхлетя с гороломен рев. Огъна до земята високите дървета. Почна да ги бъхти с две ръце по главите и да кърши клоните им. Стихиен дъжд рукна и потопи земята. Пороища задавиха реката. Децата се сгушиха на купчина до брега и затреперaха от страх и студ. Ледени капки полазиха по гърбовете им. Когато сприята премина и дъждът се укроти, едно от конярчетата се обади:

— Сега нашите майки седят на сухо под стария мост, тихо си приказват, а ние тук сме като мокри кокошки.

Тъмният облак отиде към царевиците на Бреговица, дъждовните капки оредяха.

Зайчето проточи шия и се усмихна:

— Чувате ли, нещо бучи, сякаш пристига влак, чувате ли, или не чувате?

— Какъв ти влак, Зайко, реката иде!

— Гледайте, гледайте каква стена се е надигнала! — закрещя едно от момчетата и прехапа устните си.

И наистина речната вода пристигаше с грохот, свлечена от планината, и бучеше. Тя заливаше всичко напреде си, поглъщаше кръстците покрай брега, купите в ниските ливади, давеше малките дръвчета и напредваше с дяволско тържество.

Децата я гледаха втренчени.

— Майка ми! — изкрещя изведнъж Милко Добруджанчето, озърна се ужасен, бързо съобрази нещо и хукна към белия кон. Метна се отгоре му, хвана го за гривата, приведе се напред и се понесе надолу към Равна поляна. Изгуби се като птица от очите на другарчетата си.

— Аз ще я надбягам. Докато тя лъкатуши през ливадето, аз ще мина направо и ще я преваря. Бързо, мило конче! — викаше малкият конник и сърцето му биеше до пукване.

Силният кон, който беше усетил нещастието, бягаше като крилат, нозете му къртеха калната земя. Прехвърляше, събаряше се в долчините. Долу в полето дъждът още ръмеше: тих и кротък. Всичките градинари седяха под стария дървен мост на сухичко и никому не минаваше през ума, че смъртта е между тях и ги бележи по челата като обречени агнета.

Изневиделица белият кон премина с грозен тропот по моста над главите им. Хлътналите греди изпращяха, подпорите се залюляха. Конят спря отвъд. Белият затрепери, потънал в пот, и тежко задиша. Ябанджията подаде главата си изпод моста, да види какво има, и почна да се чеше по врата.

— Бягайте! — извика с лудешки глас Милко. — Реката… страшна… иде!

Градинарите презглава наизскачаха от дълбоката преизподня изпод моста, погледнаха нагоре и видяха водната стена, която вече беше погълнала слънчогледите и ниското равнище.

Онемели, те наблюдаваха как само след един миг тъмната водна стена пристигна, напълни цялото речно корито, мостът изпращя и докато рече: „Не, не искам, аз тук съм поставен да свързвам селото с плодната поляна!“ — водата го откърти от основите и понесе надолу.

С обезумели очи дядо Иван Ябанджията потърси Милка, затече се към него и викна със задавен глас:

— Милко, чедо, спасител наш, дай да те целуна по челото!

И го сграбчи.

info

Информация за текста

$id = 18678
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18678
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Българчета

Когато големият автомобил изрева с продрано гърло, Вълчо скочи от крушата и бързо закуца през ливадата към летовището. Влезе в учителската стая, грабна телефона и извика:

— Идат!

Сетне побягна навън, спря се до оградата и загледа омагьосан как слизат четиридесет момчета летовничета. С викове и смях децата помъкнаха към стаите своите чанти, сандъчета и вързопи. Най-напред се съблякоха и нахълтаха в банята под душовете. Излязоха в градината всички с тънки бели ризки и къси черни гащета. Пръснаха се из градината, подгониха магарето на дяда Гердана воденичарина, увиснаха на ябълката, счупиха един клон, запищяха и припнаха към люлките. Една свирка ги събра отново в летовището. Вътре малките гости си подредиха леглата, избраха дежурни. Десет момчета със стомни потеглиха за вода. Като излязоха навън, едно от тях се провикна:

— Къде е чешмата? Ние не знаем пътеката.

— Аз ще ви я покажа! — обади се Вълчо.

Децата заобиколиха селянчето. Разгледаха му изрусялата от балканското слънце глава, непраната ризка, скъсаните отзад конопени гащи, намигнаха си и тръгнаха след него.

Слязоха на чешмата при Гердановата воденица, напиха се с балканска вода, запретнаха крачоли, нагазиха в каменните корита, почнаха да се пръскат едно друго. Като се налудуваха грабнаха пълните стомни и се прибраха.

Вълчо тръгна като куче подире им. Додето мръкне, летовищната градина кънтя от викове, игри и песни. Когато високото слънце се потули зад Балкана и косачите слязоха в село, нарамили коси и вили, дежурните изнесоха седем маси и наредиха вечерята. Поднесоха чинии с димящо ядене. Малките гладници захванаха да лапат като прасета. Свит зад една слива, Вълчо гледаше с лакоми очи белия хляб, сладкото ядене и преглъщаше. Две момчета го съзряха, погледнаха се и си казаха нещо тайно. Щом свърши вечерята, те скришом влязоха в

читалнята и отмъкнаха три вестника. Накъсаха ги на късчета потулиха се зад летовището, взеха от земята една червива ябълка и почнаха грижливо да я загръщат, тихо повикаха Вълча и му подадоха вързопа. Едното момче рече:

— Това е за тебе, Кривчо! Вътре има нещо много сладко за ядене. Дръж!

— Благодаря! — рече Вълчо. — Вие сте добри момчета.

За първи път през живота си получаваше подарък. С голямо вълнение започна да разгръща хартиите. Ръцете му трепереха, защото се боеше да не изтърве сладкото нещо. След дълго и внимателно разгръщане най-сетне сиромашкото момче откри червивата ябълка и попита двамата си благодетели:

— Туй ли е подаръкът?

Но момчетата бяха изчезнали.

Мъка заседна на Вълчовото гърло. Очите му потекоха.

— Какво съм им сторил, че се гаврят с мене? — промълви той на себе си и закуца нагоре към покосената ливада, където от два дни съхнеха малки купчини сено. Откъсна пет-шест зачервени сливи, залъга си глада, мушна се в една купчина, зарови се в сеното и затвори очи.

До ушите му достигна вечерната песен на летовниците:

„В наште мънички сърца —
чистички посей зрънца!“

Когато децата налягаха, между белите креватчета мина старият училищен слуга и почна да завива наред децата.

— Хубаво трябва да сте покрити — рече той, — защото тука нощите са хладни, а прозорците ще останат цяла нощ отворени.

А като стигна до двамата злосторници, които дадоха на Вълча червивата ябълка, нарочно се спря и заговори високо:

— Знаете ли защо куца онова момче, което стоя цял час до оградата и гледа как лапате яденето?

— Откъде ще знаем — обади се тихо едно гласче, — разкажи!

— Туй момче е кръгло сираче. Майка му замина на другия свят и го остави на две годинки. И баща няма. Милостиви хора го изхраниха.

Но, деца, трябва да знаете, че чуждият хляб е много горчив. Като самотно сирачето. Житно стръкче, поникнало сред тръни, порасна сирачето. Кога яло, кога неяло — тъй му затекоха дните. От сутрин до вечер тича подир воловците на хората, ала никой не му плаща. Доволно е, ако му дадат коричка хляб и бучка сирене. А да знаете, деца, какво златно сърце има! Лани през лятото пламна една голяма къща. Всички се втурнахме да гасиме пожара. Тъкмо когато огнената стихия обхвана цялата къща и тя грозно запращя — една млада жена записка:

— Олеле майчице, забравихме детето в люлката!

— Кой ще го спаси? — провикна се кметът.

И додето другите се двоумяха, в огъня се втурна малкият Вълчо и изчезна вътре. Подир малко се подаде на един прозорец и хвърли детето върху обтегнатата черга, която стискаха четирима души. Детето беше загърнато в много дрехи, тупна и нищо не му стана.

— Скачай сега ти! — извикахме ние на Вълча.

Той се хвърли, но за зла чест единият от четиримата изтърва чергата и Вълчо си строши левия крак на земята. Лекува го една бабичка — проста женурка. Наместила му накриво крака — затова сега куца.

— Ами наградиха ли го? — попита тихото гласче.

— Кой да го Награди?

— Родителите на спасеното.

— С какво да го наградят? След пожара те останаха последни сиромаси. Хайде сега, спете спокойно! Лека нощ, деца!

На другия ден, докато се печеха на зелената трева като гущери, децата дълго шушукаха правиха сметка и се съветваха. Учителят дойде при тях и се провикна:

— Деца, ще пратиме в Троян стария слуга да ни купи за утре дини или круши. Който иска диня — да си дигне ръката. Никой. Който иска круши — да си дигне ръката! Пак никой. Какво значи това?

Тогава се изправи едното от ония момчета, които оскърбиха Вълча, и рече:

— Господин учителю, ние се отказваме за три дни и от динитe, и от крушите.

— Защо? — попита учуден учителят.

— Със спестените пари искаме да прибереме още един летовник.

— Онова момче куцо — Вълчо. Вие не го познавате, то е герой. Приберете го, господин учителю! Нека прекара лятото при нас!

— Чух вече за него. Всички ли се отказвате от плодове заради Вълча?

— Всички! — извикаха четиридесет гърла.

— Вие сте славни момчета, доведете го!

Децата скочиха и се втурнаха към ливадата. Намериха куцото момче, разказаха какво се решили и го заведоха в летовището. Окъпаха го. Намериха и за него снежнобяла ризка и къси гащета. Натъкмиха го. Вълчо не знаеше къде да си дене ръцете от срам. От очите му струеше безкрайна благодарност.

---

info

Информация за текста

$id = 9105
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9105
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Черната порязаница

— Отиде земицата! — Продума дядо Адам с мъка и се загледа подир мерачите.

Младият учител, бос, със запретнати крачоли, газеше росната храна, а след него съскаше желязната ролетка. Кривицата, набитият и самодоволен стопанин на моторната мелница в Асеново, се провикна:

— Право да мериш, даскале! Не си прав, имаш грешка! Голяма я изкара ти таз нива. Много дълбоко искаш да бръкнеш в джоба ми. Я да минем още веднъж.

Кривицата се наведе, изпъшка и хвана другия край на ролетката. Металната лента засъска по опръхналата земя, капо патка, която брани своите жълти патенца. Нагази и той в храната. Потъна целият — само главата му се понесе отгоре, като кратуна над зелена вода.

Дядо Адам махна с ръка безнадеждно и мръдна настрана към синора — да не гледа. Седна под крушата, извади една кърпа от джоба си и взе да бърше челото си, по което ралото на годините беше теглило дълбоки бразди. Шумеше високата храна. Нечуто заговори старецът:

— За последен път седнах да отдъхна под твоята сянка старо бащино дърво. Тука, под твоите клони, съм висял някога в мамината люлка. Туканак тетьо вържете големи снопи и ги кладеше кръстчец до кръстчеца. Той носеше бели гащи и бяла риза. Лицето му беше загоряло като кората на чист житен хляб, а веждите му — изрусели. Върху паламарката му имаше издълбан дълбок кръст. На тази нива аз вържех на седем жътварки и слушах песента на Латинка, дъщерята на дяда Ангела Ямалията. Как пееше дяволското момиче! Когато се оженихме, най-напред с нея дойдохме на туй място да сеем царевица. Аз орях, а тя вървеше подире ми с една торба и пущаше зърна в брезната. Много хубава жена беше, носеше шарена зуница, сключена отпред със седефени пафти, а на пафтите — изрязани два коня един срещу други. И ние, младите, по ония времена бяхме буйни като коне. Препускахме по света и нямаше за нас запор. Къде се дянаха ония ми ти коне? Времето ги изяде като вълк. На същия клон, където е висяла моята люлка — увиснаха и люлките на тримата ми синове. В полетата

на Тракия се прибраха без време двамината, сега остана само най-малкият и най-скъпият…

Старецът бръкна в пазвата си и извади едно нагънато листче, увито в кърпа. Разгъна го и почна да срича:

„… Тука е чужбина. Никой не те поглежда, нито ти дава къшей хляб. Тате, да ми проводиш час по-скоро пари. Пишеш че нямаш и банката не давала. Продай голямата нива! Кривицата ще я вземе. Аз му писах. Той е готов да я купи, стига ти да склониш. Сега е време да ми помогнеш. Не ме оставяй недоучен. А за утрешния ден грижи не бери. Като се изуча и стана доктор — ще се настаня в някой град край Черно море. Ще взема и тебе, и мама. На стари години да си починете. Ти ще четеш вестници, ще сърбаш кафе и ще ходиш на рибния пазар, мама ще люлее внучето си и ще му пее, тъй както тя знае да пее…“

„Доктор Петко Адамов. На дяда Адама най-малкият син.“

Брей, този дядо Адам като рече: ще го изуча аз него, плюнката от устата си ще дам, ама ще го изуча!

И го изучи.

Тъй ще думат хората, а дядо Адам има да се големее!

— Имаш право, дядо Адаме! Точно излезе, двайсет и седем декара и три ара. А мене ми се стори по-малка, като я мерих на око. Купувам нивата заедно с храната — рече Кривицата, погълна жадно с очи буйното жито, което се навеждаше пред вятъра като невяста пред свекър, и почна да навива ролетката.

— Аз храната си не давам. Туй жито аз съм го сял — аз ще си го прибера. Че как тъй, ти мене и хляба ми искаш да вземеш! — отвърна дядо Адам, зашеметен от думите на Кривицата.

— Твоя работа. Аз пък без храната не я ща. Помисли си, дядо Адаме! Направи си хубаво сметката. Да не кажеш сетне: „Брей тоз Кривица не измами.“ Как тъй? Аз тука пари давам, сина ти уча за доктор.

— Отиде ми земицата! — въздъхна дядо Адам и се дигна. Отърси полепналите бучки от гащите си, изпъшка дълбоко и мудно закрачи към село.

* * *

Доктор Петко Адамов има своя къща в най-хубавия черноморски град. Градина с черешови дървета, масловки, рози и кактуси. Една стройна жена, с ръце, изваяни от слонова кост, и нокти, които имат наров цвят, стои в градината, поема соления морски въздух и тъгува. Докторът е страшно зает. Тоя млад човек, когато се върна от Европа, разбута с лакти навалицата от стари лекари и си проби път. Най-напред излезе. От цялата околност идат болни селяни с изпити лица, с трескави очи, с дебели вълнени потури през най-горещите дни, с една-единичка петдесетолевка, вързана здраво с кърпа. Докторът е член на всички благотворителни дружества. Той е председател на местния хор, ръководи въздържателите, чете хубави сказки от името на женското дружество „Здравец“, в което неговата жена е секретарка. Тоя млад човек се качи бързо по стълбата нагоре. И забрави двамината старци, които си бяха дали плюнката, за да го изучат. Високо отиде. Постави си на вратата златна плочка с черни букви: **Доктор Петко Адамов**.

*** * ***

Поздравление

„Любезни ми сине Петко! Четири години чакахме с майка ти да ни поканиш, че да ти дойдеме в къщата, че да се порадваме на тебе и на хубавата ти невяста. Защо направи тъй бре, синко? Защо ни забрави? Да знаеш само какъв тежък живот живеем. Ох! Нали продадох хубавата си земя на Кривицата, сега останах като дърво без корен. Додоха дни, че се намерихме без кривичка жито в хамбара. Къса ми се сърцето, като си помисля къде бяхме и къде стигнахме. Лани изтървах и градинката в Росена, дето майка ти сееше по малко боб. Лучец, бакла и краставици. Трябваха пари за хляб. Купих от Кривицата пет крини жито, половината къклица. Че го смляхме. Че го прибрахме в раклата и го държиме под ключ. Правихме сметка да ни стигне до бабинден. Оттам нататък ще ядем сняг. Петко, майка ти ката ден плаче. Горката, в петък тръгнала, без да се обади, пеш за града. При тебе се наканила да доде. Че вървяла, че вървяла

до манастира «Света Троица» и там капнала. Върна я в село Маслинката, дето кара слънчогледово семе за маслобойната. На каруцата си я натоварил и пари не ще. Тя се разбра, Петко, че няма да ни прибереш, ами дано господ се смили над нас и рече: «Елате сам, дядо Адаме и бабо Латинке, стига сте се мъчили на долния свят.» По-напред провождаше по малко пари — таз година нищо. Чувам, че си станал богат човек. Няма ли някое място за мене? Защо не попиташ в общината, да ме направят метач — колкото за един хляб? Аз още се държа, ала майка ти запря от кахъри…“

* * *

Един сух човек с гумени цървули, с червен тракийски пояс, напрашен и небръснат, влезе в кабинета на доктор Петко Адамов. Докторът тъкмо преглеждаше ръкописа на последната си беседа „Насъщният хляб“. Четеше нехайно, а мисълта му беше в кухнята, където къркореха в тенджерата две петровски пилета.

— Какво искаш? — попита докторът, без да се обърне.

— Господин докторе, дошъл съм от село и ви нося малко армаганец от баба Латинка и дяда Адама.

Гостенинът бръкна в торбата си и затършува. Извади един малък вързоп.

— Брей, сетиха ли се че имат син, моите родители? Как са те?

— Добре са, господин Адамов, много са добре.

— Разбира се, че са добре. Чист въздух, слънце, яйца, масло, сирене. Писмо няма ли?

— Имаше писмо, ала дядо Адам ме настигна накрай село и си го взе назад, „Дай го сам писмото, а занеси на моя Петко, доктора, една порязаница от хляба, дето го ядем аз и майка му.“

— Друго? — попита докторът и пое вързопа.

— Друго няма. Сбогом, господин докторе. Извинявайте!

Когато селянинът излезе, доктор Петко Адамов развърза вързопа и намери вътре една порязаница от хляба, който е месила майчината му ръка.

— Тия хора се гаврят с мене! Това не е хляб! Това е кал!

Доктор Адамов избухна, грабна разтреперан порязаницата и я хвърли през отворения прозорец в градината. Две врабчета, които ровеха златистия пясък, пръхнаха над порязаницата, клъвнаха само по веднъж и отлетяха.

Подир половин час младият лекар със снежнобялото копринено палто слезе в градината. Наведе се, взе порязаницата и я загледа. Една невидима ръка го хвана за гърлото и почна да го души.

---

info

Информация за текста

$id = 9107
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9107
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Дядо Груйчо от Върбовка

Казват, че който носи обичка на ухото си, бил много късметлия. Каквато работа залови — тече му като в улей работата. Дяволът, ако го срещне — отбива се от пътя. Тръгне ли за снопи — колата му не се прекатуря. Вятър работа. Я вижте дядо Груйчо от Върбовка. Шейсет години носи на лявото си ухо една жълта обичка, а сега лежи запрян. Ето как стана.

Живее си дядо Груйчо в една къщурка със сламен покрив покрита — за да не го мокри дъждът. Живее с него и стопанката му баба Груйка. Има, да речем, дядо Груйчо две-три нивки и те му раждат жито. Има си още две волчета, които теглят колата, има си и седем овчици в кошарата. Ходи си дядо Груйчо отвъд в полето, оре, пръска семе, жъне, прибира житото и меле брашънце. Храни си бабичката. Всяка вечер, когато се връща от къра, той носи торбичката пълна: кога круши ще сбере от инжирите, кога омекнали почернели дренки от стария дрян над Кралевдолската чешма, кога диво грозде от Мързяновия дол.

Баба Груйка яде ли, яде.

Една вечер, като се върна старецът от градината, изпрегна двете даначета, пусна ги в градината, откачи от ритлата торбата и тръгна към къщи. Баба Груйка изскокна с огрибката — тъкмо замесваше хляб в нощвите — да го посрещне.

— Носиш ли ми нещо? — попита го тя.

— Набрах малко киселици.

Старата шопна ръка в торбата и разхапа една. Намръщи се.

— Ух, де ги намери тези пущини, не можа ли друго?

— Те не са за сега. Да ги заровиме в плевнята, че да видиш зимъс до кръщение какво чудо ще станат.

Донесе бабичката ибрика копанката, поля му да се измие, сипа от гърнето бобена чорба и седнаха да ядат.

През отворената изкривена врата надничаха пълният месец — главата му голяма като кринче — и рунтавото старо куче, клекнало на

прага. Светулки мъждукаха под натегналия Баба Груйка надяна хурката, намести се до него и взе да преде на месечина.

Па си захоратиха двама.

— Старооо, старо — каза баба Груйка, — додея ми веке самичка да съм. Цял ден кърпя кълчищните ти гащи, подклаждам гърнето и си опустосвам живота. Че мойто живот ли е?

Нито хапвам като хората, нито за душата ми има нещо. Ходя самичка като шашава по двора, няма ни кокошка да клопне, нали туй лято измряха всичките от мор, нито куче да залай. Татун все подир колата ти върви. Че го другото остави, ами душицата ми изгоря за песенка, няма, дето рекъл онзи, кой да ми попее.

— Да бях по-млад, щях да отида в гората — да ти уловя едно славейче — рече дядо Груйчо, — ами то де мога покачи моите шейсет и две години на някое дърво.

— Не ми трябва мене славейче, стига да имаме един кошер пчели. Да си ги наместим в градината, че да бръмнат ония ми ти крилатички. Не ми трябва гайда, не ми трябват кавали.

— Ех, да имаме, ама нямане — отвърна дядото и отърси луличката си. — да бяхме си легнали, ай, уморен съм. Цял ден съм клепал подир ралото.

— Иди спи. Ти кога ли си помислил за мене? Не смея да ти кажа за какво съм петимна. Мене кучетата да ме ядат — сви се обидена баба Груйка.

— Ама недей тъй де — започна да се моли дядо Груйчо, — нали знаеш как ми тежи, като захванеш да се сърдиш. Утре целия кър ще обиколя, ама една торбичка инжири ще ти донеса. Нощта си легна над Върбовка. Заспали бяха и щурците. Дядо Груйчо дълго още моли бабичката си да не се сърди.

Нощта превали, когато заспаха.

На другата вечер бабичката пак:

— Да имаме сега на софрата паничка мед, да натопи челяк къшея си… Инжирите, дето си ги донесъл, са сладки, не думам… Ама медът… ех!

— Харно нещо е медът. Дето рекъл онзи — най-сладкото — съгласи се дядо Груйчо.

Баба Груйка продължи:

— Гледай го хаджи Пъшо. Наредил ги в градината — двайсет и четири кошера, а зад кошерите колибата му, а пред колибата изправил едно плашило. То, който ще краде мед, от неговото плашило ще се уплаши. Толкова му сече хаджийският ум.

— Толкова му сече умът на хаджи Пъша — добави старият.

— Цял ден се разхожда като паун между кошерите, пухти, а броеницата все отзаде му. Не го е грях!

— Тъй ами — рече дядо Груйчо и изтърси пръстта от навоите си. — Да имам като него двайсет, какви ти двайсет — мед като извадя за едно лято — ще имам пет гърнета. Нареди ги ти тях петтях в колата, закарай ги на Оряховския панаир, обери им паричките, скрий си ги в пазвата, па си криви капата.

— Не ти трябват и пет. Един да имаш. Още пече лятно слънце. Де да знаеш, може, доде падне сланата, да се роят — ще станат два. Напролет, кога се роят, ще станат четири, ами ако се роят и четиритях? Нека тогава хаджи Пъшо ми се пери.

— Тая вечер, като си идех от нивата, минах край Пъшовия пчелин, че спрях колата, пуснах поводите на воловците и рекох си: Чай да си надникна през плета. Не ми се вярваше да са станали двайсет и четири. През пролетта бяха деветнайсет. Тамам зех да ги чета, и Пъшо се облещи насреща ми:

— Да си вървиш, кай, по пътя, Груйо, или ще те огрухам.

Не са добри очите ти, ще ми урочасаш гадинките. Хай, махвай се!

— Я го виж ти, очите ми не били добри, ами неговите! Като ги избалачи, тръпки побиват челяка. Идеше ми да зема един камък.

— Ами зе ли?

— Не зех. Рекох му: можеш да ме пъдиш, ама колкото за очите ми, бай Пъшо, не си прав. И си тръгнах.

— Там ли бяха двете му кучета?

— Не бяха. Отвел ги син му на кошарата.

Когато се прибраха и легнаха под чергата, баба Груйка го бутна с лакът:

— Защо не откраднеш от хаджи Пъшовите…

— Какво?

— Казвам: защо не откраднеш един кошер? Дето са двадесет и четири, там са двадесет и три!

— Ама ти луда ли си? Недей приказва тъй! Че може ли…

— Голяма работа — един кошер. Хората цяло село обират.

Я помисли какво ще ми бъде на душата. Цял ден ще кърпя, ще преда пред кошера, а те, мънинките, като бръмнат… Се едно в рая да ме гудиш. Не ща да ми носиш нищо от нивята.

— Как тъй?

— Не ти ща крушите, не ти ща дренките, нито инжирите.

Ако утре донесеш нещо, ще изтърся торбичката през плета на улицата.

И баба Груйка се сви на кравай.

На третята вечер тя заплака:

— Видях аз, разбрах аз, че ти за мене една пара не даваш. Да зема да ритам за мед, да умирам, да видиш, че ми изгаря душата за песенчица, като латинка за роса, пак няма да ме съжалиш. Брей, че кораво сърце носиш, като камък. На камък да се бях молила — толкова щеше да ме чуе.

— Мари, бабо бабичко — молеше я старецът, — как да отида да посегна чуждия кошер да откраднa. Аз, който шейсет години не съм латил на чуждото. На стари години ли искаш да ми докараш зло на главата? Ами какво ще каже селото, като се научи? За мене поп Раю в черковата ще приказва. Къде ще се дяна от срам?

А на четвъртата вечер, когато дядо Груйчо се връщаше от кра, на моста срещна бабичката си, прегърбена, нарамила чергата, сукмана си и една торба. В торбата — де що парцалче има в къщи.

— Къде отиваш? — сепна се той.

— Отивам да занеса тези дрехи на катунарите.

— Да не си полудяла!

— Тебе какво ти е. Ще занеса тези дрехи, дето аз съм ги тъкала, на катунарите и ще им поръчам да се молят дене и ноще за душата ми, защото още тази вечер ще се удавя в дълбокия вир!

Дядо Груйчо изтърва поводите.

— Що правиш тъй? А мене на кого ме оставяш? Кой ще ми свари бобец, кой ще ме закърпи, кой ще премете в къщи, с кого ще си хортуваме вечерно време?

— Не ме връщай отсред пътя. Тъй съм наумила, тъй ще го направя! — И тя тръгна надолe.

Дядо Груйчо се затече подире й:

— Чакай бабо, чакай де. Хайде върни се. Както ти искаш, тъй ще направиме. Нека става каквото ще. Още тази вечер ще пренеса един кошер от хаджи Пъшовите в нашата градина. Баба Груйка се завърна задяната в къщи.

През нощта небето беше облачно. Светулките угаснаха в дълбочината на градината, месецът не можа да погледне през тъмните облаци със златното си око и само Татун видя как старецът домъкна кошера в градината. На три пъти, доде се зазори, дядо Груйчо става от леглото, на пръсти излизаше и нарамваше кошера, да го нанесе пак на мястото му в хаджи Пъшовия пчелин. На три пъти баба Груйка по риза го настига при вратнята, нахокваше го и се впущаше в тъмнината към вира.

Когато сутринта сребърни капки роса заблестяха по клоните на вишните, трима души почукаха на дядовата Груйчова вратня: кметът на Върбовка — дядо Станю Косерът, — полякът Христо Помака и хаджи Пъшо. Те влязоха, упътиха се право в градината и найдоха кошера. С вързани ръце отведоха дяда Груйча в общината.

И го изпроводиха, клетника, в затвора.

---

info

Информация за текста

$id = 9109
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9109
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Дядо Пихтунчо

Дядо Пихтунчо откачи от стената си пушката, пое кожената чанта, в която баба Пихтунка му беше натъкмила една прясна пита, една варена кокошка, зачервена от огъня, една бъклица винце, и тръгна.

— Да ми удариш десетина яребички крилати! — Поръча му баба Пихтунка.

— Ще ти ги ударя.

— И два заека мустакати!

— И два заека мустакати ще донеса.

— И една лисичка опашата.

— Защо не? Ами перо за шапката ми? — извика дядо Пихтунчо и се обърна назад.

Баба Пихтунка се заклати като юрдечка към къщи. Подир малко се завърна с едно дълго патешко перо и го бодна върху шапката на храбрия ловец. Дядо Пихтунчо навири своя червен нос — като морков от Джулюница — и тръгна подир кучето, което весело тепаше в дълбокия път към гората. Денят беше топъл, птиците чуруликаха, защото нямаха друга работа, а листата на крайпътните дървета си шъпнеха:

— Божичко, какъв страшен ловец!

На един кръстопът дядо Пихтунчо спря, почна да си бърше челото, а кучето му клекна и втренчи поглед към каруцата, която слизаше от Царево градище. Подир нея бягаше едно мъничко женско кученце със завита като кравайче опашка.

— Мандаринка! — рече си дядовият Пихтунчов пес и тръгна към кученцето.

— Хей, Кожодерко, къде отиваш? — извика дядо Пихтунчо на своето ловно куче, ала то не му обърна внимание и отлъчи настрана от пътя мандаринката. Набързо завърза приятелство с нея и рече:

— Позволяваш ли да пътувам с тебе подир каруцата, госпожице? Искам да дойда до града — да ми се порадват гражданите. Отколе не съм надничал в градски гостилници. Подивях в това село Въбел.

— Позволявам ти, господин Кожодерко. Ти ще бъдеш подир дясното колело, а пък аз подир лявото.

— Чудесно! — зарадва се Кожодер.

— Кожодерко, братко, моля ти се, върни се! На кого ме оставяш сред пътя? — занарежда дядо Пихтунчо.

Кожодер дори не се обърна.

— Обидно ми е — рече той на новата си приятелка, — когато тоя пиян старец ме нарича „братко“. Какъв ми е брат той? Не може да лае, не може да ходи на четири крака, няма опашка. Само яде като слон и пие като бивол.

Кучетата отминаха, дядо Пихтунчо поклати глава заканително и навлезе в гората. Скоро забрави изменника Кожодер и си затананика:

Юнак върви
през горица зелена…

Един заек изскочи неочаквано от близкия храст, навири уши и погледна ловеца право в очите.

— Дребен лов за мене! — рече дядо Пихтунчо и отмина. — С нещо по-голямо искам да започна лова. Сетне ще трепя зайци и яребици.

Вървя, що вървя, стигна един бряст с разклонен дънер. Под бряста беше порасла гъста трева, мека като памук.

— Заповядай под моята сянка! — покани брястът ловеца. — Тоя зелен килим за теб съм го постлал.

— Защо не? — отвърна дядо Пихтунчо. — Ще поседна да си почина, да си похапна и да подремна, та сетне, кога се дигна — зверовете в тая гора ще ме познаят кой съм. Продължавам им живота още два часа.

Великодушният ловец сне шапката си, окачи пушката на един сух клон и седна. Опря гръб върху дънера на бряста. Бръкна в чантата, извади една бяла кърпа и започна да нарежда върху нея: прясната пита, запечената кокошка, бъклицата. Но тъкмо когато хвана кокошката за

двата крака и се опита да я разчекне, един страшен глас ревна зад гърба му:

— Стой! Горе ръцете!

Дядо Пихтунчо посиня от страх и си дигна покорно ръцете нагоре. Усети, че нещо опря до шията му.

„Това е цев на пушка“ — помисли си той и кръвта замръзва в жилите му.

Гласът зад бряста повторно се обади:

— Дай питата!

Ловецът подаде прясната пита, месена от чисто брашно, два пъти пресято.

— Дай кокошката!

Дядо Пихтунчо подаде и кокошката.

— Дай бъклицата!

Подаде и нея.

— Дай сега и кърпата! И ти казвам, ще стоиш тука с вдигнати нагоре ръце и няма да мърдаш. Щом мръднеш — ще гръмна! Дигай ръцете!

Дядо Пихтунчо дигна пак ръцете си и притихна. Мина час, минаха два. Сенките на дърветата пораснаха. Птичките изпяха всичките си песни и тръгнаха към гнездата. Един кълвач с дълъг клюн кацна на бряста, завъртя си главата и като видя червения нос за замръзналия ловец, изчурулика:

— Ех, че морков!

Подскочи от клонче на клонче, кацна върху голата глава на дяда Пихтунча и го клъвна за носа.

Дядо Пихтунчо примря от болка и прошъпна:

— Господин разбойник, мога ли да си мръдна ръката, за да прогоня тая заблудена птица?

Птицата, щом чу човешки глас — отлетя. Разбойникът нищо не отвърна. Дядо Пихтунчо с голяма предпазливост изви очи назад, но не съзря никого зад дънера. Смъкна си ръцете и се обърна. И що да види? Между двата клона на бряста, тъкмо срещу главата му стоеше подпряна с две камъчета една цев за сукане на прежда. Разбойника го нямаше. Той беше отколе побягнал, като оставил една кошница до половината пълна с праханки гъби.

Дядо Пихтунчо дълго гледа кошницата, сетне въздъхна дълбоко, наведе се и почна да пълни с гъбите празната си чанта. Прибра си пушката от сухия клон и тръгна с наведена глава по горската пътека към къщи. Срещна един въглищар и го попита:

— Хей, приятелю, не си ли срещал тъдява един разбойник със страшен глас?

— Разбойник не съм срещал — отвърна въглищарят, — но видях един гладен циганин, че се щура под дърветата и събира праханки гъби в една кошница.

Юначният ловец потъна в срам, прехапа си устните и се спусна бързо към село.

---

info

Информация за текста

$id = 9108
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9108
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Двама братя от Сърпица

Пристигнаха първите лястовички. Светнаха окъпани от пролетното слънце снежните върхове на Родопа. Потекоха надолу ручеи и потопиха ливадите. Напъпиха клоните на прасковата, която шумеше пред прозореца на Николовата стая. Затопли се земята. Защъкаха селяните по дворовете. Ширнаха се нивите като зелени алища, метнати да съхнат върху гърбовете на хълмовете. Измъкна се котката от пещника, протегна се, изви гръб като дъга, взе да се прозява, легна до белосаната стена, замрежи очи и почна да преде. Врабчетата от съседната купа зачуруликаха, кацнаха на торището и чевръсто взеха да пъпрат сламата. Излезе Гурко от къщи, бутна си калпака на темето, почеса се по тила, погледна големия куп тор и мръдна към плевнята. Застяга колата. Сложи дъсчените ритли, намести дъната, дигна процепа и тикна празната лека кола към торището. Взе желязната вила от обора и почна да товари. Задния разбутаното торище. От хармана се зададе по-малкият дядов Йорданов син — Никола.

— Бате — рече той, — да бях ти помогнал малко.

— Няма какво да ми помагаш — отвърна Гурко, без да го погледне, — наместо да се святкаш насам-натам с празни ръце, тръгвай да си дириш работа нейде по селата. Млад човек си. Срамота е да ходиш без работа.

— Къде ще вървя сега? Нали тати, бог да го прости, остави една нива. Кой ще пожъне моя дял? Кой ще ми прибере снопето?

Гурко се опря на вилата.

— Ти, батьовата, нямаш дял. Недей си точи зъбите, защото няма да ядеш хляб от нивата на Мързяновия дол.

— Защо пък да не ям? Нали е бащина нивата. Колкото се пада на тебе — толкова и на мене. Виж, друго нещо, ако господ не рачи тази година да ни даде храна.

— Не се меси в господювите работи, ами вземай торбата, пусни вътре една прясна пита и две глави лук, че се махай. Чувам, пак заправили пътища по Тракията. Търсели работници да трошат камъни. Тъкмо работа за тебе. Гледай да вземеш някоя и друга пара, че като се

върнеш през зимата — да си купиш жито и да помогнеш на данъка. Тая къща няма да я мъкна сам на гърба си. И ти ще плащаш. Де се намираш?

— Ами нивата?

— За нивата не бери грижа. Тя си е моя.

— Как тъй твоя?

— На смъртния си час старият поръчал на баба Гергина, съседката, да ми каже, че я оставя само на мене. Аз нали бях на пазар, не го заварих жив. Сетне ми каза бабичката.

— Че тя нали е съвсем глуха, как го е чула?

— Глуха не глуха — чула го жената. С ръце й направил знак. Там горе — рекъл — имотът да остане на по-високия. По-високият съм аз, батьовото момче. Че такава работа.

— Аз туй нещо не го знаех — замислено рече Никола.

— Сега нали го научи.

— Научих го — наведе глава малкият брат и тръгна към къщи. Повървя малко и се обърна.

— Бате, тази година поне ще ме оставиш да жъна на нивата. Половината жито е мое. Нали тати го е сял. От своя хамбар е гребал семето. И аз съм като тебе негов син.

— Няма да го бъде.

— Как тъй Ще видиме лятос. Аз заминавам да троша камъни. Когато узреят храните — ще се върна да си прибера житото. Опитай се да ме спреш!

— А бе ти кому се заканваш? — дигна вилата Гурко и тръгна към Никола.

Никола не отстъли. Погледна брата си изпод вежди и тихо продума:

— Снемай вилата!

Ръцете на Гурко затрепераха.

— Долу вилата! — изръмжа малкият и пристъпи, готов да се хвърли като звяр.

В туй време през плета надникна съседът им дядо Продан Земляка.

— Гурко! Никола! Какво правите? Чакайте да видиме тази работа. Срамота е. Мене жената ми каза — тя ви слушала през плета (много е проклета, все по плетищата виси): „Тичай, че онези, дядовите

Йорданови синове, ще се изколят! Надупкаха се с вилите!“ Момчета не може тъй. Какво има? Още не е догоряла първата вощеница до главата на дяда Йордана, а вие се емнахте.

Гурко сне вилата.

— Щял бил да жъне. Един клас няма да ти дам да отрежеш от нивата ми. Ще ме познаеш ти мене по-късно!

— За нивата ли имате спор? Ако е за нивата, чуйте ме какво ще ви кажа. Наместо да дигате вили и мотовили — идете при съдията. В тази земя има съд. Нека той осъди кой ще владее Мързяновия дол.

— Ще ида, и в съда ще ида. Ще го махна оттука. От Сърпица ще го изселя.

— Какво съм ти сторил, бате, че искаш да ме прокудиш? — попита кротко Никола, комуто вече беше минало.

Влезе в къщи. Дълго се бави. По едно излезе с торбичка през рамо и закрачи към вратнята. На улицата го наистигна буля му Недялка с една пита хляб.

— Драгинко Никола, поне да беше взел тоз хляб…

— Не ми трябва вашият хляб, защото ще ми приседне на гърлото.

— Не прави тъй, драгинко!

— Остави го, като не ще! — викна Гурко, който се луташе край колата. — Нека се пръждоса, нека ходи гладен като куче!

— Пропъди момчето брей! — поклати глава Гурковица и се загледа след пътника, който крачеше нагоре, покрай трънения плет на градината.

Гурко се повъртя из двора и наместо да впрегне колата и откара димящия тор на нивата — хлътна в къщи, облече си новите дрехи и рече:

— Отивам в града да заведа дело… Ще се върна през нощта.

— Ти си полудял! — изправи се насреща му Гурковица.

— Махвай се от пътя ми! — избухна Гурко. Жената се дръпна уплашена.

— Малеее, усойница!

Търкулна се пролетта. Напече лятното слънце. Наля плод прасковата и огъна клони до прозореца на пустата Николова стая. Измътиха пилета лястовичките под стряхата. Взеха да жълтеят зелените алища, метнати по гърбовете на хълмовете. Превиха клас житните ниви. Загука гургулицата в Мълзяновия дол. Люшнаха се

кадънките по синорите. Заклепа ковачът Марин сърповете. Стегна се Гурко за жътва. От Никола нямаше вест. Потъна някъде, загуби се по прашните друмища на Тракия. Тъкмо срещу жътва на Гурковата вратня похлопа общинският ратай. Той донесе две призовки от съда. Едната за Гурка, другата за Никола.

— Утре заминавам! — рече Гурко.

— Къде? — попита Недялка.

— На съд.

— Ами нивата кой ще пожъне?

— Нивата ще потрай. Подир два-три дена съм тука.

— Дано ти опустее съдът! Не ходи бре, Гурко! Остани да си прибереме храната. Хората бързат час по-скоро да сколасат, а пък ти сега намери да тръгнеш по съдилища.

— Ще вървя. Аз от таз нива няма да му дам една брезна. Как мисли той?

— Нали го прокуди. Кой знае къде скита гладен и неопран по чуждите села. Горкото момче!

— Трябваше да го видиш как ме стрелна с очи като звяр.

— Че как няма да те стрелне, като си дигнал желязната вила да го намушкаш.

На другия ден Гурко помъкна баба Гергина към града. Всичките селяни отидоха да жънат. Гурковица реши да пожъне нивата без мъжа си. Събра пет моми жътварки, ала вързач не найде. Къде не хлопа Всеки бързаше най-напред да прибере своето. Наближи пладне. Невестата влезе в пещника, посегна към полицата, където бяха наредени четири зачервени топли хлябове, и отрони един залък. В туй време някой хлопна вратнята. През прага на пещника надникна една почерняла брадясала глава.

— Ей ма и мене! — чу се бавен мъжки глас. Гурковица се обърна и очите й светнаха.

— Добре дошъл, драгинко! Господ ли те проводи! Тъкмо ти ни трябваше. Вързач си нямаме, драгинко!

— Бате къде е?

— Бате ти се запиля в града по съдилища, а нивата гори.

— Тъй ли — продума безучастно Никола и окачи на гвоздея пътна си торба. — А пък из останах без работа. Гледах, гледах ония жлътнати ниви, че ми доде на ума за нашата. Ще ида — рекох — да им

помогна. Не ща из дял. Щом като тати е поръчал нивата да остане за батя — нека бъде негова. Нали съм здрав — ще изкарам колкото за един хляб. Нищо не ща. Искам само да ме позакърпиш, когато сколасаш, буле. Много се окъсах. Коленете ми се продъниха.

— Да свикам ли жътварките?

— Свикай ги.

Зажънаха шест млади жътварки дядовата Йорданова нива. Емнаха я от долния край. Запращяха жълтите ръкойки. Сборичкаха се ясните момински гласове и се понесоха от хълм на хълм. Никола почна да търкаля едрите снопи. Пот рукна от челото му. Вир вода стана бялата му риза. Буля му го поглеждаше дяволито.

— Избирай — му прошепна тя на ухото. — Която най ти хареса — нея ще ти вземеме. Не си веке малък.

Никола се засрами, наведе очи и до вечерта не погледна нито една от жътварките.

На другия ден обръснаха цялата нива. Отрязаха брадата. Събраха снопето. Додето Никола складе кръстците, от Родопските върхове се закъртиха куршумени облаци и скоро се навестиха над равнината. Настана мрачина. Жътварките се втурнаха към Сърпица. Екнаха гръмотевици. Запука градушка по керемидите. Побеля земята. Недялка седеше на пруста, гледаше белите небесни куршуми и думаше:

— Тебе, драгинко Никола, господ те проводи. Тази градушка щеше да очука нивата до зрънце. Какво щяхме да ядем през зимата?

На другия ден Никола замина пак към прашните друмища на Тракия. В торбичката му една грижовна ръка беше спуснала два топли хляба и дървените захлупци, пълни с резньове прясно сирене.

Късно вечерта се върна Гурко. Сне овчия си калпак, хвърли го на рогозката и рече:

— Спечелих нивата, ала изгубих житото. Господ ме наказа.

— Тъй ти се пада! — укори го Гурковица. — Дигнал си съд против родния си брат.

— Едра ли беше градушката?

— Като яйца.

— Тюх! Никога нивата не беше раждала такъв плод. Иде ми да взема един камък, че да се удрям по главата.

— Да ти донеса камък! — продума услужливо Недялка и се затече към пещника. Подир малко се върна и поднесе на мъжа си брадата —

последните житни класове в Мързяновия дол, вързани с червен конец.

*** * ***

Извика се летните вихрушки над Тракия. Взеха да скрибучат коля, натоварени със снопи. Пораснаха високи купни по харманите. На един кръстопът, седнал с разкрачени крака, напечен от юлското слънце, Никола дигаше тежкия си чук и трошеше синия гранит.

— Помага ти бог, момче! — се изправи зад гърба му един висок сух човек с бели навои. — Най-сетне те найдох. Чувай, много едри снопи си вързал в Мързяновия дол. Няма кой да ми ги подава на колата. Ставай да си ходиме в Сърпица! Никола се обърна.

— Ти ли си, бате?

— Аз съм. Дай си ръката, батьовото момче. Било що било. Съдът ми отсъди нивата, ама аз я не ща. Нека остане за двама ни. Заедно ще я работиме, а житото ще делиме по братски. Никола пусна чука, скочи и сграбчи батьовата си ръка.

---

info

Информация за текста

$id = 9110
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9110
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Един чувал тикви

За дяда Цвятка Колелото ще ви разкажа. Чуйте какво му се случи. Дядо Цвятко вървеше по света като едно тежко дъбово колело с дебела главина, а земята се огъваше под него. Всички му струваха път. Имаше човекът зад гърба си нещо, което караше хората да въздишат. Имаше някъде забутано в косматите гърди и едно сърце, бодливо като таралеж, кораво като кремък. Нещото лежеше в едно гърне, заровено на потайно място, а сърцето не даваше дума да стане за гърнето. Ката ден идеха при него сиромаси хора и му се молеха:

— Дай бе, дядо Цвятко! Дай да си купя едно теле, че ни умря волът и нивата ми остана незасята.

— Дай нещо за училищната трапезария — молеха го учителите.

— Дай да купя едно букварче за наш Радулча, че е много паметно момче и очите му все в книгата гледат! — куцукаше подире му съседът Лазар.

Но дядо Цвятко изпровождаше всички с празни ръце:

— Да се махате от главата ми! Аз не съм банка! На никого пари не давам.

Той мразеше цялото село, защото го бяха видели веднъж, като извадил жълтиците си и ги прострял на слънце върху трапезника да изсъхнат, за да не мухлясат. И се боеше да не му ги откраднат, затуй всяка нощ местеше гърнето ту в зимника, ту в градината зад къщата. Вярно е, че жълтиците бяха по-малко от сълзите на сиромасите, които беше разплакал, като им отнемаше имотеца, но нали гърненцето е пълно!

Ала един ден сърцето му отключи крепостта и го предаде. Беше надвечер. Светулкаше тихо есенно слънце в пожълтелия клонак. Някъде клепаше селската камбана. Тя изпълни с умиление очите на дяда Цвятка, който бутна вратичката и влезе в градината. Погледна узрелите тикви — жлътнали се като злато — и му додража. Въздъхна и се наведе. Почна да рови под купата и набута цяло гняздо кокоши яйца, снесени скришом. Радостта му порасна. Сърцето му почна да шава под сребърните косми. Когато се изправи, хвърли разсеян поглед през

плета към двора на сиромах Лазара. Двор, колкото една рогозка. Няма градина, няма плодно дръвче, няма тиква, нито кратуна. Само гладни дечурлига, колкото щеш. Като буболечка запълзя в сърцето му милостта и той изведнъж омекна, заприлича на печена круша.

— Чакай да им прехвърля две-три тикви — рече той, — няма бълха да ме ухапе.

Избра три тикви — най-дребните и най-зелените, — но като ги погледна, видяха му се много и прехвърли в пустия двор само една тиква. В туй време Лазар пъшкаше с един козлен чувал брашно на гърба пред воденицата. Той разтоварваше чувалите на мливарите. Тъй печелеше хляб за челядта си.

На другия ден дядо Цвятко получи едно писмо, което го разтревожи до немай-къде.

> Дядо Цвятко — беше написано в писмото, — ти си един селски благодетел със златно сърце. Ти направи вчера едно добро дело и ще бъдеш награден. Не в гърнето, а в тиквата е твоят късмет. Отсега нататък каквото сложиш в корубата на стария орех отвъд моста, ще ти бъде върнато умножено петдесет пъти. Опитай и ще видиш.

Най-отдоле подпис:

Глас небесен.

Цял ден снова дядо. Цвятко насам-натам из двора и мисли каква ще да е тая работа. Дали туй писмо иде от небето, или е примка?

— Нека пък да опитам — рече си гой и се почеса по тила. — С нещо мъничко ще опитам.

Взе едно яйце и надвечер, като притъмня, слезе към моста. Скришом сложи яйцето в корубата на ореха и се върна в къщи. Цяла нощ не можа да заспи. Нещо го давеше насън. Щом почна да става видело, той се дигна и отиде право към ореха. Надникна в тъмната кухина и остана поразен. Цяла кошница бели хубави яйца. Прочете ги точно петдесет. Отнесе ги тичешком в къщи. Главата му се завъртя. Цял ден не можеше да си намери място от вълнение. Вечерта отиде отново и сложи в кухината железния си пръстен. На другия ден намери цяла връзка пръстени. Преброи ги — точно петдесет. Тревога нахлу в

душата му и го задруса като треска. Прибра пръстените и реши да опита с пари. Намери една чиста кърпичка, върза на възел един лев и цял затрепера, когато на другия ден посегна да провери какво е станало с лева. Измъкна възела и прехапа устни: наместо лева във възела беше вързана една блестяща нова петдесетолевка. Тук няма лъжа. Тук стават чудеса. Гледай какво значи да сториш добрина на един сиромах чиляк, който мъкне брашнени чували на гърба си. Наистина дядо Цвятковият късмет се беше загнездил в тиквата.

Три дни дядо Цвятко се измъчва и пъшка, докато се реши да превърне гърнето с жълтиците на петдесет пълни гърнета. На четвъртия ден, когато месечината се потули зад облак, той отнесе крадешком гърнето към ореха. Пусна го в кухината и се скри под моста, да чака с един чувал. Щом оня, дето прави чудесата, донесе петдесет гърнета жълтички, ще ги изсипе в чувала и ще си ги прибере в къщи.

— Защо пък да не стана милионер? — рече си кулакът и въздъхна.

Мина полунощ. Настана тайна доба. Обадиха се първи петли. И ето че се зададе в мрачината нещо като човек с бели дрехи и кошница на главата. Нещо мъкнеше на гърба си. Дядо Цвятко притръпна. Забуча старото му сърце. Човекът с чувала кривна към ореха, прави каквото прави край дънера, подир малко се спусна към реката, прецапа я и изчезна в тъмнината. Тогава дядо Цвятко се затече към скривалището. Бръкна в кухината и напипа един чувал, пълен догоре. Провери най-напред дали е там неговото гърне и като разбра, че го няма, измъкна чувала и с трескави ръце почна да го развързва. Той беше здраво завързан с ремък. Дълго пъшка и като го развърза, надникна вътре. В туй време се показа месечината и пред широко отворените очи на стареца се жлътнаха десетина едри, пъпчиви тикви.

---

info

Информация за текста

$id = 18675
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18675
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Гергьовски огньове

На Георги Цанев

Нощес ще играят гергьовските огньове. Да ми помогне Господ да намеря гърне с жълтици! На мястото на кладенеца ще направя мермерна чешма с два железни стубела и девет корита. Кога вечер от изгорелите ниви на Белия камък слязат премалнели жътвари — да наквасят устни на чешмата. Чернооки момичета ще запретнат поли, да измият своите наранени от стърнището и къпините крака. Да екне весела глъч и ведър смях, да се пръсне като летен дъжд по плочите. На пладне дядо Димо, овчарят, да завърне стадото под сенчестия осен, да легне край чешмата и да слуша какво приказва тя. Когато от Побит камък се спуснат почернели мъже, да спрат колата с три реда снопи и да наплискат широките гърбове на биволите с хладна вода.

И всички да думат: „Калчовата чешма“.

И всички да думат: „Господ здраве да му дава!“

Ида си от коситба. Да вярвам ли на очите си! Пролет, градини, по вратниците увиснали свежи клони глог, пред прозорците зашумени лози, а нивите — пламък. Запалило е слънцето тази вечер земята. По улицата се нижат прегърбени бабички. Носят големи жълти свещи и росен босилек. Утре е Гергьовден. Въздухът е напоен с предпразничен кучешки лай.

Защо ми е тъй драго? Готов съм да викна, да заплача или да хукна, колкото ми сили държат, през високите жита — да тичам — докато капна от умора и падна на очите си.

Или да се метна на моя чер кон, че по ливадите, през върбовата кория — направо срещу селото. Да връхлетя лудешки през плетища, дървета, къщи, хора — облак пушек да вдигна и да замина, където ми видят очите.

А ти да тръгнеш, Марийо, на път и кръстопът да разпитваш за мене: не сте ли го виждали — моя Калчо с лудата глава и червеното елече? На кон да е минал оттука? Аз те лъжа. Никъде няма да отида, защото ти си моя годеница. Обречен съм на тебе. Цял ден ходя като

занесен и мисля. Какво мисля? Вятър работи! Как ще я нареждаме. Как ще живеем. Нали съм гол като пищов — нищо нямам. Един кон ми е богатството и две мъжки ръце. Къщата на баща ти щях да запаля, ако не беше те дал. Мама му дума, че съм погрознял — слънцето ме харесало. Нека! Нищо няма да ми стане.

* * *

Днес косих, косих. Глътнах цялата ливада. Три разкрача широки откоси. Като се връщах, край върбовата кория набрах мащерка — да я натопиш утре в менците, да накитиш прозорците и един стрък да увисне под ръченика ти. Да милва любовно страните ти, опърлени от сухия вятър.

Стигнах големия кладенец. Че ми дойде на ума каква голяма чешма може да стане. Там заварих куция Ибрахим и магерато му. Кара два сандъка яйца. Седнахме под върбата и заприказвахме. Нали сме стари приятели. Едно време, кога бях малък, Ибрахим беше ратай у дома. Той ме е учил да кося и да ора.

Хей, Ибрахим…

Да ми е честита годеницата!

Върбата навежда клони и мокри чело в дървеното корито, зелено от жабуняка. Шумолят ливадите, шумолят клоните, шумоли кладенецът.

Да ми е честита!

Чуваш ли, Марийо, целият свят знае, че ти си моя годеница, и тревичките, и буболечките знаят.

Ибрахим извади от червения си пояс широка кожена кесия, бръкна в нея и ми подаде сух кичур билки.

— Тези дине гледах да те срещна. На! Свари ги. Пиеш ти, пие и момичето. Ногу са церовити. За мерак. Развала няма.

— Ибрахим, като ходиш по селата, не си ли виждал вярното ми куче с два белега на челото между очите?

Изгуби се една нощ, сякаш в земята потъна. Откраднаха ли го, убиха ли го, не знам.

Не го виждал. Пропадна ми най-добрият другар.

— Ибрахим, чувай, като ходиш по селата, виждал ли си някъде мома, по-хубава от Мария, с очи по-черни от нейните? Живея като насън. Където да тръгна, каквото да похвана — тя ми е в ума.

Ставам рано. Грабвам косата и бързам към ливадите. Кося и ми се струва, че отнякъде, през върбите, през купните, ме гледат нейните очи. Понякога усещам такава сила, че ако имам някоя коса — три деня дълга — и замахна с нея — ще покося целия свят. Видиш ли какъв съм аз? На пладне лягам под тополата и гледам облаците. Бягат облаците — настръхнали коне по небето. Целият свят: земя, дърво и камък запъхтени бягат.

И ние, както тичаме, току се препъваме и падаме. Другите ни прескачат и отминават. Обърнем ли очи назад — виждаме черни години. Окървавени стърнища, запалени села. Братски трупове, братска кръв. Ех, живот! Карай, Ибрахим — ще видиме!

Имам две здрави ръце, една черноока годеница и един чер кон. За нищо не ми е жал. И щом видя кривдина, не ме е страх да я кажа право в очите на хората.

И знаеш ли, че аз ще направя на мястото на този кладенец чешма? Голяма мермерна чешма с девет корита и железни стубели. Мало и голямо да мине и да види. Да се учат хората на добро.

Старият циганин цъка и учудено ме гледа.

— Дай, Боже!

И като яхна магарето, той се намести между двата сандъка, запали лулата си и тръгна по пътеката нагоре. Само главата му се заклатушка като кадънка над зеленото жито.

— Остани със здраве!

— Чувай, да дойдеш на сватбата ми!

Наведох се над коритото и се огледах. Почернял съм много. Нека! Нищо не става на човека от работа.

Поех косата и тръгнах.

Довечера със запретнати бели ръкави ти ще преметеш двора и хармана. Много ми е драго да прескачам запалени купчини слама срещу Гергьовден. Да дойда ли у вас, да прескачам? Ще се боричкаме с децата, а ти ще ми откъснеш едно цвете от градинката си.

След вечеря ще бъде тъмно като в рог. Месецът изгрява много късно. Ела само до портичката, но без чехли, да не се чуят стъпките ти.

Моите ръце ще те потърсят в мрака. Няма да ми се сърдиш, ако бързам.

Накрая, над дядовата Пеюва воденичка, ме чака Марин. Пуснал е коня си край реката, лежи на тревата, пуши и се вслушва.

Нощес ще пасем конете си на Белия камък. Цяла нощ ще приказваме и ще гледаме, кога заиграят гергьовските огньове, кога заиграе гергьовското имане.

На сутринта, преди изгрев слънце, ще се спуснем на кладенеца да се измием срещу изгрев и да намокрим челата на конете със студена вода — за здраве.

Да ти донеса ли вода и ти да се наплискаш — за здраве?

---

info

Информация за текста

$id = 3617
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/3617
Оригинален източник: [[http://litclub.com|Литературен клуб]]

Издание:
Ангел Каралийчев, „Ръж“ (сборник), 1925

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Итьо, дядовото Дамяново чираче

Когато удари училищната камбанка, Итьо изскочи най-напред навън. Преметна през рамо торбичката с новия буквар и тичешком пое към крайните герани, където ставаше големият панаир, да види дошли ли са ябанджиите с чергилата. Додето бягаше по кривата улица, над която се люлееха узрели дюли и праскови, подире му от една отворена вратня се спусна едно пале. Малкият не се обърна назад. Палето поджавка, додето се умори, и подви опашка. Итко тичаше към панаира. Всяка есен на панаира слизаха от Балкана големи биволски кола с чергила, докарваха писани грънци, пестил, костури, свирки и орехови гъдулки.

Цяло лято Итко чиракува на дяда Дамяна. Цяло лято той ходи подире воловете му по нивята. Слуша гургулиците като гукат по кръстците, слуша по синорите тихата песен на пчелите, слуша щурците и вечерно време се връщаше със замаяна глава. Една нощ той сънува, че свири на гъдулка и цялото село тропа. Оттогава гъдулка оживя на сърцето му. Щом засипа от хамбара си на Итковата мама две крини жито, помилва по главата малкото воловарче и го попита:

— На тебе какво да дам?

Итко наведе глава.

— Кажи какво, не се срамувай.

— Искам гъдулка, дядо.

— Гъдулка ли? Гъдуларин ли ще ставаш? Много си мъничък още. Щом като искаш гъдулка, гъдулка ще имаш.

Дядо Дамян развърза кесията си и извади една ситна жълта пара.

— На ти тая пара. Да я заровиш на скрито място, когато по Димитровден додат колята от Балкана на панаир, ще ти купим една гъдулка. Щом додат, ела да ми обадиш, аз ще ти я избера.

С изтръпнало сърце Итко чакаше този ден, когато мегданът при крайните герани ще почернее от коля, добитък и свят. Днес мегданът гъмжеше от навалица, Итко едвам се промъкна до колата с шареното чергило. Запъхтян, той се изправи зад легналите биволи, които кротко прегризваха, и трепна от радост, когато видя две хубави гъдулки,

окачени на ритлата. Идеше му да удари калпака си о земята. Наместо да удари калпака си, той удари назад към село, да вземе жълтата парица и повика дяда Дамяна.

Насред пътя отвъд моста го спря Трайчо бежанчето.

— Чакай — му рече македончето, — дай да ти видя буквара. Там има една картинка с дълги уши — много е смешна.

Дай да я видя.

Итко извади буквара си и двамата седнаха насред пътя и наведоха глави над картинките. Македончето разгръщаше новата книга със светнали очи, сякаш виждаше чудеса.

Изведнъж Итко скочи и дръпна буквара.

— Дай че, бързам.

— Къде?

— Отивам за дяда Дамяна. Гъдулка ще ми купува.

Трайчо го погледна с отворена уста.

— Че нали и ти си като мене сираче, отде имате пари?

— Ние пари нямаме, ама дядо Дамян има едно кринче патица за гъдулка.

Македончето въздъхна:

— А пък аз нямам буквар. Де имахме пари, и аз щях да си купя и буквар, и гъдулка.

Очите му се наляха и то ги отри с ръкав.

Итко си тръгна замислен.

— Чувай — повика го бежанчето, — тая година ще има ли зима?

— Ще има ами, може ли без зима.

— Ами сняг?

— И сняг ще има — до шия. Защо питаш?

— Защото нямам цървулки. И няма да мога да ходя на училище, ако удари сняг.

Итко се затече към къщи, изрови от градината парата и когато излезе на улицата, спря се на кръстопътя и дълго мисли за сиромашкото си другарче, което нямаше буквар и цървулки за зимата, дълбокия сняг и училището. И наместо да тръгне към дядови Дамянови, той се спусна към другия край на селото, където димяха бежанските колиби. Трайчевата къщурка беше най-малка, само с едно прозорче. Итко се надигна на пръсти и погледна вътре. Прозорчето

беше отворено. Нямаше никой. Само едно гърне се препичаше на огнището.

Итко мушна ръката си, пусна парата, която се търкулна към гърнето, и побягна назад.

---

info

Информация за текста

$id = 9111
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9111
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Лазар Кривия

Като се върна от воденицата, Лазар Кривия тегли каручката пред пещника. Отвътре изскочи една дребна женурка, забрадена с червена кърпа. Стрина Инка, Лазаровата невяста. Тя беше педя човек и нищо едното й око сълзеше. Откак заровиха с Лазара първата си рожба, лявото й око прокапа и не спря.

— Ще черпиш! — извика Лазар на жена си. — Нося ти една хубава новина.

— Каква?

— Ще ти кажа. Чакай по-напред да стоваря бремето.

Додето сухият висок човек поеме на гърба брашнения платник, стрина Инка припна да му отвори и когато Лазар сне не стигаше догоре, отупа само половината.

— Кажи ми сега.

— В гнездото са се излюпили четири голи пиленца.

— Не думай! — смутено рече стрина Инка.

— Спрях каруцата до синора и влязох в градината. Има вече узряло домате. Утре ще берем. Чакай, рекох си, да погледна в гнездото. Че като писнаха ония ми ти голишарчета! Тъкмо четири. Щяха да ми изкълват пръстите.

— Сакън, да не си ги пипнал, защото майка им ще ги остави!

— Не съм. Та такова нещо пипа ли се? Пиленца.

Стрина Инка се зарадва много, обърса лявото си око, което беше протекло още повече от умиление, разшъта се, сипа бобената чорба в една нова паница и седнаха да ядат. Още Лазар ненагребал първата лъжица — малката жена скочи.

— Хвала богу! Как щях да забравя бре, Лазаре! Получихме писмо.

— Писмо ли? Кой го донесе?

— Раздавачът Драган.

— Дай го тука!

Стрина Инка пресегна към буковата полица, извади писмото. Толкова се сбърка, когато го пое от раздавача, че не знаеше къде да го потули, ами го сложи на полицата под една паница.

Лазар протегна ухилен ръка. Погледна го от лице, обърна го от опакото. Дори го помириса. Писмо. Същинско писмо. И марка си има.

— Виждаш ли, Инке, за първи път през живота ми иде такова нещо. Нищо и никакъв човек съм. Както каза дядо Иван, на две магарета не мога да разделя слама, ама писма получавам. Колко души получават писма в туй село, кажи ми ти мене? Ще ида да ми го разчетат. Вътре нещо пише.

— Да беше си поне хапнал от чорбицата, докато е топла.

— А бе сега мене не ми е до чорбата. Трябва да разбера от кого е и какво ми пише. Хубаво нещо е да получава човек писма. Нищо и никаква книжка, ама ха де! Де да знаеш през кои морета е минала?

Стрина Инка му подаде калпака. Като излезе на улицата, Кривия нагази една купчина деца, които игреха на конче и се търкаляха като свинчета. Защото му беше драго и бързаше — Лазар не заобиколи децата, ами се засили и ги прескочи. Оскърбените малчугани закрещяха подире му:

— Хей, Лазаре, Лазаре, ти ли закла Кривицата?

Лазар сне калпака си и замахна. Малките пръпнаха и се разбягаха като врабчета.

Лазар се преви надве и влезе в Яневата механа. Там завари само двама души — механджията и дяда Ивана Кримката. Яне пъшкаше над една тетрадка, плюнчеше молива, чешеше се с него по главата и смяташе нещо. Дядо Иван гледаше през отворената врата.

Вечер. Хората се връщаха от кра. Дядо Иван чакаше селяните Да разпрегнат воловците и да дойдат в механата, че да им разкаже новини. Той не беше от работните. Често пъти се излежаваше под дебелите сенки в градинката върху едно алище. Слушаше говора на птиците, бръмченето на пчелите и измисляше новини. Умееше хубаво да лъже. Знаеше на туй отгоре да чете, а да пише можеше само думата Иван. Повече не можеше.

Лазар Кривия седна до него.

— Добър ти вечер, дядо Иване!

— Господ здраве да ти дава. Какво има, Лазаре?

— А че, дядо Иване, какво има — писмо има.

— Не може да бъде! Какво писмо?

— Затуй съм дошъл при тебе — да ми го разчетеш.

— Дай го сам. Стара кримка съм аз, разбирам ги тези пущини. И да речеш, че съм ходил на училище — не съм. Учил съм го в Русията, когато бях градинар. Голяма земя, мале-е-е, голяма наука съм научил там. Главата ми натежа като ломска диня. Да взема да разправям на този народ — мъдреци ще ги направя, магаретата! Ама нямат време да слушат — работата им много.

Дядо Иван Кримката измъкна от пояса си една охлузена Кутия, изкара от нея пожълтелите си очила, намести ги на Носа си, полека скъса плика, изтегли книгата и щом прочете малко, почна да клати глава:

— Лошаво.

— Какво?

— Лошаво пише. Трай да го разумея.

Лазар изтръпна и се сви в тъмния кът. Той беше наплашен човек. Носеше си страха от малък. Едно време, когато бил на пет години, пристигнал в тяхното село един мечкар и вързал мечката си до плета пред Лазарови. Ненадейно мечката се отвързала и влязла през отворената вратня. Малкият Лазар играел на двора под черницата. С повлечен синджир мечката тръгнала към него и го прегазила. Нищо не му сторила, но прегазеното стига. Додето порасне, все мечка му се мержелеела пред очите. Двайсетгодишен, Лазар осиротял и тръгнал да слугува на хората. Ходил от село на село, питал за работа. Този му подвикне, оня го нахока, място не може да си намери. Най-сетне стигнал в Осиково и там пуснал корен. Поработил пет-шест години, скътал малко парици и уловил, та се оженил за стринка Инка. Двамата наели една градина и започнали да садят зеленчук. Делничен ден работели в градината, а празник почивали. Хрисим живот водели. Не щеш ли, една нощ в Осиково разбойници заклали воденичарина Кривицата и му дигнали парите. Селяните, като знаели колко е страхлив Лазар, захванали да го подпитват:

— А бе, Лазаре, ти да не си от ония?

— От кои?

— Дето заклаха Кривицата.

— Не съм бе, брате, аз пиле не смея…

А проклетите шегобийци се смеят.

— Ти си — казват, — ти си кривият.

Колкото повече се оправдавал сиромах Лазар и се молел да не го плашат — толкова повече се настървявали осиковчани. Толкова го прекоросали Лазар Кривия. Додеяло му. И сън не го хващал от мисъл. Дигнал се една пролет, натоварил на каручката каквото имане имал и — цътър-мътър — пристигна в нашето село. Като го видяха селяните какъв е сиромах, съжалиха го и решиха да го понаредят. Тъкмо се беше поминала баба Къна. Тя не беше оставила нито дете, нито коте за наследник. Пуснаха Лазара да живее в нейната в нейната къща. И той се намести.

Развълнуван от хорската добрина, Лазар отиде в Яневата механа и разправи патилата си. Разказа за мечката, за клеватниците, които го бяха набедили, че е заклал Кривицата. Нищо не скри. Изказа си и майчиното мляко.

— Ами какво ще работиш тука? — попита го кметът.

— Зная градинарлък.

— Може градинарлък, стига да го умееш.

Ала още на другия ден, когато потегли да кара тор на градината, подире му хукнаха орляк деца:

— Лазар Кривия минава. Лазаре, ти ли закла Кривицата? — дядо Иван Кримката му преваряше каручката.

— Къде? Да не си луд! Не ги слушай. Те са проклети и в червата. Нямат образование. Нека лаят, а ти си гледай работата!

През войната прибраха и Лазар. Чу се по едно време, че го ранили. Още в първия бой, като чул топа — Лазар хукнал да бяга. Един куршум го настигнал. Върна се Лазар куц. Зъбите му тракаха. Голям страх беше набрал.

Заредиха се годините. Като не можа да отвъди своя челяд, стрина Инка заживя с радостите на чуждите. Цяла пламваше, когато видеше мъничко дете, агънце или пиле. В цялото село Лазар имаше вяра само на дяда Ивана и затуй се грозно уплаши, когато Кримката каза „лошаво“.

— Е, какво му е лошавото? — осмели се да попита от тъмнината Лазар.

— Какво ли? В писмото пише, че ти си заклал Кривицата.

— Дядо Иване…

— Зная. Плашат те, синко. Пишат маскарите, че кога си го заклал — взел си му парите. Едно гърне жълтици имал Кривицата,

заровени в градината зад воденицата. Този, дето пише писмото, бил роднина на Кривицата — девето коляно. Иска половината гърне. Щял да дойде някоя нощ. Да си нагласял жълтиците. Ако не му дадеш половината — щял да те дере с кремък. Башибозук!

Лазар стоеше, прежълтял като восък.

— Дядо Иване, ти ми знаеш душата. Защо ме мъчат тези хора? Какво съм им сторил?

Сиромахът затрепери и очите му се напълниха.

— А бе ти какво почна като жена? Ей за какво ви казвам аз на вас — всеки да си има в къщи една като моята. Стара кримка е, но тя реве като топ. Нека посмее някой да ми напише едно такова писмо и да заповяда някоя нощ. Ще го надупча като решето. Да тръгне по света да разправя за дядовата Иванова кримка. Двайсет години не съм я опитвал, страх ме е да гръмна с нея. Много трудни жени имаме в селото.

Лазар стана и се олюля. В къщи като разправи на стринка Инка — тя викна с глас.

Притъмня. Колята изтрополиха по пътя, добитъкът се прибра. Нощта умножи страха на бедните хора. Ами ако оня дойде, какво ще думаш и как ще се оправяш? По едно време над черните градински дървета се показа месечината и стана много светло. Лазар изскочи на улицата и забърза към дядови Иванови. Похлопа, разбуди се кучето. Дядо Иван излезе по бели гащи.

— Какво си се разхлопал ни в туй, ни в онуй време?

— Дядо Иване, прощавай, бащице! Ще те моля за една работа, ама няма да ми откажеш.

— Да беше ми дал туй, кримката…

— Кримката ли? Да не си луд! Защо ти е тебе кримката ми? Кого ще гърмиш?

— Никого няма да гърмя. Аз само тъй рекох, за кураж.

— Какво си рекъл? Хубава работа. Сега чак те разбрах какъв си човек и защо получаваш таквиз писма. На мравката път не минаваш, а пушка си тръгнал да търсиш. Да се махваш от вратнята ми или ще пусна кучето да те разкъса. Марш! Лазар изгоря.

— И ти ли, дядо Иване!

— И аз! Я го гледай ти — пушка иска, хора да гърми… Провали се клетникът вдън земя.

Кримката затръшна ядосан портата.

До полунощ Лазар Кривия мъкна от градината дървета, камъни и трупа зад вратнята. Стрина Инка му светеше с газеничето. Когато първи петли пропяха, вратнята беше толкова затрупана, че десет души не можеха я помръдна. А когато пропяха трети петли, през разградения градински плет излезе Лазар, повел стария си кон. На каруцата, сива като костенурка, се озърташе стрина Инка.

Бягаха.

Когато възлязоха на големия хълм насреща, слънцето ги помилва по челата. Като сестра, като майка. Роса намокри босите крака на Кривия. Той спря коня, обърна се към изгрев слънце и сне калпак. Стрина Инка се изправи на каруцата и бърже-бърже захвана да се кръсти:

— Дано, майчице, в другото село хората бъдат по-добри.

---

info

Информация за текста

$id = 9112
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9112
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Ловецът и яребицата

Децата блъснаха вратата и нахълтаха в стаята. Ръцете им бяха посинели от студ. Бузите им горяха като ябълки-кюстендилки.

— Много закъсняхте! Бой ще има там, под кривата върба! — рече бащата и почна да ги съблича. — Къде бяхте?

— На пързалката бяхме, под дръвчетата бяхме — запъхтяна заговори голямата дъщеря, Венчето, и почна да изтърсва тъмните си коси, заплетени с червен конец, орусели от снега. — Ох, татко, полека ме съблечай, че много ме боли ръката.

— Защо те боли?

— Паднах от шейната, че я навехнах. А пък Копринка си удари носа. Много беше весело. Паднахме, ставахме, направихме един снежен човек и му сложихме наместо нос — един морков. — А ти — обърна се бащата към най-малкия човек, който седеше като изправено буренце, облечен в дебелата си зимна дрешка, опасан с един обръч — кожения колан, — ти защо си намръщен като Наполеона след Ватерлоо? Колко загуби?

— Девет копчета.

Малкият Панчо, или Пънчо, както го наричаха сестрите му, имаше обичай да реже копчета от дрехите на баща си. Като си напълнеше джоба, той излизаше навън и почваше да играе комар със съседските деца. Стискаше едно или две копчета в юмручето си и го навираше под носа на някое свое другарче. Познай колко са в ръката ми! Ако улучиш — ще ти ги дам. Ако не улучиш — ти ще ми даваш толкова, колкото са в шъпата ми. Познай де!

Всеки ден Панчо изнасяше копчета от къщи.

— Ти ще ме разориш! — викна бащата. — Моля ти се, престани с таз проклета игра. Срам ме е да се покажа пред хората без копчета. Ката ден майка ти шие копчета на гащите ми. Омръзна ми да си забождам балтона с карфици… Няма вече да ги режеш, защото ще ти отрежа ушите, както баба ти клъцна с ножицата ушите на Марка. За наказание тая нощ няма да спиш при мене.

— Татко, тогава аз ще спя при тебе! — викна Копринка и погледна нагоре високия човек, както коте гледа полицата, където стопанката е оставила пълен тиган с пържена риба.

— Не ща момиче с ударен нос!

— А мене? — обади се Венчето.

— Не ща момиче с навехната ръка! Ще взема Марка — кучето. С него ще си легнем.

Панчо, който се беше разсърдил и обърнал лице към стената, погледна през рамо баща си:

— Той има бълхи.

— Има бълхи, ала е послушен. На комар не играе. Не реже копчетата от дрехите ми. Ела тука да ти снема палтото. Седни сега под камината. Елате и вие да си нагреете ръцете на огъня. Сядайте до мене!

Децата приближиха. Двете девойчета седнаха на родопското китено алище, а Панчо се намести на бащиното си коляно. Протегна ръце към разровената жар и рече замислено:

— А пък един ловец слезе по Кале — пътека. Той носеше едно зайче с увиснали уши и една сврака с оскубани крила.

— Татко — попита Копринка, — ти можеш ли да удариш някоя сврака?

— Не мога. Свраки не мога. Аз бия само яребици.

— Бре! — тихо продума майката, която тъкмо по туй време прекрачи прага на кухнята и спря. — Че кога си ги бил?

— Едно време. На мене, деца, се падна най-хубавата яребица в нашия край.

— Разкажи, татко, как ти се падна!

— Да ви разкажа. Чуйте как! Тъкмо се бях върнал от чужбина. Млад инженер. Хубавец.

— Бре! — повтори пак тихо майката и поклати глава.

— Почнах да правя мостове. Дигнах една църква и две училища. [???] хвана една птичка. Взех един ден пушката и излязох на къра. Селяните тъкмо бяха пожънали. Нивите — отрупани с кръстци. Сякаш златорунни стада, пръснати по стърнищата. Над кръстците пърхат с крила птици — една през друга по-хубави. Видях една сладкопойница — сърцето ми стопи, когато запя. Видях друга една с вежди като крила на лястовичка.

— Не може да бъде! — скокна Венчето. — Няма птичка с вежди!

— Има, тогава имаше. Забранявам ти да ме прекъсваш.

Най-много, деца, ми хареса една яребица с меко топло крило.

Очите й също като на Копринка. Сега да ви кажа какво стана. Като ме видяха птиците — пъргав млад ловец, с тънка пушка, — почнаха да се въртят над главата ми и да ми се молят. Първата рече:

— Позволи ми да кацна на рамото ти. Денем и нощем ще ти пея. Вечер ще ти пея да заспиш, а сутрин — да се събудиш.

Втората:

— Ако позволиш на мене да ти кацна на рамото — ще отскубна най-хубавото перо от опашката си и ще ти го бодна на шапката.

Трета се обади яребицата.

— Вземи ме, незнайни ловецо — рече тя. — Аз ще ти наредя дом и ще ти отвъдя три яребичета. Двете — с дълги, плетени коси, а третото — топчесто като буренце.

Почна да ми се моли тъй жално, че аз най-сетне рекох:

— Хайде, от мене да мине! Кацай на рамото ми!

— Лъже, деца! — извика майката.

Децата се стреснаха.

— Не те е срам да мамиш децата срещу Нова година! Не е вярно, че яребицата му се е молила. Аз зная тая история с ловеца.

Ловецът не беше хубавец, ами беше лъжец. За да подмами яребицата, той почна да и обещава:

— Ще ти вдигна къща като дворец. (Вярно е, вдигна много дворци за ония, които до вчера бяха господари в нашата земя, а яребицата и до днес живее под наем.)

— Ще ти купя автомобил. (Яребицата пътува до ден-днешен с кракомобил.)

— Ще обикалям с тебе света! (Обикаляме го, когато почнаха да местят по служба ловеца от град в град.)

Най-сетне, деца, ловецът, като видя, че яребицата не му вярва и се кани да отлети другите ловци — почна да я заплашва:

— Чувай, яребицо, ако не ми кацнеш на рамото, ще сляза в онази долчинка и ще сложа край на живота си. Ще загина от тройна смърт: ще се гръмна с пушката, ще се удавя в реката и ще се обеся на едно дърво.

Тогава горката яребица, която имаше топло крило и меко сърце, се уплаши много и кацна на рамото му. Нареди на стария ловец дом и му отвъди три яребичета.

— Добре! — рече бащата, който винаги беше съгласен д жена си. — Нека да е било така Само едно ще кажа: ловецът никак не е доволен от яребичетата. Едното си навехнало ръката, другото си счупило човката, а третото, топчестото, всеки ден му кълве копчетата. Така не бива!

— Татко — светнаха мънистените очи на Копринка, — разбрах ти баснята! Ти говориш за нас!

— Брей, че много познава момичето ми! Хайде сега да вечеряме и да видим кой ще намери сребърната парица в баницата!

---

info

Информация за текста

$id = 9113
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9113
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Меча шуба

Вечерта дядо Тома Глушков не можа да заспи. Навън тихо сипе сняг. Бяла зимна нощ. Невидими звънчета на шейни чуруликат и заглъхват, пеят и умират, а старецът ги слуша като насън. Вишната пред прозореца, отрупана със сняг, сякаш прегърбена белокоса бабичка, огъва немощните си клони до земята.

— Дамянке, заспа ли?

— Не съм още.

— Я чуй — шъпне дядо Тома, — долавям шумоленке на стъпки по двора… Сякаш някой ходи на пръсти, а пък нищо не се вижда. Да открехна ли прозореца?

— Не го бутай, престорило ти се е — няма никой. Завий се хубаво, че вей от счупения джам. Утре пак ще почнеш да бухаш.

Дядо Тома прибра дългата си суха ръка под юргана, втренчи поглед в мрачината към тавана и почна да мърмори:

— Развали се туй народът, мама му стара! Тръгнаха хората по хайдутлук. Пипат. Нощес при Майчин дом смъкнали балтона на един нещастен учител. Баща на седем деца. Сиромах човек. Пенсионер. Натиснали го в снега и го съблекли гол.

— Кой му е крив — да не ходи нощно време като таласъмин.

— Носел човекът очила. Бил в едно кафене. Закъснял с приятели. Носел очила и не можал да види кога се мръкнало.

— Ами, не можал да види! Играл цяла нощ на карти, зная ги аз тях. Тъй му се пада.

— А бе ти не приказвай, че…

Дядо Тома млъкна. Изви очи към прозореца. Полека си измъкна ръката изпод юргана и откри малко пердето.

Вишната охка и пъшка. Светло, сякаш е деня, а нищо не се вижда. Студ. Сега да тръгнеш — снегът ще пращи под краката ти като цепеница, кога я чупиш. В такова едно временце да ти откраднат дрехата — все едно да те погубят.

— Цял живот се трудих, само тя ми остана — промълви дядо Тома. — Нищо не спечелих! Пък има хора и без късмет. Пари да им

оставиш и на улицата — ще ги прескочат. Ако нямаш късмет, и шуба не можеш спечели. Ще мръзнеш като бездомно куче на кръстопът. Ще зъзнеш на чуждите врати и снегът ще те засипва.

… Дядо Тома с мечата шуба, дълга като великите пости. Ръкавите й малко нещо попрогнили, ама нали я има. Че то желязото, дето е желязо, ръждясва, пък платът ли ще надживее времето. Колко години минаха! Когато шубата беше здрава, дядо Тома Глушков се зовеше бай Тома Пощальона. Ходеше тогава бай Тома и подаваше пощата на чиновниците по гарите. Тогава железницата беше нова, шубата нова, гарите нови и душата му млада. Стрина Дамянка беше румена като кюстендилска ябълка. Като ходеше, цялата къща се люлееше. Ех, младини, младини! Те отлетяха някъде като бърз влак в далечината и днес, обърне ли замъглените си от сълзи очи назад, вижда как лъкатуши над земята синя лентичка дим от комина. Малко дим и две-три солени старчески сълзи — туй е то животът на човека. В незнайното, откъдето никой не се връща, загънат в новата си меча шуба, е отминал бай Тома Пощальона, а сега към пушливия тютюнев склад се помъква всяка сутрин олюляната душа на стареца със закърпената шуба. Добре, че барем тя му остана. Па и дебеличка е. Като смъква на гръб сандъци с елпезета — не му утрепва.

— Дамянке, спиш ли?

— Задрямала бях и нещо сънувах. Защо ме будиш? Още ли не си заспал?

— Рекох да те попитам — заключи ли хубаво вратата?

— Заключих я не, ами я подпрях с брадвата. Ха сега спи, че утре ще станеш рано да ми нацепиш дърва, преди да тръгнеш на работа.

— Ще влезе някой, както спиме, ще задигне нещо и сетне иди го гони, или пък подавай заявление до полицията. То пък една полиция имаме…

— Какво ли ще вземе от нас?

— Не дай боже! Шубата ми е в коридорчето.

— Хайде холан! Кой ли е луд да я помъкне. Тя поне да чинеше нещо…

— А бе апашите не питат чини ли, или не чини — ами ела сам, че ми трябваш.

Дядо Тома почна неспокойно да размисля.

Навън сипе. Край стената се промъкват полекичка двама души. Опитват вратата. Заключена. Единият си е нацапал лицето със сажди да не го познаят. Той същият се потуля зад курника, а другарят му като котка се покатеря по вишната и влиза през комина. Де ще го чуеш. Заспал си на топло, завил си се презглава, пухтиш и сънуваш разни сънища. Влиза човекът. Пипа в тъмнината. Минава през коридорчето, отива към избата. Пак почва да шари с ръце. Напипва меката шуба. Откача я от гвоздея, отключва вратата и се измъква.

— Бягай след мене — напипах едно скъпо нещо.

И двамата прехвърлят оградата и хукват в снега по най-кривите улици. Иди ги гони, ако нямаш друга работа. Апашин човек лови ли се!

Стражарят, дето варди големия мост с лъвовете, ги съзира: бягат двамата и носят една шуба. Значи, разбира каква е работата, ама се преструва на ударен — уж де, не ги видял. Ех, голяма работа станала — откраднали на някой си дядо Тома шубата, откраднали дрехата на един хамалин от тютюневия склад…

Дядо Тома запремига и стана. Тревогата му порасна. Почна да го дави, както вълк дави агнето.

— Дамянке, къде е кибритът?

— Ай?

— Кибрита, питам, къде си го дянала?

— Що ти е?

— Да запаля кандилото.

— Как?

— Няма да посмеят да влязат, като видят, че вътре свети — ще помислят, че сме будни.

— Кои?

— Апашите.

— А бе ти да не си полудял — цяла нощ кандилото да гори. Не правиш ли сметка колко масло ще изгори? Ох, тоз, моят мъж, от година на година все по-голям разсипник става. Аз смятах туй масло да ни стигне до Бабинден, а той иска за една нощ да го изгори.

Дядо Тома легна пак, прибра си ръцете и се замисли дълбоко. Въздъхна един път, въздъхна втори път. Затвори очи, ала не можа да заспи. И както мислеше за апашите, изведнъж му текна една спасителна мисъл. Бутна пак бабичката си по рамото:

— Жено, не бой се, не е опасно.

— А ка…?

— Ще си идат в къщи двамата апаши, ще запалят една свещ и ще разгънат шубата ми. Ще я разгледат от лице, ще я обърнат от опакото, па ще се ударят по челата: „Тюх, да се не види. Само дето влязохме в грях. Защо ни е тази вехтория, защо ни е този боклук!“ За тях може да е боклук, ама за мене… Ще им стане съвестно. Ще се върне тогава единият от двамата и пак ще ми я закачи на гвоздея. Защо му е, Дамянке, защо му е…

Баба Дамянка не му отвърна. Тя спеше и сънуваше.

Дядо Тома, успокоен, се зави презглава и заспа.

Навън зимната нощ сипеше сняг през своето ситно сито и вишната трепереше.

---

info

Информация за текста

$id = 18674
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18674
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Моят роден край

Планините на моя роден край са високи и снежни. По техните върхове падат светкавици. Орли размахват криле и сенките им минават бързо по сините води на езерата. Планинските потоци, пълни с пъстърви и мрени, се спущат шумно към равнините, където по черноземните ниви бръмчат тракторите. Над узрелите жита плуват комбайните, подобни на кораби в златно море. Земята на моя роден край ражда пшеница като огън, по нейните хълмове налива зърно грозде като кехлибар, в нейните южни долини зреят ягоди и се ширят безкрайни тютюневи ниви, праскови и череши кършат клони в лозята.

Водата на българските чешми е бистра и прохладна, чучурите бликат в каменни корита, каналите, които са замрежили равнината, носят живителна влага на всяко коренче.

Чернооките девойки на моя роден край са стройни като тополи и пъргави като ластовички, а страните им — опърлени от слънчева жар.

Новите поколения опасаха родната земя с железни и каменни пътища, те продъниха стария Балкан, хвърлиха мостове от камък и желязо над реките. Те умножиха заводите и напълниха родината с фабрични комини. Навсякъде трепкат нощем като съзвездия селата и градовете, окъпани в електрическа светлина.

Метални птици излитат от новите си гнезда и се носят по българското небе. Недрата на моя роден край са пълни със съкровища. Хиляди работници денем и нощем копаят метали и черно злато.

В родната земя почиват ония велики прадеди, които през вековете издигаха нагоре българското знаме, трудиха се и даваха живота си за нейната свобода. Над техните гробове са пораснали високи паметници, вдигнати от признателни потомци. Осем милиона души се трудят и градят твоето честито комунистическо бъдеще, скъп роден край!

---

info

Информация за текста

$id = 20829
$book_id = 3630
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/20829
Сканиране, разпознаване и корекция: moosehead, 2011

Издание:
Библиотека „Златни страници“. Ключът на времето. Том шести. Разкази
Съставител и редактор: Николай Янков
Библиотечно оформяне: Иван Кисьов
Художник: Любен Зидаров
Художествен редактор: Кирил Гюлеметов
Технически редактор: Здравко Божанов
Коректор: Иванка Павлова
Издателство „Български художник“, 1980
ДПК „Д. Благоев“, 1980

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Най-големият сом

Малко по-надолу от големия яз планинската река шумно се спуска по камънаците и навлиза в гъстия сребърен върбалак. Там, в подмолите и върбовите коренаци, се излежават големите кленове. Монката се потули в ракитака и почна да мята въдицата в тихия водовъртеж. Щом зеленият скакалец, набучен на кукичката, тупнеше във водата — изневиделица изскачаше някой едър клен, налапваше сладката стръв, приплескваше и опъваше конеца. Но винаги се случваше тъй, че когато малкият рибар дръпнеше пръчката, кленът откачаше майсторски скакалеца и над главата на Монката се премяташе само голата въдичка. Като разбра, че няма да хване клен, малкият рибар наниза върху кукичката едно червейче, сложи оловна тежинка и мръдна по-нагоре за мренки. Спря на бързея точно до плитчината, където реката броеше камъчките. Седна гърбом към козята пътека, която стръмно се спускаше от Мариново бранище, стигаше до кладенчето край реката и там свършваше.

Монката се загледа към бързите, леко размътени струи на водата и се замисли дълбоко за големия нощен пожар, който превърна на пепел половината народни снопи. Сърцето му се свиваше от болка. Сега в село всички са посърнали. Не усети кога една мряна опъна въдицата.

— Дръж! — извика някой зад гърба му.

Монката трепна и се извърна назад: един поп с расо и калимявка, с дълга брада и зачервено потно лице стоеше, стъпил върху един камък, и го гледаше с недобър поглед. Голям сребърен кръст висеше на гърдите му.

— Ох — въздъхна попът и почна да бърше чело с широкия ръкав на расото си. — Момче, що чиниш тука?

— Ловя риба — отговори Монката.

— Има ли я?

— Нищо не се е още закачило на въдицата ми.

— Ще се закачи някой мустакат сом, но трябва търпение. Трай, коньо… Ами какви бяха ония с конете, дето трополяха одеве по шосето към Сойките. Знаеш ли?

— Знам — рече Монката, — нали нощес запалиха снопето на стопанството. Конниците заминаха да търсят разбойника.

— Разбойника ли? — сепна се попът. — Че как е можал да запали снопето? Господи боже мой, какви времена настанаха — замърмори той, прекръсти се, дори дигна сребърния кръст и го целуна.

— Разбойникът му с разбойник, прехвърлил границата, промъкнал се към хармана и подпалил купните — гневно каза Монката.

— Ами как се е промъкнал, нямаше ли пазач на хармана?

— Имаше, но оня го издебнал през нощта, когато слязъл да си напълни стомната с вода от чешмата. Ожаднял пазачът и слязъл, а разбойникът изскочил от гората, запалил купните и пак изчезнал. Но татко каза: ще го пипнем и ще му опънем ръцете.

— Заслужава зъбите му да изкъртят, щом като посяга на общия имот — поклати глава попът и неочаквано започна да подскача. — Ай, ай, ай!

— Какво ти стана, дядо попе? — попита Монката.

— Бробинци ме ощипаше! Мравките ме хапят. Напълзели са ме.

— Я, ти говориш по нашенски — учудено рече Монката.

— Как да не говоря, когато съм тукашен.

— Отдека си?

— От Сойките. Оттам съм аз.

— Ами къде си тръгнал?

— Отивам в оная махала, най-крайната, човек да опявам. Ти какво ще кажеш, големия ли път да хвана или има друг?

— За горната махала има пряка пътека през гората. Тя минава край самата граница, но ти ще удариш наляво.

— Ами вода, няма ли тъдява кладенче?

— Под оная кухата върба има кладенче, но то е пресъхнало. Най-близкият кладенец е отвъд, където са големите тополи. От него вадим ледена вода.

— Слушай, чедо — замоли се попът, — стори ми една добрина. Напълни ми манерката, додето си почина ей там под оная сянка отвъд реката.

Монката остави въдицата върху тревата и пое манерката, а попът тръгна по наредените камъни в плитчината. Дългото му расо се потопи във водата. Монката извика:

— Дядо попе, расото си мокриш!

— Олелеее! Ще ме утепа баба попадия! — викна попът и запретна расото си.

Тогава Монката видя кожения кобур на един голям револвер, провесен върху кръста на този непознат поп, и тръпки полазиха по гърба му. „Този човек не е чист!“ — помисли си той, прецапа бързо реката и хукна към тополите. На два пъти се обръща да види какво прави попът. Нищо. Седнал е под върбата. Седи гологлав. Смъкнал си е калимявката. Наместо да иде на кладенеца, Монката кривна право към селсъвета. Там завари само двама души: председателя и полския. Другите бяха излезли в гората да търсят подпалвача. Задъхан, Монката почна да разказва за попа. Щом чуха за револвера, угрижените мъже се спогледаха, прехапаха устни и без да кажат нито дума, грабнаха по една пушка и рекоха на Монката:

— Бягай да напълниш манерката и я носи на попа, а другото остави на нас.

Монката изтича към кладенеца, изкара една кофа вода, напълни манерката и затепа към върбовата сянка, под която се беше излегнал чернокапият пътник.

— Много се забави — рече попът сурово и грабна манерката от ръцете на Монката.

Вдигна я и засмука. Тъкмо в този миг председателят и полският изскочиха от върбалака и грозно извикаха:

— Горе ръцете!

— Ай! — опули очи попът, изтърва манерката и дигна ръце нагоре. — Какво правите? Не виждате ли, че съм поп?

— Претърси го! — обърна се председателят към полския, без да снема пушката си.

Полският опипа кръста на попа, джобовете му, но не намери нищо.

— Тръгвай, дядо попе, напреде ни! — заповяда председателят.

— Къде ще ме водите? — попита попът смирено.

— В селсъвета.

— Голям грях вършите. Господ ще ви съди — продума попът и тръгна.

В селсъвета председателят се изправи пред попа и почна внимателно да го разглежда. Всяко косъмче на брадата му изучаваше.

— Откъде си, дядо попе? — попита председателят.

— В личната ми карта пише.

Попът подаде картата си.

— Тъй, значи ти си от Сойките и се казваш поп Димитър. Има такъв поп в Сойките. А къде отиваш?

— Тръгнал съм към Страшиловци — мъртвец ще опявам.

— Тъй, а знаеш ли, дядо попе, как се казва твоят син, по-големият?

— Хубава работа, как да не зная — хвана се попът на въдицата. — Големият ми син носи име Стоил, а малкият — Димо.

— Вярно. Само че поп Димитър от Сойките няма синове.

— Как да няма? — почна да хитрува попът. — Аз ли, техният баща, зная или вие?

— Ти, дядо попе, лъжеш и окото ти не мига. Митьо — обърна се председателят към полския, — повикай общинския секретар. Той е в другата стая.

Подир малко в кабинета на председателя влезе старият секретар на селсъвета с очила, дигнати над веждите.

— Бай Първане — викна председателят, — ти си от Сойките. Кажи на този поп има ли вашият поп Димитър синове?

— Няма — отвърна секретарят, — нашият поп е бездетник.

— Кой си ти? — извика попът уплашен и се стъписа.

— Аз съм брат на поп Димитър от Сойките.

Тогава председателят изведнъж протегна ръка, хвана дългата брада на попа, замахна силно и я отскубна цялата.

— Олеле — завреща попът, — оскубаха ми брадата. Вие сте антихристи.

— Нищо ти няма. Тая брада не е истинска, а залепена и ти не си никакъв поп, а разбойник, изпратен от още по-големи разбойници да палиш и да убиваш. Ние те търсим под дърво и камък по горите, а ти се въртиш край село, но се хвана на въдицата. Вържете му здраво ръцете!

Когато претърсиха ракитака край голямата върба, където се беше излегнал преоблеченият разбойник, намериха една брезентова торба с голям револвер, три бомби и сто и шест патрона.

А Монката получи от граничарите награда: една чудесна въдичарска пръчка от бамбук с макара и прозрачен невидим конец и

всички го сочеха с пръст:

— Онова момче е пионерът, който залови опасния разбойник. На неговата въдица се закачи най-големият сом.

---

info

Информация за текста

$id = 28626
$book_id = 5502
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/28626
Сканиране, разпознаване и корекция: moosehead, 2013

Издание:
Хоро
Весели приказки, разкази и стихове за деца

Подбрал: Петър Димитров-Рудар
Редактор: Христиана Василева
Художествен редактор: Петър Василев
Технически редактор: Жак Битев
Коректор: Райна Иванова

Дадена за печат на 11.XI.1953 г.
Поръчка №427. Тираж 5000. Формат 1/16 от 70/100
Печатни коли 10 и ¼

Издателство „Народна младеж“ — ул. „Леге“ 15
Държавна печатница „Тодор Димитров“ — Дондуков 48, София
Пор. 5521

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Най-малкият ученик

Ръчката на бравата полекичка се наклони надолу, вратата скръцна и се отвори. В учебната стая се намъкна Колчо — петгодишният син на Делчо, полския милиционер. Белоглав, косичката му отпред изправена, сякаш кравата го е близнала. Гащичките му до коленете, краката му изподраскани от тръне и къпини.

Учителката, която решаваше задача на черната дъска, се обърна към неканения гост:

— Ти що щеш тука? По-скоро да излизаш!

Но Колчо се обърна назад, натисна с две ръце вратата и рече:

— Няма да изляза!

— Хубава работа — приближи към него учителката, — а какво ще правиш?

— Тука искам.

— Искаш, но не може.

— Защо? — учудено попита Колчо.

— Защото не си ученик.

Колчо се замисли. Сбърчи пепелявите си вежди. Не му стана хубаво, дето го пъдят от учебната стая.

— Другарке! — дигна ръка и се източи стремително напред Пенка от втория чин. — Нека остане пък. До мене има едно място.

— Седни при Пенка — склони учителката, — но ще мируваш и ще внимаваш. Инак ще те изгоня.

Колчо се намести на чина, скръсти ръце и изгледа всички победоносно: „Видяхте ли — искаше да каже той — как станах ученик!“ Сетне втренчи очи към черната дъска, където учителката майсторски рисуваше с тебешир кукички и колелца като главички на патенца. Но тъй като не проумяваше нищо от задачи, стана му досадно и се размърда. По едно време, без да каже нищо, той излезе от чина и тръгна към вратата.

— Къде? — строго се обърна към него учителката.

— Сега пък ми се пие вода — рече Колчо.

— Иди на чешмата, но да се не връщаш!

— Защо? — зина Колчо.

— Пречиш.

Колчо излезе, без да затвори вратата, и подир малко пак се изтърси. Всички му се изсмяха, но той изплези език на целия клас и отиде на мястото си.

Мина пладне. Учителката сложи на масата една тиква и учениците се заловиха да я рисуват с голямо усърдие. Пенка откъсна от блокчето си един лист и го сложи пред Колча. Даде му половин червена боичка като миша опашка. Колчо се залови да чертае колело, но не можа да настави двата края на кривата линия и тиквата остана разцепена. Безсмислено захвана да криволи насам-натам по белия лист. По едно време очите му се премрежиха и той изтърва шарилото. Отпусна главицата си върху чина и заспа сладко и дълбоко. Пенка се хвана с шъпа за устата и дяволито погледна другарите си. Удари звънецът, но Колчо не мръдна. Проспа и втория час.

Вечерта Колчовият баща, като узна от учителката какво е направил неговият син, рече:

— Не зная какво да го правя. Майка му чупи царевица, аз съм цял ден в лозята. Моля ви се, другарке, оставете го да седи при децата в клас. Научил се е подир пладне да заспива, където го налегне сънят. Много пъти съм го намирал в ливадата до купата. А пък там пълзи една отровна змия. Косата ми настръхва, като си помисля, че може да го ухапе.

На другия ден Колчо пристигна в училище като другите ученици с торбичка, а вътре, както му е редът — една питка и една песнопойка, подвързана с дървени кори, останала от дядо му. Когато другите отвориха учебниците си, и Колчо отвори песнопойката. Но нали не знаеше да чете, буквите се разиграха като мушици пред очите му, той се прозя и пак се измъкна от чина. Излезе и този път без позволение. Учителката нищо не му каза. Подир половин час — ето го Колчо пак иде. Пазвата му подута. Събрал всичките нападали круши от градината и решил да зарадва класа. Първата круша, която извади от пазвата си, той подаде на учителката и рече:

— Нà да видиш какви са благи!

Но учителката се ядоса и му блъсна ръката. Крушата падна и се търкулна под масата.

— Сядай си на мястото — викна сърдито другарката — и да не си посмял да ядеш круши, додето не удари звънецът! За последен път ти правя бележка. Ако продължаваш да пречиш, ще те изключа, макар че обещах на баща ти. Ти ми размиряваш класа.

Колчо се начумери, седна до Пенка и изтърси всичките круши под чина.

Учителката извика Пенка и я накара да разкаже приказката за бялото гълъбче. Колчо се заслуша, забрави крушите и стоя мирно, с широко отворени очи. Когато Пенка свърши, и той дигна ръка.

— Другарке, да кажа ли нещо?

— Кажи, Колчо! — рече учителката.

— Нашата котка снощи се окоти. Ние имаме три котенца и ги сложихме на мекичко в големия пачник! — извика Колчо и се огледа да види колко смаяни са останали учениците от тая новина, но момчетата го гледаха със съжаление, а Пенка пак сложи шъпа на устата си и раменете й затрепераха.

— Седни си на мястото! Да ви са живи и здрави котенцата! — рече учителката.

Ония уроци, които малкият разбираше, го поглъщаха цял. Той дори ръгаше Пенка под чина да не му пречи на слушането, но когато не разбираше за какво става дума, започваше да си мисли за свои работи: за меките круши, за котенцата в пачника, за пушката, която баща му окачаше вечерно време много високо на стената, че да не я достигат немирните Колчови ръчички.

— Како Пенке, тази буква каква е, моля ти се, кажи ми я! — сочеше с пръст Колчо някоя от заглавните букви в читанката.

— И да ти я кажа, няма да я запомниш! — отвръщаше Пенка, но все пак търпеливо изговаряше буквата и му показваше как се пише. Сетне го хващаше за носа и го подсторваше да я гони в училищната градина.

Научи се Колчо да ходи на училище. И учениците свикнаха с него. Ако сутрин се успиваше — Пенка тичаше у тях да го събуди, за да не закъснее. Където мръднеха учениците — и той с тях. Когато отидоха да берат черешите — той се катереше по най-тънките клончета и коремът му се поду като диня. А тръгнеха ли пионерите на излет — Колчо крачеше най-отпред с барабанчето и го биеше майсторски.

Последната забава стана в големия салон на училището. Излезе много хубаво. Трима пионери от пети клас свиреха ръченица на орехови гъдулки. Едно момиченце, направено като бяло гълъбче, дълго се въртя по сцената и трепка с крилцата си. А училищният хор изпя всичките песни, които Колчо беше научил през годината.

По едно време между картонените дървета на сцената посегна да излезе Колчо. Някой го дръпна отзад, но малкият син на милиционера се отскубна, направи няколко крачки напред и гласецът му екна като камбанка:

— Аз съм българче! — извика Колчо и целият салон затаи дъх.

— Не го виждаме! — обадиха се най-подирните.

Тогава един голям ученик се затече към Колча, грабна го и го сложи на масата.

… Аз съм българче и расна
в дни велики, в славно време.
Син съм на земя прекрасна,
син съм на юнашко племе.

Когато Колчо млъкна, учениците захванаха да ръкопляскат тъй, че салона щяха да съборят. Най-малкият ученик потъна в земята от срам. Озърна се безпомощно, скочи от масата, побягна и се скри в празния долап, където заключваха дрехите и сабите на артистите. Но Пенка го измъкна от долапа, прегърна си го като сестричка и рече:

— Ох, на кака момчето! То каза най-хубавото стихотворение.

---

info

Информация за текста

$id = 28522
$book_id = 5495
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/28522
Сканиране, разпознаване и корекция: moosehead, 2010

Издание:
Разкази за деца от български писатели
Антология

Съставители: Иван Остриков, Камен Калчев, Кръстьо Станишев, Николай Янков
Редактор: Любен Петков
Художник: Асен Старейшински
Художествен редактор: Кирил Гогов
Технически редактор: Лиляна Диева
Коректор: Паунка Камбурова

Формат 16/70/100; тираж 53 113 екз.; печатни коли 39; издателски коли 50,54; уик 30,80; л.г. VII/65б; изд. № 5645; поръчка № 172/1981 година на изд. „Български писател“; дадена за набор на 29.V.1981 г.; излиза от печат на 5.XI.1981 година; цена подвързия: 3,64 лв.; цена брошура: 3,04 лв.
Код 25 9537375638/6527-22-81

Издателство „Български писател“, София, 1981
Набор и печат — ДП „Балкан“, София
Подвързия — ДП „Георги Димитров“, София

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Нашият Пешо

Нашият Пешо дрънкалото ходи два пъти безплатно до столицата. Първото Пешово ходене стана, защото го беше ухапало бясно куче за левия крак. Безплатно го закараха до столичната болница. Второто му ходене не беше заради бясно куче, ами защото има една приказка: куче, което не знае да лае — само докарва вълка в кошарата. Доде си наш Пешо от София със здрав крак. Като слезе от влака, не пое към къщи да види челядта си, да хвърли на децата по едно бонбонче, ами отиде направо на дядовата хаджи Иванова кръчма. Седна Пешо и си поръча едно „удавниче“ — зелена ракия. Най-напред до него се намести дядо хаджи Иван и го дръпна за ръкава:

— Думай, Пешо, ама лъжата с мярка да бъде. Казвай новини! Откога гледам да се зададеш. Стегна ми се душата на новинка. Пешо глътна зеленото шишенце.

— Отде да начена, дядо хаджи, главата ми е пълна догоре с новини, като кошер с пчели. То да видиш един свят, защъкал по железниците, мравуняк, ти казвам. Не посмях да попитам къде отиват тези хора, нито можах да разбера. Как — ще ме вземат за прост. Нощес един ми рече:

— Ваша милост откъде?

— От столицата.

— По каква работа.

— По кеф.

— Често ли ходите по кеф?

— Много често. Пък то, дядо хаджи, ако не беше дал господ да ме ухапе онуй бясно куче, надали щеше да ми стъпи крачецът там.

— Е, как е там — попита дядо хаджи Иван, — голям град, а? Хубост. Нагледа ли се? Какво правят министерите?

— А бе какво ще правят. Нямат работа хората, с мотика не копаят, жътва не жънат, разхождат се с автомобили. Още като слязох на гарата — куцук, куцук, — потеглих към града: ppppp! — един автомобил спря. В автомобила един очилат.

— Качвай се, Пешо! Теб чаках. Сядай да те повозя без пари.

Покачих се и като се наместих, попитах го кой е милост му.

Пешо сложи ръка на устата си:

— Министер.

— Хайде холан, ами той отде ти знай името?

— И аз туй се чудя я, откъде ми знае името. Като седнах, дядо хаджи — меко, меко, мекичко, — да ти даде господ, дядо хаджи, на стари години все на такова нещо да се возиш.

— Амин, дай боже.

Свечери се. Надойдоха селяни. Начоколиха Пеша. Зинаха го. Той ги развърза. Като пчели забръмчаха новините. Селяните цъкаха, чудеха се, клатеха глави. Половината от приказките не вярваха, ама другата половина вярваха.

Стъмни се. Пред дядовата хаджиева кръчма имаше цял керван коли. Който се задаваше с кола от къра, спираше воловете и сядаше да чуе нещо. Пешо се разгорещи, разкопча ризата си, заудря с юмрук масата. Всичко видял, всичко чул, всичко разбрал, навсякъде си мушнал носа. Нищо не могли да скрият от него софиянци. Не е вчерашен Пешо!

Най-сетне един се обади:

— Ами ние тука подочухме една опашата. Уж там де, в столицата, оня ден през нощта трима души влезли в банката — един се хвърлил върху стражарина, натъпкал една кърпа в устата му, а другите двама разбили касата й… Пешо го прекъсна:

— Там бях.

— Лъжеш.

— Да ме убие господ, ако лъжа. Вървя си аз през нощта и си свирукам. Завивам по една тъмна уличка. Срещам двама души. И те ме срещат. „Разгеле — рече единият, — ти ни трябваш. Една хубава работа ще свършиме. Вземи тая кърпа. Върви подире ни — ще влезем в оная, високата къща. Няма нищо да приказваш, само ще натъпчеш кърпата в устата на стражарина и ще го държиш здраво, додето си свършим работата. Сетне ще си го делиме.“ Най-напред не си дадох съгласието, ама не щеш ли — влязоха ми под кожата дяволите и тръгнах с хайдутягите. Както сте го чули — тъй беше. Аз бях оня, който натъпка кърпата в устата на стражарчето. Опита се да извика, ама „гък“ не можа да излезе от гърлото му.

— Ами парите?

— Какви пари! Пари, братя, нямаше в касата. Сюрмашлък. Бедна ни е държавицата. Пукната стотинка не намерихме. Към полунощ Пешо Дрънкалото си тръгна да види женурката си. Дойде му на ума, че има жена и челяд. Два часа време се мота по улиците, докато стигне в своя дом. На другата сутрин двама стражари спряха пред Пешовия вратник и похлопаха.

Излезе Пешовица.

— Тука ли живее Пешо еди-кой си?

— Тука е. Че защо ви е?

— Ще го водиме в София. Оня ден той обрал банката, иска го полицията.

Подкараха го ни жив, ни умрял.

Горският Пешо, като се върна подир една неделя, онемя — с клещи ме можеха да изтеглят новинка от устата му.

---

info

Информация за текста

$id = 9114
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9114
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Небесната дъга

Изрева като мечка един тъмен облак над нивите. Уплаши класовете и те превиха шии надолу. Малките работни пчели, които сбираха мед по синорите, побягнаха към пчелника. Птичките се сгушиха разтреперани в гнездата си. Почернелите късни вишни се потулиха зад листата. Стана много страшно. Небето пламна и угасна. Милиони едри капки се разсипаха над селото. Потопиха го. Запяха като звънци менците под капчуците. И още дъждовната вода не презполовила бабините съдове, изведнъж дъждът престана. Облакът отмина, превали зад градините и на небето като цветен пояс се появи голямата дъга. Проточи шия над хълмовете и жадно засмука вода от меденото кладенче. От птичия дом излезе гащатият петел, протегна се, разтърси крила, клъвна една паднала вишна и важно закрачи по влажния двор.

Дядо Велко подаде глава от къщи, протегна ръка да види вали и като разбра, че е спряло, взе от къта тояжката си и тръгна към хармана. Напреде му се затече куцото куче, а подире му се обади малката внучка Вела:

— Дядо, чакай ме, и аз ще дойда с тебе.

— Тичай де — промърмори старецът.

На хармана, като учудени очи, ходеха бистри мехурчета. Вела цапаше босичка в локвите. Кучето подгони една чужда кокошка и я пропъди през градинския плет.

Дядо Велко мина под сливите, натежали от род и дъждовна роса, и спря под ябълката. Опря тояжката си върху белия дънер, седна на търкулнатото вехто колело и се загледа към окъпаните светнали ниви, над които гореше дъгата.

Едно пиле пръпна над главата му и отърси клоните. Едри капки заваляха над стареца. Той вдигна сивите си очи нагоре, поглади бялата си брада и прошъпна:

— От бога росица — по дядовата брадица!

Детето вдигна очи, погледна дядовата си брада и попита:

— Дядо, не ти ли тежи брадата?

— Защо, миче?

— Много е дълга.

— Добра ми е брадата.

— Ами едно време имаше ли брада?

— Нямах — отвърна старецът.

— Защо?

— Защото бях момиче.

— Ти ли, дядо! Истина ли казваш? Как ти беше името?

— Вела.

Старецът взе момичето на коляното си. Помилва го по русата косичка и обърса с длан росните капки, които бяха накапали по зачервените му бузи като едри сълзи. Пред тях на мократа земя клекна кучето.

— Ами сега защо не си пак момиче, дядо?

— Защото минах под дъгата.

— Под коя дъга? — попита Вела.

— Ей оная, над нивата, дето се е навела да пие вода от Меденото кладенче. Ти не знаеш ли? Целият свят знае, само ти не си се научила. Чувай, да ти разкажа! Едно време, преди сто години, и аз бях като тебе момиченце. Очите ми, косата ми, ушите ми, краката ми бяха като твоите, само че аз не лудувах като тебе. И когато ходех на чешмата за вода, никога не съм се спъвал, не съм падал и не съм чупил нито една кратунка. На шията ми имаше едно червено герданче.

— Като моето ли?

— Същото. А на ушите ми имаше две сини обици.

— Като моите ли? — вдигна очи Вела.

— Като твоите. Когато се помина моят тетьо, ние останахме сами с мама двете. Последни сиромаси бяхме. Имахме само една нива, един стар вол и една крава, но тя беше безплодна. Нямаше кой да разоре нивата и да посее жито. Мама често ми хортуваше:

— Ех, Велке, да беше момче, и нивата щеше да бъде изорана, и царевица щеше да посееш, и дръвца щеше да има кой да ни докара през зимата.

Харно, ама аз бях момиче и не знаех нито с орало да ора, нито дърва да сека. Една вечер срещу Гергьовден, когато мама запали кандилото пред светата куна, аз коленичих и се помолих. И когато

вечерта съм заспала, сънувах, че някой се навел над мене и ми шушне на ухото:

— Утре да минеш под небесната дъга!

На другия ден аз отидох да паса кравата на ливадето под Меденото кладенче. Надвечер загърмя силно и рукна проливен дъжд. Аз се сгуших под една върба. Когато облакът замина, погледнах към чешмата и видях дъгата — навела се, смуче вода от коритото. Дойде ми на ума сънят, затекох се, подбрах кравата и я подкарах към чешмата. Минахме и двете под дъгата. Тогава, Велке, аз изведнъж станах момче. Пипнах главата си — калпак, огледах се: на кръста ми червен пояс, а на краката ми — хубави жълти ботуши. Смаях се и се слисах.

— А кравата бе, дядо, тя какво стана?

— Кравата стана вол. Закарах аз вола у дома, разправих на мама какво чудо се случи, па й заръчах:

— Отсега нататък ще ме наричаш Велко, защото съм момче. Къде е ралото?

Стегнах ралото, наточих палешника и на другия ден отидох да ора с двата вола. Засях нивата.

Замисли се дядовата Велкова внучка, чудеше се старото куцо куче пак може момичето да стане момче.

— Дядо бе, кажи — аз да мина ли под дъгата?

— Мини, чедо! — рече старецът.

— Ами ще ми порасне ли брада?

— Ще, ами как.

— Дълга ли бе, дядо?

— Много дълга.

— Колко?

— Три дни, Велче.

— Три дни ли? Чакай, хванах те! — скокна момичето. — Може ли да бъде една брада дълга три дни? Лъжко! Не те е срам, дядо, да ме лъжеш! Не ти прилича.

Дядо Велко стана и взе тояжката си.

— Ами ти защо вярваш, пиле? Де си чувала жена да стане мъж? Хайде сега, ела в градината да видим дали големият дъжд не е удавил мъничките пчели.

info

Информация за текста

$id = 9115
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9115
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Неравен бой

През целия живот баща ми води неравен бой за плодни дървета в нашия двор. Ние имахме една малка градинка, в която майка ми садеше латинки и димитровчета, а баща ми наесен копаеше ями и заравяше в тях картофи и зелки. През една пролет в тая градинка се появиха десетина фиданки. Те бяха строени край плета като млади войници. Щом позаякнаха, даскал Ради, който беше главният овощар в село, пристигна с ножицата си, подряза ги, постави им калеми и каза, че като почнат да раждат, ще берем от тях кайсии, големи като юмруци. Баща ми окръжи дръвчетата с голяма грижа. Огради ги с триъгълни кошарки, за да ги уварди от лакомите уста на добитъка, поливаше ги редовно, белосваше ги с вар. „Нека има плод за децата“ — казваше той. Дръвчетата бързо се дигнаха, станаха по-големи от нас и додето ни ушият първите конопени гащи, почернени с орехова шума, зарзалките вързаха плод. Но ние не можахме да откъснем от тях нито едно зърно, защото водата ги отнесе. Една нощ се изля страховит дъжд, поройна вода напълни коритото на крайселската река, скъса железопътната линия, нахлу в селото. Изподави добитъка, отнесе плетищата, зарина в тиня градините. Една-две недели нашите крехки дръвчета киснаха в речната вода, сетне листата им пожълтяха като попарени, плодовете добиха ръждив цвят и окапаха преди да узреят. На другата година баща ми насели градинката с ябълкови дръвчета, подреди ги, нарами дисагите и замина в Унгария. Даскал Ради им сложи калеми и каза, че щели сме да берем ябълки, големи колкото двата юмрука. Но водната ламя отнесе и тия дръвчета преди да разхапем плода им.

Годините вървяха. Ние пораснахме и се пръснахме да си дирим хляба вън от къщи, но когато се върнехме през лятото, винаги намирахме нови дръвчета в градинката. Не се умори старият да се бори с ненаситната вода. Най-сетне селяните разбраха, че отделният човек сам не може да пребори стихията, но ако й се опрат всички задружно, ще я надвият. И грабнаха търнокопите и лизгарите. Продъниха Узуналан, голям прокоп направиха, отбиха реката от

старото й корито и отърваха селото от наводненията. Тогава зеленчуковите градини избуяха, както никога по-рано, и плодните дръвчета пуснаха яки корени в земята. Едва на стари години, когато побеляха косите му, баща ми откъсна узрели зарзали и дюли, праскови и круши от дърветата, които е посадила неговата ръка.

— Защо ти са, дядо Иване, тия фиданки, дето ги садиш? Ти си вече стар човек, няма да им дочакаш плода! — му казваха съседите, като го гледаха да пипа в градината, но той се почесваше по врата, усмихваше се и отвръщаше, както някога:

— Нека има плод за децата.

И очите му виждаха разклонените дървета на бъдещето, отрупани със златисти сочни плодове.

---

info

Информация за текста

$id = 20811
$book_id = 3630
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/20811
Сканиране, разпознаване и корекция: moosehead, 2011

Издание:
Библиотека „Златни страници“. Ключът на времето. Том шести. Разкази
Съставител и редактор: Николай Янков
Библиотечно оформяне: Иван Кисьов
Художник: Любен Зидаров
Художествен редактор: Кирил Гюлеметов
Технически редактор: Здравко Божанов
Коректор: Иванка Павлова
Издателство „Български художник“, 1980
ДПК „Д. Благоев“, 1980

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Орли

Повя и зелените ливади зашумяха като облаци. Две бели глухарчета се завъртяха из въздуха. Учудено се спряха над откосите, поеха към кладенеца и си захортуваха. Отсреща, над големия синор, нивите заплакнаха жълти снаги. Окъснелите кадънки пороониха лист.

Жельо се опря на косата и загледа Каля: много е хубава. Туй лято тя е като пукната ябълкова пъпка. И гръдта й наедря. Едвам я удържа елечето. Плод. Нейната кожа, ожурена от вятъра и слънцето, потъмня. Ръцете й заякнаха. Да не му е буля… Жельо я гледаше как сръчно вилечи сеното, запретнала поли, пипнала двурогата дрянова вила. Как се гънеше под измокрената от пот риза младият гъвкав стан.

Каля усети погледа му и се обърна изведнъж. По разведреното й лице заигра лек смях. Жельо наведе очи, бръкна в пояса си, извади черната табакера, сви цигара и дълго цъка с огнивото. Като глухарче, като въздишка излезе от устата му бяло тютюнево кълбо.

Една голяма синя сянка бърже мина по откосите, през вилеците и потъна сред сребърния върбов листак. Подир нея още по-бърже се втурна втора.

Каля сложи ръка на чело, повдигна очи: два орли се гонеха по небето.

— Жельо, виж!

— Кое?

— Горе: орел и орлица. Гонят се.

— Кой знае, може и двете да са мъжки.

— Не са.

— Че ти де знаеш?

— По крилата: на орела са по-големи.

Жельо дълго гледа двете птици, които се бяха подгонили по вишното небе, и сякаш чу задъхания мах на крилата им. Буля му се протегна.

— Ох! Ожъднях.

— Да ида да напълня бъкела.

— Иди, ама не се май.

Жельо тръгна към колата.

— Чувай, Жельо, бърже! Горя. Чувай какво ще ти кажа: да бяхме двамата с тебе орли… да имахме двамката криле и да се понесем над ливадите. Като вятъра. Аз ще съм орлицата. Можеш ли ме стигна, орльо? Ай, можеш ли? Я ме погледни в очите! Досрамя го. И туй ми било мъж. Пеленаче!

Жельо дигна очи: какво искаш?

— Тръгвай де, жадна изгорях. Какво се потриваш? Лъжа те, че можеш ти да бъдеш орел!

Жельо наведе глава, откачи бъкела от ритлата, слезе към брега и потъна сред върбалака. Когато се наведе над кладенчето, нагреба с шъпа студена вода и наплиска пламналото си чело. Сърцето му силно туптеше. Какво искаше буля му?

Ожъдняла е. Трепери. Опасна жена.

— Я ме погледни в очите!

Нейните очи. Зелени като дълбокия вир пред дядовата Пейова воденица. Горят със затаен пламък. Сякаш стара омайница й беше дала да пие паничка с девет билки, брани от самодивското хорище, и тя, когото погледнеше, омагьосваше го. А може и тъй да е. Де да я знаеш баба Рада — майка й. Казват, че я виждали гола да ходи из нивята. Гърмели подире й — куршум не я лови. Месеца в кринче снемала. А тетьо й — Кньо циганина — кой знае откъде го е довял вятърът в Змейово. Дошъл една пролет и се главил ратай у дяда Ивана Хаджията. Заработил онзи циганин — не могат да го спрат. Много му споряло. А неделен ден, като пипнел гъдулката, младо и старо разигравал. Малко била крива дясната му ръка и една нощ, като забягнал с дядовата Иванова дъщеря, на всичките змейовчани докривяло. Не се вдигнал никой да го гони, защото криворъкият циганин знаел да върти хубаво и лъка, и ножа. Поели из делиорманските гори и три години не се чули, не се видели.

На четвъртото лято змейовски гурбетчии минали през равна Добруджа и на поляната край едно село спрели пред някакъв цигански катун. Отбили се и що да видят: дядовият Иванов зет кове вехти кринчета и до него едно зеленооко циганче. Откъм реката се задала една циганка със стомна: Рада, дядовата Иванова. Проводил им хабер Хаджията да се върнат в Змейово, да му целунат ръка: щял да им прости. И те се прибрали. Довели и циганчето с шарени гащички и

зелени очи. То било Каля. Измили го. Запретнал се дядо поп, кръстил го. Жельо го помни мускуривото.

Подир девет години се отърси оная ми ти лична мома, по която луди полудяха ергените. Че кога се е минала нощ без бой на нейната седянка? За нейното цвете вечер по кладенците нож вадеха. Късмет била на Жельовия батьо…

Слънцето го посрещна на ливадата, блесна в очите му и мокрото му чело изведнъж изсъхна.

Каля пое бъкела, вдигна очи, опъна гръд. Заиграха червените обички по страните й. Засмука. Овлажняха засъхналите й устни. Жельо се обърна, наведе се, взе косата. Ръцете му трепереха като старешки.

Някъде по синьото небе се виеха двата орли. И може очите на орлицата да са зелени. Както е замахнал криле големият — ще връхлети да я удари — и двете птици, замаяни от обич, ще паднат като камъни в жълтата ръж.

Да може и той като орела! Забравил беше Жельо, че тя е батьова му невяста и че батьо му трепереше прашинка да не падне отгоре й, забравил беше, че носи на големия си пръст жълт бакърен пръстен — дар от батя му.

Вятърът пееше над ливадите. Косата пееше. Сините цветове падаха разбъркани, издъхваха. Големият чер бивол, издигнал глава зад купите, гледаше към далечната Черкювска гора. И пред очите на косача се въртяха сините цветчета, едрите рамене на Каля и гърбът на черния бивол. Косата съскаше, тревата падаше изнемощяла.

Не може ли довечера? Нощ когато падне над селото и щурците запеят? Не може ли Жельо да я измъкне през отвореното прозорче, изпод ръката на батя си, както спи. Да я преметне на белия кон и да го съшиба:

— Хой!

Ще лавнат кучетата, ще пръпнат уплашените кокошки по сливите и докато вдигнат олелия, той ще потъне в дълбоката Черкювска гора, дето тропотът на конските копита ще угасне в меката трева. Цяла нощ ще летят на месечина и на сутринта, когато небето се зачерви, той ще спре на една полянка и ще снеме зашеметената си буля на росната морава. Там, на полянката, дето някога нейният баща е разпъвал

окърпения катун. Конят ще иде да пасе, а той ще се наведе да види как горят в зори зелените й очи и ще я прегърне, както орелът орлицата.

Конят нека пасе росен!

— Жельо! Жельооо!

Занесеният косач се сепна.

— Тичай насам!

— Какво има?

— Зъм! Тичай де! Олеле, мале, какъв голям! Жельо пусна косата и се втурна. Прескочи откосите, грабна вилата, която буля му беше изтървала.

— Де го? — облещи се косачът.

— Ей там. Източи се в лозинака. Голям, голям като вилата. Слезе под синора! Ела подире ми!

Нагазиха до пояс в некосената ливада. Бърже ги лъхна гореща вълна. Упоителен дъх на билки и цветя.

— Полекичка. Тук гледай. По гърба му има черни точки.

Жельо се наведе, разгъна тревата, затършува.

— Няма.

— Ела подире ми по-надоле, там, където сеното е над гърди… Там трябва да се е скрил… Че ела де!

И тя, като се обърна, погледна го, прошумя и се скри сред високото сено.

Жельо я настигна покорно. Цялата му снага беше изтръпнала. Сърцето му биеше като барабан.

— Къде?

— Тука.

И двамата се озърнаха наоколо. Изведнъж Жельо се хвърли и я сграби. Сборичкаха се и паднаха задъхани в сеното. Каля разтвори широко очи, опъна здравите си гърди, протегна ръце да го блъсне. Жельо я обхвана през раменете и тя се отпусна. Чу се затаен шепот.

— Какво правиш, батьо ти оре зад върбичките?

— Нека.

— Луд ли си?

— Луд!

И той потъна в зеления шум на сеното, в зеления пламък на очите, които го гледаха замаяни.

Един зелен щурец затрака тихичко над тях. Големите ливади угаснаха. Двата сини орли ги нямаше на небето. Те бяха паднали в меката жълта ръж.

---

info

Информация за текста

$id = 3745
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/3745
Оригинален източник: [[http://liternet.bg|ЛитерНет]]

Издание:
Ангел Каралийчев, „Разкази, очерци, приказки“, С., 1977.

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Под вековните буки

— Този е, моето момче, Зли дол — рече дядо. — Гледай го каква е провалия. Голямата битка стана в равнината. Народните врагове изкараха срещу нас оръдия. Картечниците им чаткаха като градушка, а пък ние се биехме, кажи-речи, с голи ръце.

— А бе, дядо — попитах аз, — вие пушки нямахте ли?

— Имахме, но малко бяха. От селата се сринаха въстаници без оръжи. Награбили, кой каквото намерил: мотики, брадви, коси, тояги. Имахме само една картечница. С нея шареше Спиро, залегнал в една трапчинка. Когато враговете ни обкръжиха и ни притиснаха здравата, доде заповед да се изтеглим през Зли дол. Инак щяха да ни избият до крак.

— Ами оная висока канара, която се е надвесила над завоя, тя пък каква е?

— Тя носи името Еленов камък. Старите хора разказват, че във време оно глутница вълци подгонили горе в планината един елен. Еленът се спуснал по снега право към канарата, а вълците — подире му. Върху най-горния камък уплашеният елен се спрял само за миг, надникнал надоле, сетне се обърнал назад, погледнал глутницата и се хвърлил, но не паднал в провалията, ами я прескочил, прехвърлил като птичка крилата. Тупнал на отвъдния бряг и отървал кожата.

— А вълците?

— Вълците се нахвърлили слепешката един след друг подире му в дълбокия каменен дол и си изпотрошили кокалите. Не зная дали еленът се е спасил, но Матейчо отиде. Нашите вълци му изядоха главата. Ей там, под ония вековни буки, е гробът му. Виждаш ли големия гранитен камък в папратите?

— Виждам го.

— Той сега е надгробен паметник, а преди двадесет и пет години се намираше тъкмо на завоя, под Еленовата канара. Зад него оставихме Матейча с картечницата… Ела само да идем до гроба.

Отбихме се от пътя. Слязохме в дълбокия дол, пресякохме планинския поток, изкачихме се пълзешком на отсрещния бряг.

Тръгнахме между дърветата. Зелените папрати бяха високи до пояс. По една бяла отъпкана пътечка стигнахме ръбестия камък. Върху него имаше издълбана петолъчна звезда. Под звездата надпис:

МАТЕЙ ГЕРДАНОВ
12 годишен,
убит за народната свобода
на 22. IX. 1923 година

До камъка — венец от незабравки, здравец и бръшлян. Наоколо беше много тихо. Нито един лист не трепваше над главите ни. Гората немееше.

Дядо сне шапката си и заговори плахо, сякаш се боеше да не събуди заспалото момче под камъка:

— Тук почива Матейчо, нашият спасител, синът на ковача Гердан от Славяново. Момче на място беше. Сърцато. Когато пристигна заповед да се изтеглим, командирът на дружината извика:

— Ако ония зверове ни настигнат в Зли дол, нашата е свършена. Тук трябва да остане Спиро с картечницата и да ги задържи, докато дружината стигне до голямата гора. Намерете Спира картечаря. Къде е Спиро?

— Убиха го, другарю командир! — обади се един въстаник.

Командирът прехапа устни:

— Няма ли между вас друг, който може да стреля с картечница?

Всички мълчаха.

— А бе няма ли между вас картечар? — попита командирът.

— Има! — чу се едно звънливо гласче и пред командира излезе Матейчо. Всички обърнаха очи към него. Още го виждам — ей такова едно момче, също като тебе. Косицата му — сламена, ризката — конопена, а гащичките му — до коленете. Не бяхме забелязали кога се е намъкнало в дружината. Щом го зърна още през първия ден на въстанието, командирът му заповяда веднага да си върви в къщи, но сетне го задържа, когато узна, че е син на Гердана, хубавия народен човек, който гниеше в тъмницата.

— Кой те научи да стреляш с картечница? — попита командирът.

— Моят баща. В нашата ковачница лани донесоха една развалена картечница. Ние с татя я поправихме тайно и ходихме три пъти да я изпитваме в гората. Тогава хванаха баща ми и го затвориха. Аз мога да стрелям като чичо Спиро. И бомби мога да хвърлям.

— Щом като можеш, залягай зад оня камък, дето е на завоя! Ще държиш враговете тука, докато отрядът отмине далеко. А сетне — бягай в гората!

Наместихме му картечницата зад камъка, дадохме му цяло сандъче с патрони, три бомби одринки и го оставихме. Втурнахме се по завоите на Зли дол. По едно време чухме как затрака Матейчовата картечница и си рекохме:

— Сега враговете са пред Еленов камък. Матейчо им праща много здраве с картечницата.

И какво стана по-нататък? По-късно един тукашен козар, който бил скрит в шубраците през време на битката, ми разказа:

— Залегна онова момче зад камъка и щом се зададоха първите вражи редици, почна да пердаши. Затрака с картечницата. Покоси първите, удари и вторите. Другите се стъписаха. Едно офицерче измъкна сабята си, размаха я и връхлетя към камъка, но картечницата събори и него. Не зная колко бяха на брой, но равнината гъмжеше от войници и стражари. А то нищо и никакъв човек ги закова на място до един. Цял час ги мъчи. Въстаническата дружина се беше вече измъкнала от Зли дол. По едно време към камъка забучаха три моторни коли. Матейчо ги посрещна с одринките. Първата кола след избухването на бомбата се обърна в дълбокия дол, а другите дадоха заден ход. Но ето че патроните на картечницата се свършиха и тя млъкна. Ония отсреща почнаха пак да напират. Видях как малкият картечар блъсна празното сандъче, обърна се назад и се срина в дола. Запълзя като гущер между камъните, излезе на отсрещния бряг и се втурна през папратите. Народните врагове запукаха подире му. Един куршум го настигна. Повалиха го между дърветата…

Тъй свърши живота си Матейчо Герданов. Той остана тук, за да спаси живота на цялата въстаническа дружина. На другия ден ние превалихме границата.

Дядо протегна коравата си ръка и дълго милва надгробния камък.

— А този венец от кого е? — попитах аз.

— Този венец са го донесли твоите другарчета, дето летуват на лагер в планината. Нали лагерът им носи име „Матей Герданов“. Видиш ли каква пътечка са направили хората до Матейчовия гроб? Тая народна пътечка няма да обрасне с бурени, додето живее свободен българският народ. Помни ми думите, сине!

info

Информация за текста

$id = 18677
$book_id = 3630
$book_id = 437
$book_id = 5495
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18677
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Сеитба

Слънцето, скрито зад високия хълм, където е кацнал манастирът „Света Марина“, запали небесен пожар. Далечният бял манастир пламна.

Дядо Стоил зажегли биволите, пое синджирите и викна към Бойча:

— Хайде, Бойчо, хайде, стига си чоплил къпините. Донес кобилицата и копралята!

Малкият, разтреперан под синура, с наквасени от росата крака, налапа цяла шъпа черни къпини и се затече към колата.

— Дядо, ами тиквата да взема ли?

— Остави ти там тиквата. Да не я буташ. На пладне ще си я омъндаме. Дигай сега ралото, че го намести! Тъй, тъй, дядовото. Прибери си вече езика, той не трябва.

Старецът се обърна срещу слънцето и дигна ръка. Раздвижиха се устните му. Бойчо сне калпак и погледна с ведри очи нагоре. Малката му душа изхвръкна като пиле, почна да чурулика и се загуби в дълбокото есенно небе.

— Сега, мойто момче, дръж ралото. Лани ти ме поведе, а пък днес аз ще бъда водач. Карай прави брезни!

— Дий! — замахна с копралята Бойчо над гърбовете на дядовите си биволи. — Дий, старчуги!

Натисна ралото. Биволите напрегнаха сили, бавно пристъпиха и затънаха в мекаta влажна земя. Дълбоко се забиха ушите на ралото. Пропука се земята.

— Мърдай, Карамане! — звънна гласът на малкия орач. Една яребица, задрямала под царевичната шума, стресната разтърси криле.

Додето стигнат на края, слънцето излезе над манастирската гора и огря света. Напечените хълмове се протегнаха като гущери. Чудно се усмихнаха росните глави на късните слънчогледи в съседната нива. Нападалата шума под крушата светна като жар.

Бойчо се обърна и загледа брезната.

— Какво я гледаш? Права е като въже в торба. Ти да си здрав, Бойчо! Не гледай брезната, ами виж онази сребърна мъглица, дето се е дигнала над брезната. Туй е тя земната душица. На такваз пръст като дадеш зърно, ще ти го върне човешки бой догодина. Ха сега да обърнем, че иде една каруца.

Бойчо отметна ралото. Караман покорно влезе в прясната брезна и заклати глава, сякаш думаше: тука ми е добре. В съседната долчина, където пропадаше черният есенен път, заруча като гайдуница песен на звънчета. Дядо Стоил беше ги чул отдалеч. Той имаше уши на ловджийски хрът. Най-напред се показаха два черни коня. Те изтеглиха леко една нова каруца и я търкулнаха край дядовата Стоилова нива. На седника се беше настанил едър, зачервен селянин с накривен калпак, а зад него, в сеното — две момчета с черни куртки, с хубави зелени шапки и нови колани. Щом видяха Бойча, двете момчета скочиха прави.

— Бойчо, хайде, Бойчо!

— Къде? — отвърна малкият орач и пусна ралото. Очите му се разшириха.

— На учение в града. Тръгвай с нас!

— Вървете вие, наш Бойчо тука си има работа — обади се навъсен старият орач и погледна изпод вежди засмените момчета.

— Аз си имам работа — глухо повтори дядовите си думи момчето с късите гащи и продъненото коляно, което гледаше другарите си със свито сърце.

Коларят шибна конете и каруцата потъна в шумата на манастирската гора. Звънчетата умряха. Те разтревожиха сиромашкото малко сърце, помамиха го към далечния незнаен свят и се загубиха. Бойчо се загледа към шумата и отпусна глава като осланено цвете.

— Бутай, синко! — рече дядо Стоил и закачи синджирите. Тръгна към синура на долния край. — Ще набера лозина. Нов кош трябва. Старият се изтърбуши.

Бойчо подкара сам. Додето старецът изтегли един кравай лозина, внукът изора цяла леха.

Почерня разораната земя.

— Да бяхме поспрели малко. Стига толкоз. Подир пладне пак — превари дядо Стоил биволите и почна да разпряга. Биволите се втурнаха към долчината.

— Ела сега тук, да й видиме работата на таз тиква.

— Дядо, аз не ща тиква.

— Как тъй да не щеш? Че ти таквази тиква през живота си не си ял. Я виж! Суха мехмедка. Дръж!

— Не ща бе, дядо, мъчно ми е!

— Знам, чедо, че ти е мъчно. Откъде се пръкна онзи кожодерец с каруцата, че ми разтъжи орача. Гледай си ти тука работата. Учението не е за хора като нас.

— Защо да не е? Ние не сме ли хора?

— А бе как да не сме? Хора сме, ама нали знаеш — все черният вол ходи в брезната. Ако всинца отидеме да се учиме, кой ще я пъпре таз пущина? Пък и да ти кажа ли — градът — голямо нещо, не можеш се оправи. Бре къщи като планини, бре автонобили, бре електрики — свят да ти се завие. Отидохме ние с чича ти по Димитровден да караме дърва. Продадохме ги вечерта срещу пазарния ден. Да се връщаме — не струва. Добитъкът уморен. А навън задухал един вятър — брули, брули. „Хайде, кай чичо ти, да идем на хан. По десет лева ще платиме за спане, че каквото ще, да става.“ Хайде пък да идем. Вкарахме колата в двора. Едно момче като тебе ни заведе вътре в една стая. Отвори вратата — тъмно. Натисна едно копче — светна. „Тука“ — рече момчето. Тука да бъде. Почнахме да се събличаме. Чичо ти, нали си няма работа, отиде към копчето, дето светна, и рече: „Чакай и аз да го натисна!“ И додето го натисна, то изпука и угасна. „Ба, Иване, какво направи, ти го счупи?“ „Май че го счупих…“ Легнахме в тъмното. Сутринта рано се измъкнахме, ни лук яли, ни лук мирисали. Да бяха разбрали какво направи чичо ти — щяха да ни смъкнат кожите. На ти малко тиква!

— Не ща, нали ти казах, че не ща.

— Ама че си бил прост.

— Какво прави онуй момче в хана?

— Де да го зная. Шъта. Носи вода, мете стаите.

— Дядо, ама дали му плащат?

— Уха, плащат му не, ами…

— По колко?

— По десет шамара на ден и по един ритник на лягане.

Дядо Стоил се усмихна. Погледна лукаво внучето си: зная къде биеш ти.

Бойчо млъкна. Загледа се към хълмовете отвъд, където се криеше големият, чудният град. За него жадуваше душата му. Дядо Стоил се намести на земята, опря гръб на процепа и почна да развива вървите на цървулите си.

— Утрепва ми една бучка, въжишката.

Бойчо изведнъж се обърна решително:

— Дядо Стоиле, защо не продадеш тази нива?

— Какво?

— Продай нивата, че ме проводи на учение. И аз искам да стана човек!

— Нивата ли? — грабна цървула дядо Стоил и го размаха. — Ами дядо ти Стоил, ами майка ти и Радойчо камъни ли ще ядат? Ти имаш ли ум, като ми приказваш тез приказки? Че какъв си ми ти мене, да не си ми господарин, че ме караш да си продавам хранителката? Други път, ако чуя тез думи, ще ти отрежа езика. Млък!

Бойчо прехапа устни и посърнал тръгна към слънчогледовата нива. Сълзи напираха в очите му. Навлезе под златните пити, падна на колене в тросъка, взе да си трие очите с длан. Заросиха капки в пазвата му.

Дядо Стоил изви глава, потърси с очи момчето и му докривя за сиромашинката. Дигна се. Единият му крак беше бос. Закрачи полека, отиде при Бойча и го замилва с напуканата си ръка по главата, по челото.

— Я какви сълзи са рукнали в пазвата ти! Ще издавят всичките бълхи. Стига, Бойчо!

Малкият надникна в пазвата си.

— Аз нямам бълхи! — преглътна задавено.

— Тъй е приказката. Не бива, чедо, да тревожиш дяда си. Той, старият глупак, не си дава нивата. Ще ти кажа защо не я дава. На младини една врачка ми гледа на ръка и ми рече: „Имаш една нива с тамянка круша. Там има заровен казан с пари.“ Цял живот натисках ралото, че да го закача пустия му казан, ала ръцете ми отслабнаха. Дръж, сине, ти дано го изровиш. Че като набуташ жълтуните, напълни си торбичката, кривни си каната и — тръгвай, където щеш. А на мене нека ми остане само тази нивица. Тука моят дядо и тетю са пъшкали над ралото, ръсили са жито и са натискали с колене снопите. Хе таме край синура са нареждали кръстците. Под оная круша ме е кърмила

мама. Тя беше пъргава като фтичка. Най ми беше сладка нейната питка, печена на огнището и остъргана с огрибката. Бог да я прости!

— Дядо, лъжеш ли ме, или казваш истината?

— За кое?

— Че има казан.

— Има, Бойчо, има. От памтивека той седи под земята. Голям казан. Хамбар без дъно. Натискай по-дълбоко, когато ореш. Хайде сега ела да хапнеш от мехмедката, че ще впрягаме.

---

info

Информация за текста

$id = 18673
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18673
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Сиромах Пейчо

Ушите му изтъняха като цигареви книжки, засука се Пейчо, черковният певец, заприлича на царевица, поразена от суша. Пожълтя. Хлътнаха навътре очите му. Само гласът му надебеля и пресипна.

— Бай Пейчо, ела сам! — повика го Христо кръчмаринът.

— Какво има, Христо?

— Напрайваш ли ми една услуга? Дай ми твоя глас назаем — да се фотографирам с него. Пак ще ти го върна. Много добре изпипан глас имаш.

— Пейчооо, Пейчо, няма да можеме да те държиме в черквата с този глас — почеса се по тила поп Сава, ощипна с дилафа последната светлинка на кандилото пред олтара и в черквата настана мрак. През отворената врата влизаше сноп светлина. Окото на пролетната селска вечер надничаше в черковното подземие, останало от турско време. Поп Сава влезе в олтара. Гласът му кънтеше зад ниския липов иконостас:

— Ти, кога държиш „исото“, не пееш, ами ръмжиш като старо куче. Само пет-шест бабички идат на черква — и тях ще прогониш. Добре, че са глухи и не ти чуват песента, инак нямаше да пристъпят черковния праг.

Прегъна се Пейчо и излезе навън. Тръгна по каменните криви плочи, между които беше пораснала дребна пача трева. Мина покрай гроба на поп Петка, ала не протегна ръка, както правеше други път, да наведе цъфналия люляк и да го помирише. Не вдигна очи към лястовичето гнездо под стряхата на камбанарията, където уморените птички се бяха вече прибрали и тихо жумоляха. Налегна го мъка. Къде ще се дене сега, като го изпъдят от черква? Цял живот той ходи подир поп Сава: носи му менчето, когато ръсеше, продава свещи на пангара, пя в черквата, додето си загуби гласа, вървя пред мъртъвци и посреща кръщелничета. Колко шамара е изял от коравата десница на поп Сава! Вярно е, черквата почна да пустее. Криво му е на дяда попа. Но какво в виновен Пейчо? Един къшей хляб получаваше за всичкия си труд, и него искат да му отнемат.

— Бай Пейчо — изправи се Христо кръчмаринът, който поливаше с една стомна пред кръчмата, — получи се телеграма — не са потънали!

— Кои? — стресна се Пейчо.

— Твоите гемии. Идат си — излезли от морето и тръгнали по сухо — живи и здрави. Какво си се омърлушил като мокра кокошка?

— Мисля в коя дупка да се навра.

— Защо?

— Поп Сава ме пъди от черква. Гласа ми не харесва — бил като на старо куче.

— Ами неговият? Като на изгладнял единак! Той да не иска да му чуруликаш като славей? Чуден поп! А бе ти защо не пиеш яйца?

— Пих, ама не помага. Що яйца съм изпил! С жената до развод стигнахме за тези мерешки яйца.

От кръчмата се обади Нотьо Валутата:

— Аз зная един цяр за глас, само че бай Пейчо няма пари да си го купи.

— Какъв цяр? — наостри уши Пейчо.

— Много е лесен. Щя вземеш от Христа едно кило гвоздеи. Ще ги сложиш в гърнето да врат цяла нощ. На сутринта като станеш, пий желязна вода, додето коремът ти стане като тулум. Ще ти се отвори глас — камбанен.

— Лъжеш, Ноте!

— Който лъже — на въже. Остави шегата. Аз съм човек, живял в столицата. Познавам ги всичките певци — те ката ден пият желязна вода. А желязната вода става от варени гвоздеи. На другия ден сутринта Пейчо, тайно от жена си, взе една паница влезе в пещника, където цяла нощ беше чукуркало гърнето. Сипа си желязна вода, бутна градинската вратница и влезе да се насърба. Тъкмо нагреба първата лъжица, и на плета се облегна Кольо Беленката. Надникна и почна да се прозява. Деня беше топъл, кокошките кудкудякаха, всичко живо мърдаше насам-натам.

— И пашата хвърли топа! — продума Беленката и пак се прозя. Беленката и тая нощ беше прекарал в кръчмата. До заранта той удря с юмрук по масата и насърчава абисинците срещу италианците. Имаше зъб на Мусолини. Сега му се спеше до вик, но жена му го смъкна от одъра.

— Какво? — изправи се клекналият над паницата черковен певец.

— За поп Сава казах — отиде си и той! Пейчо изтърва лъжицата.

— Не думай! Слава тебе, господи!

— А бе ти май че се зарадва! И ти излезе едно неблагодарно куче. Няма го вече дядо поп Сава. Нощес смъртта го сгрухала на бърза ръка. Домъчня ми малко, кога научих, че е заспал дългия, макар че вървеше с италианците. Аз му думам: „Стой бре, попе, къде отиваш, те не са от нашата вяра“ — а пък той ми разправя бабини деветини — царицата им де, на абисинците, едно време ходила при цар Соломона. Че й се родило после едно момче с кози крака. Следователно туй момче било дяволът. Много жулеше дядо ти поп Сава от безработното винце. Таз жена ще я заколя! Тъкмо бях заспал, като ме задърпа за крака. „Ставай, кай, попът умрял!“ Следователно…

— Ами камбаната? — сепна се Пейчо и изскочи навън.

— Пейчо бре, какво си турил в туй гърне, че тежи като черясло, въжишкото? — провикна се от прага Пейчовица. Пейчо махна с ръка: Остави ме! Притрябвали са ми варени гвоздеи!

— Дано те тръшне чумата! — стрелна го с ръка Пейчовица и почна да се взира в гърнето.

Подир малко се залюля черковната камбана, земята продъни.

— Тъй се бие камбаната за поп Сава! — рече Пейчо развълнуван на Немия, който се навърташе покрай него и се радваше: жито варят, пак ще има лапане. — Ами ти още ли си тук? Тръгвай да копаеш! гроб!

Немия беше селски гробар. Силен беше като слон. От войната насам на всичките гробове той е копачът. И се гордееше със своята градина, където всеки ден цъфтяха огнени цветя — свещи и кандила.

Пейчо изнесе от стаята на баба Тиша, метачката, черковния търнокоп и лопатата, подаде ги на Немия и му показа гробището. Направи му знак: гробът трябва да бъде дълбок. Обеща му една бъклица вино и го избута нетърпеливо навън. След туй се повъртя из черковния двор, помириса един люляков кичур, спря се и се замисли. Как хубаво се нареди работата! Никой вече не може да мръдне Пейча от черковата. Ще дойде новият поп. Какво ти разбира едно младо момче от черковни работи? Пейчо ще го учи, ще бъде наставник и ще си пее, както ще. Па може, кога умре, да се намери и за него в черковния двор едно местенце, едно мъничко местенце, някъде на крайчеца. „Много хубаво се нареди работата!“ — повтори той и се

спусна към къщата на поп Сава. Завари портата отворена. Влезе в къщи, повъртя се край носилото, взе да търка с длан очите си, ала сълзи не се показаха.

Баба попадия му подаде бъклицата.

— Пейчо, да беше отишъл гробището да почерпиш Немия и да видиш какво прави. Олеле, мале, какво стана! Пейчо пое бъклицата и закрачи към гробището. Додето стигне там и се изкачи на хълма — краката му премаляха. Сърцето му почна да тумка. И ушите му засвириха. Двамата с Немия изпиха бъклицата до дъно. Пейчо обясни на Немия, че иска гробът да бъде дълбок, за да не се измъкне попът. Взеха да се смеят. Обхвана ги сватбарско веселие.

Вечерта пренесоха покойника в черква да пренощува пред олтара, в който е служил цял живот. Пейчо заключи обкованата с големи ковани гвоздеи врата и спусна ключа в джоба си. Прибира се в къщи. Цяла нощ се мята като риба — неспокоен, а сърцето му тумкаше все по-силно. Ушите му кънтяха. Нещо го душеше. Щом пропяха трети петли, той стана, облече се набърже и тръгна към черквата. Запали вощеница и се надвеси над носилото. Всичко е наред — поп Сава лежи, затрупан с цветя. Тръгна да пали кандилата пред иконостаса. Пак го обхвана вчерашното веселие. Запя. Отпуши се дебелият му глас, прокънтя празната черква. Тогава се случи нещо, което се случва веднъж на сто години. Покойникът — дядо поп Сава — се надигна, разбута цветята и седна в носилото. Огледа черквата и извика:

— Пак ли почна да ръмжиш като старо куче? Не ще можеме да те държиме в черквата с този глас, Пейчо! Певецът отвори широко очи, погледна разтреперан и краката му се подкосиха.

— Дядо попе, ти жив ли си бил? — претръпна Пейчо и седна на плочите пред олтара, без да снема очи от попа. Сърцето му прокънтя два-три пъти като барабан и се пукна.

На другия ден в дълбокия гроб спуснаха сиромах Пейчо, черковния певец.

---

info

Информация за текста

$id = 9117
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9117
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Соколова нива

Дядо Стоил влезе в къщи, сне високия си добруджански калпак, замахна, отърси дребните капчици, които го бяха поръсили, и рече:

— Хубав дъждец ръмоли, ще размекне земята.

Остави в къта дряновицата, с която гонеше селските кучета и внушаваше почит у говорителя в общинския съвет, клекна под камината и протегна към огъня помръзналите си ръце — да ги посгрее.

Стрина Манушка донесе дървената копаня, поднесе я напреде му, гребна с гребалото топла вода от черното менче, поля му да си изплакне ръцете и заговори боязливо:

— Много закъсняваш, Стоиле, по тез пусти събрания. Защо не се прибереш като хората, че да се отмориш. Цял ден се бъхтиш по кърищата. Тази вечер изпредох три къдели, додето тропне вратнята. Ти ли ще оправяш сегашния свят? Остави го на младите.

— Младите са като хала, но те гонят конете много бързо. Аз съм като дървената кучка под колелото: подпирам и задържам натоварената кола. Хайде, сипвай да похапнем, че премалях. Като си идех, надникнах в кръчмата на Фачето. Там се е тронясал Колю Беленката и се насмукал до козирката. Брули ракията, додето му претръпнат гьоновете. От цялото село само той не си дава нивката. „Колете ме с трион — каже, — печете ме на шиш — пак не я давам. Ха де, какво ще ми направите?“ Някой му налива катран в рогата. Блъска се в тъмнината като слепец… Ах, Манушке, доживях да видя новия свят. Със знамена се появиха младите в честите круши, а подир тях им бумтяха тракторите. За един час сринаха синурите, изравниха земята, тъй както е била преди памтивека. Като охлюви живееха досега — всеки в черупката си. Никой не смееше да си покаже главата навън. Но вече счупихме черупката. Електрика ще докараме, ще построим обща хлебарница с баня и сушилня, голяма винарница ще изградим. Чудеса има да стават в туй село. Задала се е една машина с огнени очи, релсите се огъват под нея, а пък Беленката е решил да я спре — като коч тича срещу нея, иска да я блъсне със счупения си рог… Много ти е сладка чорбицата, бабичко, душата си давам за джоджен.

— Къде ще минат утре тракторите?

— Утре ще налапат Среден лъг.

— И нашата ли?

— И нея. Ще продънят големия синур, ще повалят крушата. Тракторът е страшна сила. Да не ти дава господ да се бориш с такава мечка. Наумил съм от крушата да си направя шейни — за дълбокия сняг. Нали го знаеш оня клон, над нивата дето е наведен. От него ще изкарам рогата на шейните.

Стрина Манушка преглътна насила. Нещо преседна на гърлото й. Изтърва лъжицата и се загледа навън през отворената врата. Кротко шумолеше обложникът в градинката. То не шумолят дъждовни капки — разхладянинът наляга узрялото напръхнало жито и листето на крушката, която е стъпила върху големия синур в Среден лъг, трепери и пее. А нейното чедо, мъничкият Сокол, спи в люлката с разперени ръчички и насън се усмихва. Люлката му е окачена на същия клон, от който Стоил иска да издяла рогата на шейните. Как не му е свидно за тази земя, която ражда най-хубавата храна, как не го заболя сърцето за нивата, където тя му изпя най-сладките песни през живота си? Корава глава носи на раменете си. Когато убиха в балкана Сокола и тримата Петлешковци, дядо Стоил стисна зъби и не си намокри окото…

— Защо не ядеш? — обърна се към нея старият.

— Домъчня ми. Пресече ми се яденето.

Старият навъсен изпразни паницата, дръпна трикракото столче до огнището, седна и се загледа в пламъците.

Докривяло е на женурката за старата нива хлебородница. Не е виновна тя… Стрина Манушка раздига трапезата, прибра се до коляното му, потърси с очи погледа му, но не го хвана. Почна да рови живите въглени.

— Аз, Стоиле, не казвам да не я даваш. Дай я, щом си наумил. Ти пò знаеш кое трябва и кое не трябва. Едно ми е мъчно на мене. Помниш ли, като ги наредеше ония ми ти кръстци в Среден лъг? Кой откъдето се зададе — ще каже: „Стоилови са, само той може да жъне такова жито и да върже такива снопи.“ За воловците ти думаха: като мрени са. Само той умее тъй да си гледа добитъка. Ти дигаше по возитба най-високия купен. Колко ми беше драго да набера най-хубавото цвете и да вържа китка за купена! Отсега нататък за нищо не ще можеш да кажеш, че е твое.

— Ти да си здрава.

— Приказват женурята, аз не знам дали е вярно. Казват, че занапред щели да направят една пещ за цялото село. От един казан щели да сипват на всички. Щели сте били да съборите къщите и за цялото село щели сте да направите само една голяма къща.

— Будалешки приказки. Ти, Манушке, помниш ли кога купихме от Коля Беленката горния край на нивата?

— Че как да не помня? Нали тогава доде голямата вода и стигна до билото на къщата. По него време се поделиха моите братя и на мен дадоха седемдесет и три жълтици. В престилката си ги донесох в къщи. А ти улови, че ги начете всичките на Беленката.

— Не ми говори за тез пари. Те влязоха в бездънния му гръцмул — въздъхна дядо Стоил.

— Нашият син беше на две годинки. Все под старата круша му вържех люлката. Тя си го приспиваше, тя му пазеше сенчица и го потуляше от летния дъжд. Ах, как ми гукаше моето чернооко момче! Щом се източи и стана мъж, поведе селото подире си. Милият Сокол! Затуй ли съм го гледала, божке, затуй ли съм му се радвала…

— Стига — проговори бащата и се надигна, — стига, с плач няма да го върнеш. Хайде да лягаме.

След полунощ в тъмното пак си заговориха:

— Какво се въртиш? Защо не спиш?

— Ами ти — цяла нощ пъшкаш.

— Нищо ми няма — размислям. Втори петли пеят. Време е да нагледам добитъка.

Дядо Стоил излезе с тежки стъпки навън. Тихият дъжд продължаваше да плакне листата, тъмните купи, покривите. Кучето го посрещна в мрака и почна да душка ръцете му. Когато се върна, капналата от шетане и мисъл жена хъркаше. Старецът задряма призори и видя такъв сън: стои той на нивата си в Среден лъг срещу една огромна машина е огнени очи. Машината диша и пухти, а земята трепери под колелата й. С гръмовит глас се провиква машината:

— Кой си ти, дето стоиш закован напреде ми и не ми даваш да срина синура, където се въдят гущери, усойници и диви тръне?

— Аз съм стопанинът. Синурът е мой, а смолницата ми е бащиния. Отбивай се и върви в пръждомата! Аз не си давам нивата!

— Дай път или ще мина през теб!

— Ти ли? — разтрепера се дядо Стоил.

Тогава някой зашепна на ухото му:

— Какво чакаш, Стоиле? От туй бръмчило ли се боиш?

Дядо Стоил се обръща: Колю Беленката.

— Дръж! — подава му една чепата дряновица Беленката. — Ха сега, развърти се мъжката! Бий бръмчилото, додето не остане здраво място, натроши го на парчета, разпилей му бурмите по всичките краища на земята!

Дядо Стоил поема дряновицата и се втурва срещу огнените очи на машината.

— Назад! — крещи той и замахва, но преди да нанесе първия удар, напреде му блясват гневните очи на покойния му син, Соколовите.

— Какво правиш, тате? — вика Сокол. — Ти ли се намери да спреш машината на бъдещето?

Дядо Стоил отпуща десница и гледа: стои Сокол на седалището, такъв, какъвто си го знае, с разпиляна коса и разкопчана риза. Стиска кормилото и едвам задържа желязната машина. А подире му — свят, свят, милиони хора.

— Соколе — проговаря потресен старецът и пуща тоягата на земята, — ти ли караш машината?

— Аз съм, тате, стори ми път!

— Ще ти сторя, чедо, аз на тебе ако не сторя път.

Сълзи задавиха стареца, когато се отмести. Целият затрепера.

— Защо плачеш, Стоиле? — помилва го по челото стрина Манушка и се наведе над него.

Дядо Стоил се стресна и като дойде на себе си, рече:

— Няма нищо. Нашият син ми се яви насън… Ах, Манушке, цялата земя от Бойков рът до Камен дол занапред ще носи име Соколова нива. Тъй решиха и тъй я кръстиха другарите на нашия син. Потокът, нали го знаеш, с ледената вода, дето блика между камъните, ще се превърне на каменна чешма с два стубела. Между стубелите ще вградят главата на нашето момче, излята от бронз. Тъй решиха другарите на моя син. А сега да се стягам за път, че окъснях.

Дядо Стоил отвори вратата. Обложникът беше спрял. Слънцето изгряваше.

info

Информация за текста

$id = 18679
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18679
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Струна

И долго на свете томилась она
Желанием чудньм полна,
И звуков небес заменить не могли
Ей скучные песни земли.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ

— Снощи слязох на чучура за вода. Като снех от рамо менците, рекох да се наведа, че да се огледам. Секулеее, много съм повехнала! Не можах да позная очите си — хлътнали навътре. А над дясното ми ухо има два бели косъма. Само ръцете ми останаха тънки, каквито бяха някога, през моминските години. Тънки….

С наведени очи към земята Секул стоеше на одъра и се мъчеше да свие цигара. Големите му черни и несръчни пръсти мудно наместяха тютюна върху цигарената книжка. Охлузената табакера трепереше на коляното му. Топли думи извираха от неговото сърце, напираха да излязат навън и да нахълтат право в сърцето на невястата, ала не знаеше как да ги каже.

— Какво да сторя — продума полека той, като изправи широкия си гръб и бръкна в пояса си за огнивото. Сините му очи светнаха под сламените клепки и потърсиха погледа на жената, която предеше с дълга шарена хурка. Вретеното й пееше — сякаш пчела бръмчи над цвят. Жената усети синята мъжка милувка, ала не подигна челото си. Секул погледна през рамото й към люлката в мрачината, долови кроткия сънен дъх на заспалото дете, жадно погълна с ухо тоя дъх и светлина заля устните му. Удари кремъка.

— Какво мога да сторя — повтори той, — аз съм един прост челяк — камънарин. Мене ми дай камъни да вадя от канарата, да ги търкалям надоле и да ги смъквам с биволите.

Рукнаха рояк искри и се пръснаха върху рогозката.

— Зароби ме ти мене. Цял ден тичам насам-нататък, шътам вкъщи, мъкна вода от кладенеца. Щом сложа кобилицата — рамото ми почва да пращи. Топя се като вощеница. Каква жена бях и какво стана с мене! Не съм за този свят, Секуле, не съм.

— Защо почна пак?

— Защо ли — ще ти кажа. Вчера бях отишла на гробището да посадя стрък ружа на маминия гроб. Както се бях навела, чувам гласове, иде смъртник. Донесоха баба Златарка в един дъсчен сандък. Че като заклатиха ония кадилници над нея! (Ох, този тамян не мога да го търпя! Задушава ме.) Че я спуснаха в трапа и взеха да хвърлят буци отгоре й. Затрупаха я с пръст, изравниха гроба и пак им се видя малко. Загребаха земя с лопати, могила издигнаха върху главата й. Миличката баба Златарка! Като рукнаха едни сълзи от очите ми — стоях наведена над гроба, стоях и хълцах, а те капеха по керемидата. Спуснах се бърже надоле и знаеш ли, Секуле, додето стигна вкъщи, все чувах как гърмолят в ушите ми ония буци, дето ще падат над моя ковчег. Щом взех чедото си и му дадох да суче — изведнъж ми олекна, додох на себе си…. Туй ли е то, краят на човешкия живот! А в Кушкундалево няма гробище, нито кръстове, нито тамян. От росните капки, които лъщят между пропуканите зелени листа на цветните пъпки, се раждат самодивите. И когато денете им се свършат, заспиват някоя нощ и се превръщат пак на росни капки.

Ще легна и аз през някоя късна есенна вечер върху опадалата жълта шума на една стройна ела, ще спя омагьосана от глухия шум на гората, от мълвежа на звездите. И ще сънувам, че съм звезда, която се е отлъчила от кервана и пада в едно тихо бездънно море. И ще издъхна, и няма да ме има на сутринта. Само една капчица роса върху изгорелия елов лист ще остане от Струна самодивата. Ще светне капчицата като мънистено зърно. Едно пиле със зелени криле и червени крачка ще сързре капчицата, ще кацне и ще разтвори човка. Ще изпие моята росна душа и ще почне да чурулика. От мокрото му гърло душата ми ще излезе като песен и ще се разсипе, и ще издъхне между клоните над горските пътеки… Ах, Кушкундалево, Кушкундалево!…

Замълча. Отпусна вретеното и въздъхна. Вретеното се търколи на земята и гласът на пчелата, която се виеше и трепкаше с прозрачни крилца над медения цвят, се скъса като златен конец.

Секул остави цигарата на прозореца и се наведе. Запъшка. Почна да развива вървите на цървулите си. Сне прашната си риза. Остана гол до пояса. Почака до се дигне невястата му и донесе чиста бяла риза — за преобличане, — но загледаната отвъд прозореца жена не мръдна. Секул се почеса по черното мускулесто рамо, наведе се към одъра, взе пак напрашената риза и я облече. Мина бос към люлката. Надникна. Детето спеше като кротушка-рибка, захапало едното си пръстче. Гледай го туй човече — косицата му е сламена, досущ като бащината му! Честита усмивка мина по устните на камънарина. Посегна да помилва челото на детето, но не посмя да докосне нежната кожица, защото ръката му беше напукана, корава и хванала шия. Ще го одращи и то ще се разсъни. Прибра се към одъра. Седна пак. Загледа се в тънките рамене на невястата си, погълна копринената коса, паднала върху плещите й като руно на бял овен, пръсната надолу по рогозката. „Защо дума, че е повехнала. Тя е толкова хубава!“ Протегна ръка за цигарата си — угаснала е вече.

Тъкмо срещу прозореца в мрачината разтърси крила един петел и с пресипнал глас изкукурига. Гласът му напълни стаята. Секулица трепна като жица, досегната от лък. Морното й сърце оживя: втори петли. Зора се зазорява. Нов ден.

— Хайде да си лягаме. Тази нощ много закъснях. Претурих колата, като слизах от камъницата. Опак ден. Добре, че не утрепах добичетата! Доде натоваря пак — мръкна, а доде се върна насам — нощта превали. Хайде, ела да легнеш на ръката ми. Много ми е хубаво, когато си сложиш главата ей тук.

— Ти спи, Секуле, ти спи. Виждам колко си обхтан. Цял ден камъни си дигал и снемал. Мене не гледай. И да легна — няма да затворя очи.

Секул се разнежи:

— Да видиш, Струне, какъв мост правят доле на Тунджа майсторите. Тунджанският мост — голяма работа. Яко нещо. Как да ти го разправя: две коли със снопи могат да се разминат. А на долнята страна има едно кладенче. Много му е сладка водата. На неговото място щели да направят чешма. Да имах малко пари, щях да се заловя аз да я направя, че да ми издълбаят в камъка името, а отдоле — годината и селото. Като порасне моето момче — да ми чете името. Искаш ли утре да те заведа там?

Струна подхвана като насън:

— Защо ми е вашият мост! Чудни сте вие, хората. Само пътища правите, мостове дигате, цял живот се борите със земята, додето най-сетне ви събори смъртта в гроба. Как ми е мъчно, Секуле, ах, как ми е… Не можеш да ме разбереш ти мене! — избухна Струна неочаквано, дигна ръцете си, размаха ги като криле и преглътна.

— Защо да не те разбирам, разбирам те.

— Ако ме разбираш — ще ме пуснеш да си ида.

Секул изтръпна.

— Къде?

— В Кушкундалево. Дай ми ризата! Кажи къде си я скрил! Зная, че си я закопал в земята. Моля ти се, заклевам те, на колене ще ти падна, краката ще ти целувам — не ме задържай повече. Не съм за тука. Тежи ми немотията, тежи ми всичко. Миналата неделя излязох и аз като хората на хоро. Гледам, другите жени навървили ония ми ти жълтици, облекли копринени дрехи, нашити със сребро и злато — играят и се смеят. Трепкат им жълтиците. Пък аз, като се погледнах — мязам на циганка. Ах, Боже, как искам да се махна от тука и да полетя пак! Ще замина в планината, ще тичам нагоре под сините сенки на дърветата, по кривите кози пътеки, през малиновите гори. Ще стигна самодивското езеро. Ти го знаеш, Секуле, нали го помниш? Там се къпехме с моите сестри оная вечер, когато ме найде. Ти беше тръгнал да търсиш своя загубен бивол в планината. И наместо бивола намери мене. Най-напред ми грабна ризата от брега и търти да бягаш, защото знаеше, че без ризата аз не съм самодива, а само едно голо момиче. Ти бягаше и аз тичах подире ти. Молех те: „Дай ми ризата!“ Навлязохме доле в ливадите. Росата беше паднала. Аз вървях, гълтах сълзите си и треперех от студ. А пък ти, Секуле, съблече антерията си и ме наметна с нея. Седнахме до дънера на една круша и ти ме прегърна да ме затоплиш. Колко сладка ми се видя тогава човешката прегръдка!…

Секуловата невяста млъкна и се залута по прашните пътеки на своя живот, между хората. Прескочи домашното огнище и тръгна подир сърцето си. То я заведе пак към планинското езеро.

— Като стигна езерото, ще съблека кълчищната си риза и ще се хвърля в хладната вода. Ще се окъпя, ще изляза на слънце, ще протегна ръце нагоре — ще прегърна небесната ведрина. Ще облека моминската си риза и ще стана пак чиста, както бях някога. Ще опаша

една змия пепелянка наместо зуница и на раменете ми ще пораснат леки жълти криле. Очите ми ще станат зелени като езерната вода, очи на самодива — сякаш нищо не е било, сякаш нищо… Ах, Секуле, че като се дигна над върховете, че като запея, да се почуди дърво и камък — чучулига ли пее, или ангел небесен. Ти ще слизаш от камъницата вечерно време, ще вървиш морен в праха подир колата и като доловиш гласа ми — ще ме познаеш и ще речеш: „Моята невяста пее. Струна пее, самодивата…“

Затвори очи. Въздъхна и когато дигна ресници, по бузите й се търкулнаха сълзи. Секул почна да я милва — по главата, по раменете, по бузите, — но тя не усети ръката му. Продължи:

— Додето бях бездетница, все още се надявах: ще ме пусне моят Секул, не е край да не ме пусне — защо му е ялова жена, — ала сега, като добих рожба… Ох, туй дете! Тъй си го обичам, чуя ли гласа му — мед капе в сърцето ми, а понякога ми иде да го клъвна между веждите като усойница.

Тези думи удариха Секула право в сърцето. Той се надигна. Разтвори широко очи и сламените му клепки замръзнаха. Струна посрещна погледа му настръхнала. Светкавица мина помежду им, но гръм не се чу. Той заглъхна вдън душата на камънарина, потъна като камък в дълбок вир.

— Дотам ли си стигнала? — тихо рече мъжът, дигна се, прехапа устни и мръдна навън. Дълго се мая в тъмнината. Струна чакаше разтреперана. И когато се появи със самодивската риза в ръце, тая чудна риза — нито от коприна, нито от злато, нито от сребро, — тя се хвърли към него, грабна я и почна да целува ръцете му като безумна. Заля ги със сълзи, озърна се наоколо, сякаш беше забравила нещо, блъсна вратата и изхвръкна навън. Додето шумът от стъпките й затихне — Секул се загледа в големите криви пръсти на босите си крака и през ума му мина: „Колко грозни крака имам. Кожата им е също като кожата на костенурка. Затуй бяга Струна от мене…“

Излезе на двора и се ослуша: нито стъпки, нито лай на кучета. Само топъл вятър напира да разгони тъмнината. Далеч над Балкана пламти овчарски огън. Не е огън — Зорницата изгрява. Топлият вятър бие право в очите му. Дигна ръка и прашният ръкав погълна влагата, която изведнъж го ослепи. Влезе вкъщи, погледна вретеното на земята и промълви:

— Свърши се. Отиде си моята Струна.

Седна накрай одъра, потърка с длан челото си. Вътре в душата му избухна огън, обхвана го от всички страни и го раздруса.

* * *

Тих есенен залез. По клоните на дърветата трептят мрежи от тънка паяжина. Гнездата на птиците са празни. Отколе е пораснала перушина на малките и те са отлетели. Вековните дъбове в старата балканска гора жълтеят. Падат жълъди като куршуми, рони се бакърена шума. Тук-таме блещукат като зърна от броеница едри тъмночервени дренки. По клоните на габърите се вият диви лозници с узряло грозде. Слънцето преде златни жици. Те се спущат през гъстия шумак, падат на земята и плетат губери.

Струна върви по слънчевите губери. Нейната самодивска риза излъчва нетленна светлина. Набола е на гърди едно мораво цвете, което клюма надолу и гали меката й мургава плът. Над ризата й падат две отпуснати жълти криле. Тя е летяла над Тилилейската гора, играла е с птичките над върхарите и буболечките по напуканите кози пътеки. Плувала е в езерото, сушила е косата си на самодивското хорище, три пъти е слизала до Кушкундалево — да бере омайниче, с което да омагьоса някой горен овчар. Целувала е късните цветя и от техните малки чашки е смукала мед като пчела.

Преваля петият ден, откак е побягнала.

Балканът се надига. Синевина плакне хайдушкия му гръб. Самодивата слиза към хорището. Там е кладенчето и росеновата поляна. Към полунощ, когато изгрее Голямата мечка, на кладенчето ще дойде Секул да я търси. И тая нощ ще бъхте път в мрачината камънаринът. Струна ще се потули в шумата на дъба и няма да му се обади. А пък как иска да го види! Колко топла беше прегръдката му през оная първа нощ, когато легна с него! Ще й домъчнее, когато изоставеният мъж захване с длан да си бърше сълзите, но сърцето й няма да трепне, тъй както не трепна и неговото през оня ден, когато тичаше подире му и го молеше да й върне ризата.

Излезе на един хълм и се загледа надолу. Тъмните долини, където са потулени прашните села на хората, я помамиха. Седна на един бял

камък, напечен от току-що залязлото слънце. Бърже почерняха планинските върхове, дърветата потънаха в мрак. Източи се надоле като змия тясната козя пътека, скри се. Заблещукаха далечни треперливи светулки. Там са селата… Изведнъж, както стоеше унесена, тя чу глас на малко отлъчено яре, загубено в гората. Този глас тупна в сърцето й — сякаш то беше гнездо, а гласът — разтреперано птиче Скочи. Слезе тичешком по козята пътека и намери между дърветата едно малко снежнобяло яренце с черни очички, които блещукаха. Наведе се и го взе. Опря го до гърдите си. Усети дъха му също като дъха на нейното дете. Прехапа устни. Пламна цялата от обич, превърна се на майка първескиня, обхвана я лудост. Разтвори жълтите си криле и полетя с тревога.

Мина край кошарата на заспалия козар, пусна ярето през оградата и се втурна към светлинките, които мъждукаха доле, към Секуловото село…

Като лек вятър влезе Струна през прозореца. Стаята беше тъмна и топла. Секул лежеше на гръб и гледаше с широко отворени очи към тавана. Той чезнеше, капнал от труд и мъка, и не я угади. Бялата жена се надвеси над люлката, завря пръсти под юрганчето, сграби топлото тяло на заспалото дете, натисна до коравите си напращели гърди главичката му, захапа бузата му с майчина стръв.

Секул се надигна да види кой шумоли над люлката и кой дави малкото. Струна даде на момчето си да суче и като потърси Секуловите очи в тъмнината, страхливо прошепна:

— Аз се върнах, Секуле, ще ми дадеш ли пак да легна на ръката ти?

---

info

Информация за текста

$id = 21423
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/21423
Сканиране и разпознаване: 3dfx, 2010
Корекция: ТА, 2010

Издание:
Ангел Каралийчев, „Ръж“ (сборник), 1925

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Виелица

Виелицата захвана да удря по вратите с невидими юмруци. Запращяха клоните на дърветата в градината. Затрепери пламъкът на опушената лампа. Нахълта жаловит вой през комина.

— Хайде, лягай си вече! Полунощ настана! Какво си вторачил очи навън като вампир! — проговори баба Стаменковица и се наведе да зарови последните въглища на огнището.

— Не ми е сега до сън. Сърцето ми е разтревожено. Тази виелица ме плаши. Никога дърветата на са пращели тъй грозно. Подир двайсет минути ще пристигне бързият влак. Много е тъмно. Човек да бръкне с пръст в окото ти — няма да го видиш. Такава нощ не помня.

Дядо Стаменко изтърва броеницата си. Намести очилата си. Потърка с длан замръзналото стъкло, разтопи ледените цветя, откри едно черно мастилено петно и пак се загледа навън. — Аз ще ида да си легна, пак ти прави каквото щеш. Не мога да разбера какво си се загрижил за бързия влак! Има там кой да му мисли. Ако им беше потребен, нямаше да те изринат с лопата. Стар бил Стаменко, очите му запрели. Проклетници! А пък поп Сава — млад, с кола го карат до черквата и пак си върши работата челякът. Като е стар, вършете му на шията камък и го блъснете в реката!

И баба Стаменковица тръшна след себе си вратата.

„Наистина, можеха да ме подържат още годинка-две — замисли се дядо Стаменко. — Нямаше да стане много. Все щях да намеря сили да се потрудя, както е потребно. Ама като рекоха: «Не го бива стария стрелочник, годините му натежаха, прегърби се като върба, очите му хлътнаха. Ами ако объркa стрелките?» А бе как тъй ще ги объркам? От кои времена служа аз на Разделна? Червените керемиди на някогашната нова гара почерняха, що поколения изхвръкнаха от лястовичите гнезда под стряхата! Кога съм ги объркал тия ваджишки стрелки?“

Повика го началникът на гарата през една есенна вечер и му рече:

— Дядо Стаменкооо, стягай се да напущаш службата! Време е вече. Ти си уморен човек. Прибери се в къщи да си отпочинеш! Всяко

нещо трае, докато му удари часът. Релсите, дето са железни, и тях ги хваща ръждата. Затуй ги сменяме с нови. Дай път и ти на младите.

— Път ли? Ами че аз нали цял живот път давам? — пошегува се старият, ала нещо го задави.

Запали фенера си, за да посрещне влака. Закрачи бавно по железопътния насип. Под насипа долу бучеше бързата Поройна. Нейният грохот пробуди у уморена му душа шумовете на пролетните води, които отколе изтекоха. Какво ще прави отсега нататък стрелочникът дядо Стаменко? Ще реже лук, ще рони царевични зърна и ще храни кокошките. Ще напусне Своя отговорен пост и ще скръсти ръце. Досега неговият живот беше пълен с дълбок смисъл. Той посрещаше влаковете с жадни очи. Преди години снемаше шапка, а сега, изправен като войник — отдаваше чест. През Разделна минаваха ката ден по два бързи влака от чужбина. Те не спираха на малките гари и старецът не знаеше идат тия богати хора, насядали покрай затрупаните с храна и чаши маси на вагон-ресторантите, налягали в малките стаички на спалните вагони. Бученето на чудните влакове пълнеше душата му с тревога и гордост.

— Аз им отварям път, за да влязат в земята на българите. Празници бяха за дяда Стаменка дните, когато се заточиха навън вагони, пълни с ягоди, червени като карабунарско вино, гроздове като кехлибар, ябълки като бузите на кюстендилски девойчета.

— Брей, туй българската земя страшно нещо! Голям род ражда! — думаше си старецът и вдигнатата му десница почваше да трепери.

Нея вечер локомотивът на последния товарен влак мина като хороводец и отведе в мрака вагоните. Заглъхна грохотът на колелата под пожълтялата шума на крайпътните дървета.

— Хорото се свърши и гайдата се пукна — с горчивина се усмихна старият стрелочник и закрачи.

Когато го уволниха, той подаде заявление до министерството да му позволят още две години да служи безплатно, срещу пенсията. И тъй ще му я дават, поне да върши работа, но горните не разрешиха. Тогава дядо Стаменко се прибра и притихна. Почна да сърба гореща чорба на баба Стаменковица и колчем чуеше свирката на локомотива — залъкът пресядаше да гърлото му. На два-три пъти ходи да проверява дали младият стрелочник си гледа добре работата, опита

се да го посъветва веднъж, но младият беше подозрителен човек и избухна.

— Да се махаш оттука! — извика той и го изгледа накриво. — Какво се навираш все покрай стрелките? Да не ми кроиш някоя поразия? Ще се оплача на полицията! Дядо Стаменко наведе глава и прехапа устни. И ето тази нощ се появи виелицата, която избухва веднъж на десет години, дига покривите, обръща вагоните, къса телеграфните жици, из дъно кърти дърветата. Ами ако оня обърка стрелките в тази буря? Старецът погледна часовника си. До полонощния влак оставаха още десет минути. Бързай човече! Сърцето му затупка като далечна камбана, която бие за пожар.

Дядо Стаменко стана. Навлече си кожуха и отвори вратата. Вятърът го блъсна със страшна сила назад, но той се наведе като конник, който прескача пропаст, и тръгна. Дядо Стаменковата къща беше отвъд оградата на гарата. Той се упъти към гарата и не сбърка пътя, макар че очите му нищо не виждаха. Когато стигна платното на линията, покрай него с фенер мина младият стрелочник, олюля се като пиян и мигом се загуби. Потъна. Вихърът го погълна. Отива да даде път на полунощния влак. Бързият беше пристигнал. Едвам мъждукаха на първа линия замъглените му от бурята огнени очи. Дядо Стаменко избърса сухия сняг, който беше засипал веждите и клепачите му, и посегна да се върне, но вътрешният глас, който го дигна от къщи, се обади още по-настойчиво: „Върви след младия стрелочник!“ И той тръгна направо, покрай насипа към стрелките. Без да ще, започна да брои крачките си, както ги е броил някога, през нощните виелици и поройни дъждове. Той знаеше точно колко крачки има до стрелките.

Спомни си, че като извърви деветнадесет крачки и протегне лявата си ръка — ще напипа дънера на старата липа. Надясно са стрелките. Този път халата се опита да го срине по насипа надолу към Поройна, да му ослепи очите с бял снежен пясък, но жилавият старец, наведен, се бореше мъжки и си пробиваше път. След няколко мъчителни минути вкочанясалите му ръце напипаха дънера на липата. Като слепец, с протегната десница, потърси стрелката. Когато я хвана и разбра, че не е отместена — кръвта замръзна в жилите му. „Вятърът е сгромолясал младия стрелочник от насипа в тъмнината и кой го знае къде се блъска сега“ — помисли дядо Стаменко и стигна с две ръце дръжката. Напрегна последни сили, откърти замръзналото желязо и

падна на гърба си. Полунощният влак мина покрай него със страшна сила и се плъзна по втора линия. Той не спираше на Разделна.

Младият стрелочник влезе в бюфета. Поръча си чаша чай. В очите му пламтеше безумие. Ръцете му трепереха. Седна до печката и разля горещия чай върху коленете си. Попита сънения прислужник:

— Не се ли е мяркал тъдява дядо Стаменко?

— Ти да не бълнуваш? — отвърна прислужникът, без да го погледне. — Що Ще тука Стаменко в тази дяволска нощ? Дядо ти Стаменко, момче, сега хърка и сънува сладки сънища. Гороломният вятър му приглася като гайдар.

---

info

Информация за текста

$id = 9116
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9116
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Вихрушка

Миналата есен отидох в оня суров и сенчест край, за който народният певец нарежда, че зимно време ветровете духат силно и къртят дърветата, а лятно време овчарите свирят с тънки свирки чимширови и галят самодивите. Бях уморен и душата ми жадуваше за влажното спокойствие на старата гора, за слънчевите планински поляни, за топлото димящо мляко, надоено от овцете, които се връщат в кошарата с напращели вимета. Цял ден ми пя като славей едно звънче, вързано за шията на катъра. Прехвърлихме много хълмове, възхождахме нагоре, слизахме надолу, додето най-сетне се сринахме по една стръмна камениста пътека. Рукнаха напреде ни камъните и заблъскаха манастирския зид. Катърът, задъхан от жажда, ускори крачките си и се втурна към шумливата река, нагази до колене, проточи черната си муцуна. Аз скочих на брега, смъкнах раницата и се упътих към двамата манастирски ратаи, застанали като стражи пред отворената врата. Небръснати, босоноги, с големи тояги, с ножове, набучени в поясите, те приличаха на разбойници, побягнали от дружината на атамана Кудияр, след като са пролели много християнска кръв, както разказва народният руски певец. Неохотно подадоха ръка, изломотиха нещо като „добре дошъл“ и ми сториха път. Влязох в просторния манастирски двор, постлан с бели плочи, обрасъл с трева. Наоколо зееха като пещери стаите за гости и килиите на някогашните монаси. Стените бяха пропукани, една от стълбите се е провалила, само наивните образи, създадени от художника, който несръчно е шарил по стените, са свежи, сякаш боята им не е още засъхнала. Тръгнах към сгушената черквица, която приличаше на стара уморена птица с отпуснати криле. Бутнах мандалото. Вратата скръцна. След мене нахлу мека, жълта светлина и окъпа прашните икони на иконостаса, липовото разпятие, разтворило ръце с отчаяние. Пред сините гроздове на олтарната врата на една поличка видях наредени десетина пръстени чашки. Обърнах се към двамината космати архангели, които се бяха стъписали на вратата и ме наблюдаваха любопитно. Попитах какви са тия чашки.

— Чашки като чашки — отвърна единият. — В олтара има цял сандък от тях. Там са заключени и мощите на светите апостоли. Тука господине, е пустиня. Няма доктор, няма церач. Ако някой колибар слезе да поиска светена вода за болен човек, ние измиваме две-три ребра от костите на апостолите и му наливаме вода в една чашка. Апостолска вода като пие болният, ако му е писано да оздравее — минава му болестта, ако му е писано да умре — умира си човекът.

Надникнах в магерницата. Там един печенег — гол до кръста, с черна коса, с мънички мигащи очи, изпотен, бос — вадеше с лопата големи напукани хлябове и ги хвърляше на земята. Беше напълнил цялата магерница.

— Кой ще яде този хляб?

Потният човек отвърна:

— Ние хляба го опекохме за дяда Вълчана.

— Какъв е този дядо Вълчан, дето изяда хляба на цял полк войници?

— Овчар е той, наш, манастирски. Загнездил се е вдън планината. Ние му печем хляба. Да не мислиш, че този хляб е за един ден!

— А къде е игуменът?

— Игуменът е отсреща в килията — чете.

Изкачих се по една разкривена и скърцаща стълба. Почуках на вратата. Повторих, потретих. Никой не се обади. Погледнах през ключовата дупка. На една маса, хванал главата си с две ръце, седеше странен човек. Прошарена, разбъркана коса. Разпрано на рамото расо. Блуждаещи и помътени очи. Тънки, жълти пръсти прелистят страниците на някаква дебела книга — 1000 страници. „Мъртвите сибирски полета“? „Декамерон“?

Запалената вощеница догаря. Дълбоко е потънал в друг свят. Бяха ме предупредили, че игуменът не е с всичкия си. Изпратен бил тука на заточение за някакъв тъмен грях. Когато ударих вратата още по-настойчиво, той махна с ръка и ми стори знак да вървя по дяволите.

Обърнах се назад и слязох по стълбата.

„Кой дявол ме прати в тоя провален манастир? Как ще прекарам нощта при двамата разбойници с ножовете и при тоя луд заточеник? Не е ли по-добре да се махна и да преспя някъде в гората? Цяла нощ ще ме гали шумът на дъбовите листа. Докато затворя очите си — ще ме гледат високите планински звезди.“

Слънцето клонеше надоле. Поръчах на ратаите да подслонят катъра и да не ме чакат. Мушнах в джоба си парче ката, срещу течението. Навлязох под стари клонести дървета с напукани кори и мъхови дънери. Минах покрай тъмнозелени полянки, поръсени с жълтурчета и розови богородички. Спомних си житието на далечния основател на манастира.

Когато додох тука, люде нямаше, а само зверове и дебри непроходими. Позаморих се, пих вода от реката, която скоро изтъня. Излязох на една чиста и широка поляна. Планинският вечерник огъваше високата трева. Откри се небето. Ето къде ще нощувам. Събрах сухи клонки. Накладох огън, набучих крехтината на един шиш и го завъртях над въглените. Откъснах дъбови листа и сложих върху тях горещите зачервени парчета.

— Хой, аз съм! — извика някой зад гърба ми.

Обърнах се.

— Кой си ти?

— Аз. Дядо Вълчан.

— Тъкмо навреме идваш. Къде ти е стадото? Сядай да хапнем!

— Проводих Найдена да закара овцете в кошарата, пък аз тръгнах да се поразшътам, дано намеря някоя гъба. Цяла торбичка набрах, много се въдят пущините тъдява — рече старецът, наведе се, опря ръка върху тревата, изохка и седна. Загорял, с корясали ръце, разгърден, с чело, обелено от планинското слънце като картоф. Пое крехтината.

— Отколе не бях слагал в устата си блажинка — рече той и захвана сладко да дъвче.

Вечерта се измъкна от долината на реката и изпълзя нагоре. Първите звезди трепнаха като светулки над небосклона. Дядо Вълчан хвърли три гъби върху въглените.

— Чакай сега пък аз да те гостя с печени гъбки и малко сиренце.

Бръкна в торбата си, изкара захлупците. Но щом ги отвори, замахна с ръка и се удари по челото:

— Брей, я съм го изял, па съм забравил!

Засрами се и ме погледна виновно, като куче, което чака наказание от стопанина си.

— Къде ще нощуваш? — попита ме. — Ела ми на гости в кошарата. Ще ти подваря прясно мляко.

Пред кошарата ни посрещна едно огромно куче с високи стройни крака, ръждивосребриста козина, с остри уши и увиснала рунтава опашка. Като ме зърна, кучето думам Найден не е куче, а същински вълк.

Старецът влезе в колибата, разрови огнището и намери два живи въглена. Изнесе ги в шъпа. Сложи ги на земята, затрупа ги с клечетак и почна да духа. Накладе огън пред колибата.

— Сядай сега до огъня, пък аз ще надоя мляко.

Подир вечеря узнах цялата история на дядо Вълчана. Дошъл е някъде от равнината. Една вихрушка — сладка и медена — го завъртяла, дигнала го към небето — бре тук, бре там, — додето паднал тука, в планинския пущинак.

— На три недели веднъж слизам в манастира за „предупки“. Найден остава тук и ми варди овцете. Той ми е като син. Каквото му заръчам — слуша ме. Беше сляпо, когато го донесох преди четири години в кошарата. Намерих го в една вълча дупка при мъртвите му братчета. Скимти и маха с главица — само от живо. Претрепали някъде вълчицата. А рожбите й останали сираци и наченали да мрат. Само едничко беше останало. Нали е душица — домиля ми. Че си го взех и си го кръстих Найденчо. Научих го да лочи мляко от паницата. Сетне си го захраних с хляб. Никога не съм му давал месо. Подир година-две се отърси оня ми ти вълк — силен, хубавец. Кучетата бягат от него като ужилени, а вълците зиме грозно вият и се въртят около кошарата, но не смеят да влязат. Спя като заклан. Никой не ме буди. Нямам тревога в душата си. Той лежи вън пред кошарата и пази. Ката ден му давам по един комат хляб и по една буца сирене. Като челяк си го гледам. Лани кога слязох в манастира, Станойко магерът ми дума: „Да го махнеш, дядо Вълчане, оня вълк, защото ще ти изтръшка някоя нощ стадото!“ Ти как мислиш, може ли моят Найден да стане пак вълк…

Когато легнахме:

— Аз туй стадо съм го обрекъл на манастира. Виждал ли си в някоя нива да стърчи самичко дърво? Наоколо няма нито пън, нито трън. Само сянката му се върти край него. Туй съм аз. Имах двама синове — паднаха на бойното поле. Стопанката ми отиде подир тях в земята от кахъри. Тогава ме дигна вихрушката. Продадох земицата си и купих овцете. Докарах ги тука. Наместих се в манастирската гора.

Много ми хареса водата. Мирише на корени и здравец. Кладенчето е по-долу, на двадесет разкрача. До него сме утъпкали с Найдена пътечка… Дълго гледах небесния млечен път и звездите трептяха в Душата ми, гората шушнеше, искаше да ми каже нещо тайно. Заспах късно. Когато се пробудих, слънцето се беше дигнало високо. Кошарата — пуста. Дядо Вълчан ми оставил половин менче мляко и грудка сирене в захлупците. Ослушах се да чуя звънец, ала гората беше няма. Наплисках си очите с кладенчова вода и слязох към манастира.

* * *

Тази есен пак ме помами гласът на планината. Люшна се звънчето на катъра и уплашено запя по стръмните пътеки. В манастира заварих запустение. Дваминатa ратаи ограбили един поклонник на Димитровден и забягнали. Заточеникът лежи болен. Грозно зееха поломените врати на килиите. Цяла зима ги е блъскал вятърът. Покривът на лявото крило се беше провалил. Печенъгът, седнал на плочите, широко разкрачил крака, кърпеше гащите си с губерка. Поиска ми цигара и когато го попитах за дядо Вълчана:

— Не е добре. Стопи се туй лято. Няма да го бъде…

Тръгнах към кошарата. Додето стигна — планината тайнствено зашумя и нощта залюля птичките в гнездата. Звездите мигаха над прибраното стадо. Дядо Вълчан ме срещна прегърбен, посърнал, с хлътнали очи. Стиснах разтрепераната му десница. Запушихме край огъня.

— Къде ти е Найден? — попитах го аз и обходих с очи кошарата. Стройния пастир на стадото го нямаше.

— Найдена бог да го прости — поклати глава прегърбеният човек и очите му се напълниха с бистри старешки сълзи.

— Почина ли?

— Не е починал, ами аз го утрепах. Влезе дяволът под кожата ми, взе ми ума и дигнах ръка. Сега ми стана ясно кой от двама ни е бил звяр.

— Че как тъй?

— Как ли? Ще ти кажа. Нали онзи проклетник, магерът, ми беше набил в главата да се вардя от Найдена, защото можел да се превърне

рано или късно пак на вълк. Улових зимъс, че си купих една пушка. Десет овце отидоха за нея. Дигнах се една сутрин да ида в манастира за предупки. Беше навалял един сняг — до гърди. Нарамих си пушката и едвам разбих пъртината. Когато влязох в магерницата и отърсих снега от калпака — на прага се показа лудият калугер.

— Ти да махнеш — викна ми — оня вълк от кошарата, защото нощес съм сънувал всичките ти овце издушени. Натъркаляни една до друга в кошарата, а снегът — окървавен!

Нищо не му рекох. Метнах на гръб торбата с хлябовете и си тръгнах. Къде постницата, гледам, насреща в снега се мотае Найден като пиян. Иде. Когато се наближихме — изтръпнах: муцуната, ушите му кървави и лапите му червени.

„Затрил ми е вълкът стадото! — мина една мисъл като светкавицата през ума ми. — Изял ми е душицата!“ Изтървах торбата. А Найден мяташе опашка и се мотаеше напреде ми окървавен. Тогава ми причерня пред очите, дигнах пушката си и — дан! дан! — с два куршума го повалих. Без да го погледна, търтих към кошарата. Стигнах тука, брате, И що да видя? Пред кошарата лежи един грамаден вълк като магаре, с прехапано гърло, а овцете — непокътнати. Към гората — кървави вълчи следи. Стана ми ясно: два вълка са нападнали кошарата и Найден ги е пресрещнал като опълченец. На единия прехапал гръкляна, а другият, наранен и преборен от Найдена, побягнал нагоре. Уморен от битката, моят Найден се спуснал да ме посрещне и да ми се похвали…

Сърцето ми се разкъса. Слязох при постницата, че го милвах, милвах… Сетне го нарамих на гръб и го донесох. Погребах го като човек горе над колибата. Пътечка съм утъпкал до гроба му… Щом падне първата слана, ще сляза в манастира и ще предам овцете. Да ги земат — защо ми са? Усещам, че тази зима дядо господ ще ми прибере душата. Много ми домъчня за синовете, за соколите ми, и за добрата ми стопанка. От кои години ме чакат в земята…

Старецът млъкна. Аз дълго гледах звездите и мислех за оная вихрушка, която е грабнала дядо Вълчана, дигнала го е към небето и го сгромолясала в планината.

---

info

Информация за текста

$id = 9118
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9118
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Вълча пътека

— Не се бой, човече, пристъпи насам! — провикна се към мене дядо Жота, старият овчар от Радуй.

— Махни оня звяр! — отвърнах аз и стиснах тоягата си, моята помощница и бранителка.

— Няма нищо да ти стори. Чир-р! — замахна старецът с гегата и завърна овцете към лешниковата горица, където първите зелени стръкчета бяха вече наболи покрай храстите като младоци. — Пръждосайте се в гората, вълци ви яли, какво се щуркате по голата поляна!

Овцете нахълтаха в горицата и заклатиха вършините, а овчарят тръгна към мене и протегна ръка да се здрависа. Звярът, който се беше изтегнал господарски на сухата затоплена трева и дремеше със затворени очи, отвори само едното си око, погледна ме нехайно, примигна успокоен и пак го затвори. Стиснах дядовата Жотова десница.

— Добре си ми дошъл, сине. Ти май че се поуплаши от негова милост.

— Боя се от куче, което не лае, защото се хвърля изневиделица.

— Моят страшник излиза открито срещу душманина. Той не се бои от никого на света и не напада никого откъм гърба. Не е куче, ами е лъв. А сърцето му е меко. Най-много обича агънцата и децата. Трепери над тях. Седни на ямурлука.

— Как си, дядо Жота? Вземи една цигара! — предложих му кутията си.

— Не пия тютюн. Люти ми на очите. Казаха ми, че си дошъл за буболечки, разни там мушички и билки. Оти ги събираш? От две недели гледам да те срещна и да те питам къде потъна в земята. По-напреш, когато ми беше жив конят, прескачах в града и там се виждахме с тебека. Много бе, там у вас, много буболечки сте наболи с топужчета в стъклените шкафове. Ще ми се да дойда и да погледам зъмите в стъклениците и зверовете горски, ама не мога вече. Краката

ми, сине, се извървяха. Не щат да носят дяда ти Жота, искат автонобил. А пък аз още не съм решил от коя държава да си изпиша.

— Ти нали имаш един кон?

— Отиде, умря от страх.

— Как тъй от страх?

— Тя е стара история. Нали гледаш на какво място съм се загнездил — тука е вълчевото връвище, а пък аз съм тронясал поята си тъкмо край него, като кръчмар съм заседнал край пътя на керваните. Голяма грижа ми е тази вълча пътека… Нали го помниш моя кон, като мряна риба беше. С него можеш птичка да хванеш. От ранна пролет, додето падне сняг през есента, хвърчеше по горните поляни и пасеше белите теменуги. Ония, дето ги има само на Любаш. Цели ливади от бели теменуги. Млад беше конят, буен. Окото му все надолу към равнището, където теглят ярема дръгливите селски кобилки. Затуй, когато тръгнех от поята към Радуй — порастваха му криле. Една зима тъдява се появи единак вълк. Няма да ти разправям какви пакости направи на хората. Изпояде овцете, изтърбуши и два вола. Беше грозна сила: другите вълци, когато удушат някоя овца — не могат да я носят, ами я влекат по снега. Единакът я мяташе на гърба си и — дим да го няма. Беше надвечер. Студ. Аз отивах в Радуй. Единакът ме причакал до мостчето на Росинка. Аз се бях замислил за нещо и не го видях. Изведнъж, като наближих моста, конят се възправи на задните си крака и насмалко щеше да ме строполи на земята. Погледнах аз напреде си и що да видя: две очи, брате, като въглени. Отвъд моста клекнал грамадният звяр, стои като замръзнал и не гледа коня, а направо мен в очите, защото знае кой му е по-голям враг. Кръвта замръзна в жилите ми. Мозъкът ми почна да работи бързо. Ако се обърна назад, той ще ме настигне с три скока, ако прасна надолу по речицата — няма да изляза жив от върбалака. Реших да връхлетя направо върху вълка, че каквото ще да става. Моят кон беше послушно животно. Стиснах здраво юздата му и го пришпорих. Той се издигна отново на задните си крака, аз извиках едно „хой!“ и моят силен кон се сгромоляса върху звяра. Чух как пропука конският кръст. Всичко трая само един миг и аз не схванах как вълкът се намери надясно от дънера на кухата върба. Конят хвърчеше. Не зная как съм се задържал на седлото. През селото профучах като луд. И чак когато стигнах в къщи и спрях пред обора, конят тръсна глава, обърна се да види иде ли подире му звярът и като

разбра, че го няма, клюмна. Беше изпотен, задъхан, целият трепереше и космите му трепереха. За мене не питай. После добичето се разболя, види се, от умората и от страха, а кой знае, може и пукането в кръста да го е поразило. Тъй или инак, гътна се железният ми кон, престана да яде и за три дни отиде. Зарових го в пясъка край Росинка. Не ми даде сърце да му одера кожата. Додето го погребвах, кучето стоеше клекнало на брега и ме гледаше като човек. С коня бяха големи приятели. Много се имаха. Чувай, Страшник, иди да завърнеш овцете, защото се навряха в трънака!

Кучето се надигна. То беше едро като магаре. Овчарска порода с бакърен косъм и дълга опашка, която се повлече по тревата. На шията му имаше железен гердан с остри шипове. Очите му блеснаха големи и умни. Затече се към горичката и скоро прибра овчето стадо.

— Че какво исках да ти разправя още? Аха, сетих се. Единакът не можа да одрънка дяда ти Жота, но подир две недели се намъкна през една дупка в кошарата и изтърбуши седем овчици. Най-голямата помъкна към гората. Беше призори. Аз го усетих, грабнах секирата, изскочих навън и почнах да рева, а ти знаеш какъв ми е гласът — гората трепери от него. Дигнах селото, но вълкът беше вече прехвърлил Росинка и бягаше нагоре. На заранта всичко беше черно пред очите ми. Отнякъде се зададе кучето. Като го зърнах — кипнах.

— Мръснико — викнах му, — къдя скиташ цяла нощ? Докато се влачиш подир кучките, вълкът ми издушил овцете. Той погуби най-добрия ти приятел — коня, а ти мърсуваш! Я виж тука!

И аз му показах вълчи следи в снега. Кучето ме погледна оскърбено и виновно, сетне се наведе, помирисa следите и кръвта на овцата, отвори уста, излая едно „ав!“ и се втурна по вълчите стъпки. През плетищата, през рекичката, по брега, емна нагоре планината. Изгуби се. Нема го три дни и две нощи. „Пропадна и кучето ми!“ — помислих си аз и голяма мъка сви сърцето ми, но да видиш какво стана. Разправяха ми колибарите от Любаш. Нали я знаеш оная стръмна планина, където във време оно най-хубавата селска девойка казала на момците: „Ще пристана на оня от вас, който е най-силен и ме изнесе на самия планински връх, без да спре и поеме дъх!“ Грабнал я най-силният и я понесъл по урвите на Любаш, ха бре, де бре — изнесъл я, но когато стигнал горе, където растат белите теменуги, паднал каталясал и проговорил с отпаднал глас на момичето: „Дай ми

водица, защото умирам.“ Озърнала се девойката, но де вода на планинския връх? А момъкът почнал да бере душа. Безпомощно закършила ръце девойката и проронила три сълзи. От тях бликнали три кладенчета. Че ти казвам аз на тебе, на онова място, където са сега кладенчетата, моят юнак настигнал вълка. Преследвал го три дни и две нощи. Най-напред го намерил в долчинката под каракачанските колиби. Тъкмо се заловил единакът да яде овцата, и нашият го дигнал. Вълкът повторно метнал овцата на гърба си и поел към Кортенската гора. Каракачаните го съзрели, дигнали врява и пуснали песовете подире му. Видели, моето куче тича пред другите. Когато стигнал в гората, вълкът хлътнал в нея и моят Страшник — подире му. Другите кучета не посмели да навлязат навътре. Какво е станало в гората, знаят само букаците, но на третия ден горският, като се изкачил на Любаш да пие вода от горните кладенчета, заварил моето куче — лежи окървавено, а малко по-нагоре се вргаля в снега единакът, страшилището, с прехапан гръклян и до него моята овчица — изтърбушена, но недоядена. Значи, там е станала последната битка между вълка и кучето. По дирите горският Христо разбрал, че вълкът е пристигнал по-ранко и започнал да ръфа овцата. Кучето дошло по-късничко и вълкът не го усетил, защото вятърът духал от вълка към кучето. Кучето го издебнало и се хвърлило отгоре му и двете грамадни животни ей тъй, изправени на задните си крака, са се пипнали като пехливани с предните си крака и зачаткали със зъби. Трябва да знаеш, че когато се сдавят вълк и куче, от зъбите им изскачат искри. Там моят юнак — охранен и силен — е преборил единака и му прехапал гръкляна. Когато се появил горският, кучето, нали не го познава, се надигнало едвам-едвам и се спуснало надолу към Радуй. Доде си на третия ден вечерта, капнало от умора, окървавено. Нищо не рачи да хапне. Легна на сламата при овцете и не мръдна една нощ и един ден. Сетне излока цяла копаня суроватка и доде на себе си. Не ми каза нищо, но по очите го познах, че си е свършило добре работата…

Овчарят млъкна и дълго гледа към лешниковата горица, където едно птиче си дереше гърлото.

— Да беше човек — продължи той замислено, — щеше да иска за тази заслуга някоя награда, но той е един скромен пес. Нищо не сака. Иска само половината пита от торбата ми и половина резен сирене от захлупците. Страшник, ела тук да ядем! Гледай го сега какво ще прави.

И като бръкна в торбата си, дядо Жота изкара една пита, стъргана с огрибка, и я разчупи надве, сетне отвори захлупците с ножа си и разряза сиренето на две равни половини. Положи сиренето върху хлебните половини.

— Избирай! — рече той. — Да не кажеш сетне, че съм ти дал по-малко.

Страшникът вече стоеше пред трапезата и въртеше радостно опашката си. Той разгледа дяловете, избра си единия, дигна дясната си лапа и го затисна. Сиренето глътна наведнъж, питата изяде бавно с голяма наслада. Облиза се и без да погледне към храната на дяда Жота, се върна пак на мястото си, легна и отправи очи към лешниковата горица, където отново изчезнаха овцете.

---

info

Информация за текста

$id = 18676
$book_id = 437
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/18676
Сканиране, разпознаване и корекция: ckitnik, 2010 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказки и разкази

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Вършитба

Месечината грее тихо. Лятна нощ е навела златното си око над нашия харман. Харманът е чисто преметен и хладен. Вишат се нагоре високи и тъмни купни. Сред класовете на снопите свирят щурци, докарани от нивята по возитба. Колко е рано! Още не бяхме изкарали първия си сън и ни събудиха да насаждаме. Потърках с длан сънените си очи и по една дълга стълба възлязох на най-високия купен. Купенът се люлее и аз се боя да не рухне. Стигнах върха, измъкнах шиша с изсъхналата китка латинки от най-горния сноп. Този шиш с цветето го е побила дядовата ръка — да крепи снопа и да краси храната.

— Къде да хвърля латинката? — попитах аз.

— Пусни я, баби, в полата ми, че тя става за цяр.

Спуснах цветето към бабината пола, хванах снопа и го хвърлих насред хармана. Преди да падне тежкият сноп, зърното рукна като едър летен дъжд. Полетя втори сноп, съборих трети. Харманджиите повлякоха нападалите снопи по всички краища на хармана, развързаха въжата им и почнаха да насаждат. Когато изпълних с ръкои целия харман, дядо впрегна воловете и потегли диканята. Глухо почна да пращи притиснатият от кремъците клас. На диканята, върху ниско трикрако столче, седна баба с една дълга вършина, подкани воловете да бързат по хладината и поде някаква проточена тъжна песен:

Дор две го птици кълвяха,
без криле още, без глави…

Гласът й гасне в шума на диканята. Кият едри звезди. Млечният път блести. Аз пресякох хармана и почнах да се прозявам. Влязох в тъмната плевня, зарових се в горещата слама и заспах дълбок утринен сън. Никога не съм спал толкова сладко. Понесоха ме леки криле над купните, над пожънатите ниви, над хладните гори.

Събудих се късно. Слънцето е напекло целия харман. Харбухнала до гърди. Баба вече е слязла от диканята и намита края. Гони с метлата кокошките, пъди ги да не кълват оголеното зърно. На плета е кацнал зеленият гащат петел и пляска криле. Гребенът му пада върху окото и му пречи да гледа. От градината прииждат на орляци врабчета, кацат край хармана, пъпрат в червеното жито и кълват — гушите им са пълни. Надолу към реката ромонят звънци. Дядо Пройно кара стадото край гробището.

— Гу-гу! — обажда се гургулицата в зеления шумак. Тя е измътила три голокрили пилета. Я да ги видя! Влязох в градината, между сламените дядови кошери, пъргаво се метнах на старата круша, запретнах ръкав и бръкнах в дупката. Майката трепти с криле над главата ми, а в ръката ми едно голо топло пиленце жално записука.

— Ще ти го пусна пак в гнездото, не бой се! — викнах аз на птицата и внимателно върнах рожбата й. Качих се на самия връх да видя снежните върхове на Балкана. Наместо далечината планина съзрях един голям чер облак, иде насам.

— Облак! — извиках към харманджиите.

— Олеле, ами ако завали и измокри хармана! — почва да се вайка баба. — тичай, чедо, за очилата ми, да го видя дъждовен ли е!

— Гласете таргите и греблата, че ще смитаме! — провикна се дядо Ангел.

Бърже прибрахме в плевнята едрата слама, лопатисахме, минахме още един път с диканята — да смажем останалите цели класове — и сметохме зърното накуп.

— Хайде сега, дядовото момче, стягай си цървулките! Ще идеш да откараш на паша воловците. Те са морни и гладни. Хубаво да ги напасеш!

Додето баба загъне сиренето в зелен лопушен лист, додето натъкми хляба и спусне захлупците в торбата ми — аз се приготвих. Тръгнах след воловете. Най-напред ги смъкнах на реката — да се напият хубаво, — а сетне ги подкарах през стърнището към Белия камък. По витата манастирска пътека слязоха цяла тумба цигани, яхнали на магарета, пренасят в сандъци яйца от тузлушките села. Далеко на север се тъмнеят вековни гори. Там е Делиорман. А между хълмовете, потънали в шума и в прах, окъпани в пот, се гуши нашето

село — Стражица. Като насън се чуват веялките. Сякаш бръмчат пчели, сякаш пее вретено.

---

info

Информация за текста

$id = 9119
$book_id = 670
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/9119
Сканиране: sir_Ivanhoe, август 2007 г.
Разпознаване и корекция: NomaD, август 2008 г.

Издание:
Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

- Ангел Каралийчев
  -
- info
  -

Ангел Каралийчев
Земята на българите

Ти идеш от дълбочината на вековете, от потъмнелите страници на историята се усмихват твоите бездънни очи. Косата ти е прошарена от среброто на времената, нозете ти са боси, а петите — напукани. Наместо гердан от златици, ти носиш една вехта бакърена пара, нанизана на конопена връв, отколе изкопана от разрушена старинна твърдина.

Наместо белези от златни гривни, по ръцете ти личат следи от вековни вериги. А над мокрите очи на твоето високо чело има едно черно кръстче, горено с огън.

Ти си девойка с чисто сърце, ти си майка, която е откърмила милиони синове.

Откога са мокри тия тъмни и дълбоки очи? От оня ли ден, когато ти вървеше през пожълтелите папрати, под кестените на Беласица и бързаше да допреш устни до челата на ослепените Самуилови войници? Мъжественият цар посрещна своите войници и щом съзря скръбната върволица от слепци, люшна се и падна мъртъв на земята. Тогава ли се наляха очите ти? Или в оня ден, когато палачът на Челеби Сюлеймана надигна ятагана, за да отсече главата на светия старец Евтимия, и ръката му остана вкаменена?

Една вечер пропищя куршум в стария Балкан и прониза челото на твоя най-вдъхновен син. Ти дълго стоя наведена над него, опряла ухо до сърцето му. И когато заглъхна последният удар на светата камбана, една сълза излезна от дясното ти око и капна. Беше тъмно. Додето падне, сълзата грейна в нощта като вощеница — запалена от майчина ръка. В тая сълза имаше отблясък от далечни светкавици. В нея трепнаха езиците на ония гибелни огньове, които превърнаха в пепел книгите в библиотеката на „Свети Петър и Павел“. В тая сълза имаше светлина от кандилото на атонския монах, искри от кладата на Петлешкова и разбунтуваните средногорски села.

Колко пъти съм те срещал по нивите! Ти спохождаш орачите. Милваш с длан потните чела на воловците, които затъват до колене в черноземa на Тракия и пъшкат над Дунавската равнина. Ти стриваш в

шепата си първия узрял житен клас и хвърляш зърното на божите птички. Ти береш цвете в моминитe градинки, за да накитиш житните купни. Когато вълкът грабне майката овца — ти кърмиш сиротното агънце и му нижеш гердан от мънистени зърна. А когато птичето падне от гнездото, грабнато от вятъра, намокрено от хладния нощен дъжд, ти го прибираш в пазвата си, за да го затоплиш до сърцето си.

Аз чувам как тупти твоето топло сърце в тъжните народни песни. Песен на чучулига, която трепти при залеза, песен на кавал, който гука по седенките, е твоят глас.

Ти ме научи да спя на голата земя, по стърнищата. Твоята пръст е раждала хляба на моите деди. Ти ме научи да квася в студения кладенец коравия залък на нашето време, за да омекне.

В твоите влажни недра спят дълбоко мили покойници. Донякога ти ще поиш със сок корените на младото дърво, което ще полюшва клони над заспалите вечен сън и ще ражда плод за новите поколения.

Земя на българите, родино моя, на колене стоя пред теб и целувам твоята корава, невидима десница!

---

info

Информация за текста

$id = 3368
$book_id = 549
$book_id = 5495
Източник: Моята библиотека / http://chitanka.info/text/3368
Сканиране и разпознаване: unicode, 2007
Корекция: BHorse, 2007

Издание:
Ангел Каралийчев. Най-тежкото имане. Приказки и разкази
Съставител: Георги Струмски
Библиотечно оформление: Стефан Груев
Редакционна колегия ЕФРЕМ КАРАНФИЛОВ, ИВАН ЦВЕТКОВ, ЙОРДАН МИЛЕВ, КАМЕН КАЛЧЕВ
Отговорен редактор НИКОЛАЙ ЯНКОВ. Редактор на издателството АННА ПАНЧЕВА
Илюстрации АЛЕКСИ НАЧЕВ. Художник на корицата РАДОЙ БОЯДЖИЕВ. Художествен редактор ИВАН МАРКОВ
Технически редактор ЕЛЕНА МЛЕЧЕВСКА. Коректор ТАНЯ СИМЕОНОВА
Първо издание. ЛГ. V. Тематичен № 13/9537172431/6006-2-79
Дадена за набор на 23. IV. 1979 г. Подписана за печат на 27. IX. 1979 г. Излязла от печат на 10. X. 1979 г.
Поръчка № 118. Формат 1/16 60×90. Тираж 60 000. Печатни коли 16. Издателски коли 16. Цена 2 лв.
„НАРОДНА МЛАДЕЖ“ — ИЗДАТЕЛСТВО НА ЦК НА ДКМС. МОНОФОТО, ПЕЧАТ И ПОДВЪРЗИЯ ДПК „Д. БЛАГОЕВ“. СОФИЯ — 1979